

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINĖS GEROVĖS IR NEGALĖS STUDIJŲ FAKULTETAS
SPECIALIOSIOS PEDAGOGIKOS KATEDRA

Specialiosios pedagogikos magistrantūros studijų programa

Janina Mickuvienė

**Tėvų ir logopedų nuomonė apie logopedinės pagalbos teikimą vaikams,
turintiems kalbėjimo ir kalbos sutrikimų**

Magistro darbas

*Magistro darbo vadovė:
prof. Dr. Regina Ivoškuvienė*

2014

Magistro darbo santrauka

Darbe atlikta teorinė specialiojo ugdymo ir logopedo darbą reglamentuojančių dokumentų, logopedinės pagalbos teikimo metodų ir būdų, logopedų ir tėvų bendradarbiavimo analizė.

Anketinės apklausos metodu buvo atliktas tyrimas, tikslas - išsiaiškinti, tėvų ir logopedų nuomonę apie logopedinės pagalbos teikimą vaikams, turintiems kalbėjimo ir kalbos sutrikimų. Atlikta kiekybinė duomenų analizė.

Tyrimė dalyvavo Klaipėdos miesto ir rajono, bei Kretingos miesto ir rajono ugdymo įstaigose dirbantys logopedai ir mokinių tėvai. Empirinėje dalyje nagrinėjami logopedinės pagalbos būdai ir metodai, lyginama tėvų ir logopedų nuomonė apie teikiamą logopedinę pagalbą vaikams, turintiems kalbėjimo ir kalbos sutrikimų.

Pagrindinės empirinio tyrimo išvados:

1. Empirinis tyrimas rodo, kad logopedai vaikų kalbėjimo ir kalbos sutrikimams įveikti taiko tokius metodus:
  - Tradicinius mokymo metodus - skaitymą, rašymą, pasakojimą, atpasakojimą ir pratybų sąsiuvinį;
  - Aktyvius mokymo(si) metodus – darbą grupėmis ir vaikų pašnekesiai, dėlionės pagal seką, bendraamžių paramą;
  - Siekiant pakeisti situaciją dirbant su vaikais taiko – bendrosios ir smulkiosios motorikos lavinimą, vizualizavimą, vaizdingą kalbą, vaikų patirties įtraukimą, vaizduotės skatinimą, pojūčių naudojimą, piešimą, muziką ir konstravimą.
2. Paaikškėjo, kad logopedai dažniausiai susiduria su tokiais sunkumais darbe: maži kabinetai, darbo priemonių trūkumas, taip pat bendradarbiavimo su kolegomis ir patirties pasidalijimo.
3. Tėvų nuomone, jų vaikas gauna visą reikiamą pagalbą, iš esmės visi tėvai yra patenkinti logopedinių pratybų kokybe, tik pageidautų, kad jos vyktų dažniau.
4. Palyginus tėvų ir logopedų požiūrį į tai, kas dar be logopedų padeda vaikams, turintiems kalbėjimo ir kalbos sutrikimų, išryškėja dėsniumas, kad ir tėvai, ir logopedai dažniausiai imasi pasyvių bendravimo priemonių, t.y. susirinkimų metu, užrašų elektroniniame dienyne ar per vaiko auklėtoją. Bendravimas telefonu ar elektroniniu paštu yra retas reiškinys. Tuo tarpu tėvų ir logopedų nuomonė apie tai, kas dar be logopedų galėtų padėti vaikams, turintiems kalbėjimo ir kalbos sutrikimų, nustatyta, kad šią problemą abi pusės siūlo spręsti bendradarbiaujant visiems artimiausiems vaiko aplinkos žmonėms t.y. specialistams ir šeimos nariams.

Esminiai žodžiai: logopedas, kalbėjimo ir kalbos sutrikimai, logopedinė pagalba, bendradarbiavimas.

TURINYS

Magistro darbo santrauka	3
Įvadas	4
1 skyrius. LOGOPEDINĖS PAGALBOS VAIKAMS, TURINTIEMS KALBĖJIMO IR KALBOS SUTRIKIMŲ TEORINIAI ASPEKTAI	8
1.1. Specialiojo ugdymo ir logopedo darbą reglamentuojantys dokumentai.....	8
1.2. Kalbėjimo ir kalbos sutrikimų teoriniai aspektai.....	12
1.3. Logopedo pagalbos teikimo metodai ir būdai.....	16
1.4. Logopedo ir tėvų bendradarbiavimas.....	20
2 skyrius. LOGOPEDINĖ PAGALBA VAIKAMS TURINTIEMS KALBĖJIMO IR KALBOS SUTRIKIMŲ	24
2.1. Tyrimo metodika	24
2.2. Tyrimo dalyviai.....	25
2.3. Tyrimo rezultatų analizė.....	26
2.3.1. Tėvų demografinių duomenų aptarimas.....	26
2.3.2. Logopedų demografinių duomenų aptarimas.....	28
2.3.3. Tėvų nuomonė apie logopedinę pagalbą ir asmeninę patirtį.....	31
2.3.4. Tėvų požiūris į logopedo bendravimą su tėvais.....	32
2.3.5. Logopedines pratybas lankančių vaikų skaičiaus apibūdinimas pagal jų turimus kalbėjimo ar kalbos sutrikimus.....	36
2.3.6. Logopedų požiūris į pratybų formos naudingumą, dirbant su kalbėjimo ir kalbos sutrikimų turinčiais vaikais.....	41
2.3.7. Logopedų nuomonė apie bendradarbiavimą su tėvais ir kitais pedagogais, siekiant įveikti vaiko kalbėjimo ir kalbos sutrikimus	44
2.3.8. Logopedų naudojami mokymo metodai.....	48
2.3.9. Logopedų nuomonė apie sunkumus jų darbe	52
2.4. Tėvų ir logopedų nuomonė apie logopedinės pagalbos teikimą vaikams, turintiems kalbėjimo ir kalbos sutrikimų.....	54
Išvados	57
Literatūra	58
Summary	63
Priedai	64

Ivadas

Mokslinė problema ir tyrimo aktualumas. Atkūrus nepriklausomybę, Lietuvos specialiojo ugdymo sistemoje įvyko nemažai pokyčių. Remdamasi Vakarų Europos šalių ir JAV pavyzdžiu, Lietuva įteisino lygių galimybių, švietimo prieinamumo, integracijos principus, siekdama, kad kuo daugiau mokinių ugdytūsi jiems palankioje aplinkoje su bendraamžiais, suteikiant mokytojams reikiamą pagalbą. Tačiau Lietuvoje kasmet mažėja specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių vaikų, ugdomų specialiosiose įstaigose, nes vis didesnė dalis (90%) mokosi bendrojo lavinimo mokyklose dalinės ar visiškos integracijos forma (Kielaitė, 2013).

Ališauskas (2003) pabrėžia, kad didžiausią neįgalių ugdytinių Lietuvoje dalį sudaro vaikai, turintys kalbos ir komunikacijos sutrikimų. Bagdonas (2003) teigia, kad net 60% specialiųjų poreikių vaikų kontingento sudaro sutrikusios kalbos ir komunikacijos vaikai, 20% specifiniai pažinimo sutrikimai, 8% – intelekto sutrikimai, 4% – regos sutrikimai, 1% – klausos sutrikimai. Balčiūnienės (2012) teigimu, Lietuvoje kalbėjimo ir kalbos sutrikimai diagnozuojami 7–9% vaikų.

Hallahan ir Kauffman (2003) nurodo, kad vėluojanti kalba gali sulėtinti visą vaiko raidą, nes šie įgūdžiai sudaro akademinį ir socialinį mokymosi pagrindą. Almanienė, Sirvydaitė (2004) nurodo, kad kalbėjimas būdingas tik žmogui ir yra viena iš svarbiausių psichinės veiklos funkcijų. Kalbos pagrindu formuojasi kognityvinės veiklos funkcijos, o kalba formuoja mąstymą. Kalba ir jos vartojimas yra svarbiausia sąlyga komunikuojant su kitais žmonėmis, todėl kalbėjimo ir kalbos sutrikimai sudaro daug problemų vaikui. Ivoškuvienė ir Makauskienė (2009) teigia, kad kalbėjimo ir kalbos sutrikimai neigiamai veikia vaiko asmenybės raidą, trikdo bendravimą, neretai yra mokymosi sunkumų priežastis.

Ugdymo procese yra skiriamas didelis dėmesys įveikti kalbėjimo ir kalbos sutrikimams. Lukoševičius (2009) pabrėžia, kad kai kuriuos kalbėjimo ir kalbos sutrikimus vaikai išauga. Kitus galima panaikinti arba sumažinti. Šiame procese pagrindinis vaidmuo tenka logopedinei pagalbai. Kuo anksčiau vaikas gauna pagalbą, tuo greičiau žaidimų ir užsiėmimų metu išmoksta taisyklingai tarti garsus.

Garšvienė, Ivoškuvienė (2003) pabrėžia, kad nemažą dalį ikimokyklinio ir mokyklinio amžiaus vaikų bei suaugusiųjų, priklausančių specialiųjų poreikių asmenų grupei, sudaro asmenys, kuriems būdingi kalbėjimo, kalbos ir komunikacijos sutrikimai.

Moksliniuose straipsniuose ir literatūroje nagrinėjama kalbos ir kalbėjimo problematika. Daug autorių išanalizavo skirtingus šio sutrikimo aspektus. Almanienė ir Sirvydaitė (2004) nagrinėjo kalbos sutrikimų ir jų įveikimo efektyvumo stacionarinėse reabilitacijose kylančias problemas; Makauskienė, Ivoškuvienė ir Ruškus (2006) tyrė pagalbos mikčiojantiems teikimą Lietuvoje: praktiką, metodus, tendencijas; Martinkienė (2007) gilinasi į ikimokyklinio amžiaus

vaikų dalyvavimą bendradarbiavimo procese: logopedo ir tėvų požiūris; Kaffemanienė ir Raseckienė (2008) tyrinėjo ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių kalbos ir komunikacijos sutrikimų, individualizuoto motorikos ir kalbinių gebėjimų ugdymo ypatumus; Garšvienė ir Juškienė (2008) tyrinėjo priešmokyklinio amžiaus vaikų tarimo ypatumus; Ivoškuvienė ir Makauskienė (2009) nagrinėjo multidimencinį požiūrį į mikčiojimą. Šia tematika parašyti darbai ir kitų mokslininkų tyrinėjimai atskleidė prasmingų įžvalgų apie kalbėjimo ir kalbos sutrikimus ir jų įveikimo būdus, kurie bus analizuojami ir sistemingai atskleidžiami šiame magistriniame darbe.

Ugdymo veiksmingumas priklauso nuo specialiosios pedagoginės pagalbos modelio, t.y. atsižvelgiama į kiekvieno vaiko individualius poreikius, gebėjimus, pasiekimus ir tinkamos aplinkos kūrimo sąlygas (Barniškienė, Jurevičiūtė, Adomavičienė, 2007). Kaffemanienė ir Raseckienė (2008) teigia, kad teigiamų rezultatų galima tikėtis tik kompleksiskai ir kryptingai ugdant vaiko gebėjimus. Kadangi kiekvieno vaiko fiziologiniai ir psichologiniai ypatumai reikalauja ugdymui sudaryti palankias sąlygas, todėl, siekiant efektyvesnio ugdymo, jo turinys individualizuojamas.

Šiandien yra daug literatūros, kuri siūlo logopedams taikyti įvairius metodus kalbinio ugdymo procese. Tačiau trūksta informacijos, kurie metodai yra dažniausiai naudojami logopedinėse pratybose, kokia tėvų nuomonė apie teikiamą logopedinę pagalbą vaikams turintiems kalbėjimo ir kalbos sutrikimų. Keliama prielaida, kad pagalbos mokiniams, turintiems kalbėjimo ir kalbos sutrikimų, teikimas tiesiogiai, priklauso nuo logopedo ir jo taikomų pagalbos būdų įvairovės. Žinoma, siekiant įveikti kalbėjimo ir kalbos sutrikimus, įtakos turi šie komponentai: pedagogai, tėvai ir kiti specialistai. Teikiamos logopedinės pagalbos būdai turi būti organizuojami kryptingai, atsižvelgiant į vaiko galias, negalias ir galimybes. Tyrimo problema analizuojama pedagoginiu – psichologiniu aspektu.

Tyrimo objektas – tėvų ir logopedų nuomonė apie logopedinės pagalbos teikimą vaikams, turintiems kalbėjimo ir kalbos sutrikimų.

Tyrimo tikslas – išsiaiškinti, tėvų ir logopedų nuomonę apie logopedinės pagalbos teikimą vaikams, turintiems kalbėjimo ir kalbos sutrikimų.

Uždaviniai:

1. Atlikti mokslinę literatūros analizę apie logopedo teikiamos pagalbos būdų įvairovę.
2. Empirinio tyrimo metu išsiaiškinti kokius metodus taiko logopedai, įveikdami vaikų kalbėjimo ir kalbos sutrikimus.
3. Atskleisti su kokiais sunkumais susiduria logopedai tiesioginiame darbe.
4. Išsiaiškinti tėvų nuomonę apie teikiamą logopedinę pagalbą.
5. Palyginti tėvų ir logopedų nuomonę apie teikiamą logopedinę pagalbą.

Tyrimo dalyviai.

Tyrimas vyko Klaipėdos miesto ir rajono, bei Kretingos miesto ir rajono ugdymo įstaigose.

Tyrimo metu buvo užtikrinti etikos principai – geranoriškumas, pagalba asmeniui, teisingumas ir teisė gauti tikslią informaciją. Siekiant užtikrinti rezultatų objektyvumą, respondentams buvo garantuojamas anonimiškumas. Anketos buvo platinamos tiesiogiai ir elektroniniu paštu.

Logopedams buvo išsiųsta 110 nuorodų su anketomis, iš kurių grįžo užpildytų 50 anketų. Tenka apgailestauti, kad logopedai pasyviai dalyvavo anketinėje apklausoje. Tėvams buvo išdalinta 270 anketų, iš kurių grįžo 150 anketų. Anketinės apklausos būdu apklaustų logopedų ir tėvų imtis – atsitiktinė. Tyrimas vyko 2013 metų lapkričio, gruodžio mėnesiais.

Tyrimo metodologija ir metodai.

Tyrimą atlikau vadovaudamasi ir analizuodama kiekybinius metodus (Merkys,1999; Kardelis, 2002). Tokį pasirinkimą lėmė tyrimo objekto ypatumas – tėvų ir logopedų nuomonė apie logopedinės pagalbos teikimą vaikams, turintiems kalbėjimo ir kalbos sutrikimų. Respondentams apklausti buvo sukurtos dvi anketos. Viena anketa tėvams (1 priedas), o kita logopedams (2 priedas). Anketa tėvams buvo siekiama sužinoti, kaip bendradarbiauja logopedai su tėvais, ar tėvai patenkinti logopedų teikiama pagalba. O anketa logopedams siekiama išsiaiškinti, kaip dirba, kokius metodus ir būdus taiko įveikdami vaikų kalbėjimo ir kalbos sutrikimus. Taigi, prieš atliekant pagrindinį tyrimą, buvo atliktas apžvalginis tyrimas. Tai leido išvengti klausimų formulavimo neaiškumų ir netikslumų.

Tyrimo metu taikyti šie metodai:

- Teoriniai - pedagoginės, psichologinės, filosofinės, sociologinės, metodinės literatūros ir specialiojo ugdymo bei logopedo darbą reglamentuojančių dokumentų analizė.
- Empiriniai - anketinė logopedų ir tėvų apklausa.
- Statistiniai – kiekybinė duomenų analizė, duomenys analizuoti naudojant ir SPSS (Statistical Package for Social), Windows Microsoft Word ir *Microsoft Office Excel* (2003) programomis.

Pagrindinės sąvokos

Logopedas – asmuo, įgijęs specialiojo pedagogo profesinę kvalifikaciją ir baigęs logopedo specializaciją, įvertinantis ir specialiomis priemonėmis šalinantis ar sušvelninantis vaikų bei

suaugusiųjų kalbėjimo, kalbos, balso, rijimo ir komunikacijos sutrikimus. (Lietuvos medicinos norma MN136:2005 Logopedas. Teisė, pareigos, kompetencija ir atsakomybė, 2005).

Logopedinės pagalbos tikslas ir uždaviniai – gerinti specialiųjų ugdymo(si) poreikių vaikų ugdymo(si) kokybę, teikti korekcinę logopedinę pagalbą mokiniams, turintiems kalbos ir komunikacijos sutrikimų, vykdyti kalbos ir komunikacijos, rašymo ir skaitymo sutrikimų prevenciją (Logopedų, dirbančių mokyklose, bendrieji pareiginiai nuostatai, 2006).

Specialiųjų ugdy(si) poreikiai (SUP)- pagalbos ir paslaugų ugdymo procese reikmė, atsirandanti dėl išskirtinių asmens gabumų, įgimtų ar įgytų sutrikimų, nepalankių aplinkos veiksnių (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 2011).

Magistro darbo struktūra. Ši magistro darbą sudaro: santrauka lietuvių kalba, įvadas, 2 skyriai, išvados, naudotos literatūros sąrašas (66 šaltiniai), santrauka anglų kalba, priedai. Tyrimų duomenis iliustruoja 41 paveikslai. Prieduose pateikiamos logopedų (1priedas) ir tėvų (2priedas) anketos, prašymai atlikti apklausą (priedas 3). Darbo apimtis – 68 puslapiai.

1skyrius. LOGOPEDINĖS PAGALBOS METODŲ IR BŪDŲ ĮVAIROVĖ VAIKAMS, TURINTIEMS KALBĖJIMO IR KALBOS SUTRIKIMŲ: TEORINIS ASPEKTAS

1.1. Specialiųjų ugdymą ir logopedo darbą reglamentuojantys dokumentai

Peržengus XXI a. slenkstį, Lietuvoje neįgaliųjų integravimas į visuomenę tampa realybe. Neįgalių vaikų integracija į bendrojo lavinimo mokyklas, nevyriausybinių tėvų organizacijų įkūrimas ir veikla, profesionalios patirties parėmimas iš užsienio – šie ir kiti veiksniai lėmė, susiformavusią Lietuvos specialiojo ugdymo situaciją (Ruškus, 2002). Kielaitė (2013) pažymi, kad šioje srityje nebeturėtų būti problemų, tačiau specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių ugdymas kartu su bendraamžiais kelia naujus reikalavimus pedagogams. Lietuvoje, kaip ir kitose Europos šalyse, pastaruoju metu kalbama apie naujos kokybės – inkliuzinio ugdymo – siekiamybę.

Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo (2011) 21 straipsnis nurodo, kad:

- Specialiosios pedagoginės ir specialiosios pagalbos paskirtis – didinti asmens, turinčio specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdymosi veiksmingumą.
- Specialiąją pedagoginę pagalbą asmeniui iki 21 metų teikia pedagoginių psichologinių tarnybų, mokyklų specialieji pedagogai švietimo ir mokslo ministro nustatyta tvarka.
- Specialioji pagalba mokiniui, kuriam jos reikia, teikiama mokykloje. Jam teikiamos žodinės kalbos vertimo į gestų kalbą, teksto skaitymo ir konspektavimo bei kitos paslaugos, didinančios ugdymosi prieinamumą.
- Specialiosios pagalbos teikimo mokyklose (išskyrus aukštąsias mokyklas) tvarką nustato švietimo ir mokslo ministras. Aukštojoje mokykloje specialioji pagalba teikiama aukštosios mokyklos nustatyta tvarka.

Logopedo profesinę kompetenciją sudaro žinios, gebėjimai ir įgūdžiai, įgyti baigus specialiosios pedagogikos su logopedo specializacijos programa. Logopedas įgytą profesinę kvalifikaciją tobulina teisės aktų nustatyta tvarka.

LR sveikatos apsaugos ministro įsakyme dėl Lietuvos medicinos normos (*Valstybės žinios*, Nr. V-162, 2005) skaitome, kad logopedas turi žinoti:

- Lietuvos Respublikos įstatymus ir kitus teisės aktus, reglamentuojančius logopedo veiklos sritis ir logopedijos paslaugų teikimą;
- etikos ir deontologijos reikalavimus;
- asmens kalbos, fizinės ir psichinės raidos etapus bei ypatybes;
- kalbėjimo, kalbos, balso ir komunikacijos sutrikimų klasifikaciją, vertinimo bei įveikimo būdus;

- Tarptautinės statistinės ligų ir sveikatos problemų klasifikacijos TLK-10 kalbos ir komunikacijos sutrikimų kodus.

Taipogi logopedas turi išmanyti:

- sklandaus kalbėjimo įgūdžių sudarymo specialias metodikas, kurios parenkamos atsižvelgiant į mikčiojimo rūšį ir pobūdį, mikčiojančiojo asmens ypatumus bei socialinę aplinką;
- socialinę adaptaciją, bendravimą bei savarankiškumo įgūdžius;
- įvairius būdus minkštam, kietam ir mišriam balsu pradui sudaryti, balso aparatui atpalaiduoti ir koordinuoti, fonaciniam kvėpavimui mokyti, rezonatorių veiklai normalizuoti, taisyklingai fonacijai formuoti bei įtvirtinti (balso sutrikimų atvejais).

Kielaitė (2013), teigia, kad permainos ir pokyčiai palietė ir specialiojo ugdymo sistemą. 2011 metais buvo išleista daug dokumentų, reglamentuojančių specialiųjų poreikių vaikų ugdymą: *Vaiko gerovės komisijos sudarymo ir organizavimo tvarka, Specialiųjų ugdymosi poreikių įvertinimo ir specialiojo ugdymo skyrimo tvarka, Specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo tvarka, Specialiųjų ugdymosi poreikių grupių nustatymo ir specialiųjų ugdymosi poreikių skirstymo į lygius tvarka* ir kt.

Permainos švietimo sistemoje įteisina švietimo programų įvairovę, jų prieinamumą, sudaro palankesnes sąlygas daugiau veikti įstaigų steigėjams, mokykloms ir bendruomenėms. Švietime esanti ugdymo turinio įvairovė ir kokybė kiekvienam besimokančiajam individui tampa naujais Lietuvos švietimo prioritetais. Kielaitė (2013) teigia, kad specialistai seniai kėlė klausimą dėl sutrikimų klasifikacijos ir dabarties sąlygų neatitikimo, pasenusios terminijos. Naujuose teisės aktuose buvo pakeistos kai kurios sąvokos, terminai, turėję neigiamą atspalvį, įžeidžiantį specialiųjų poreikių vaikus ir jų tėvus. Mokyklose Specialiojo ugdymo komisijos pavadintos Vaiko gerovės komisijomis. Pasikeitė programų, pagal kurias ugdomi specialiųjų poreikių vaikai, pavadinimai ir samprata. Nebeliko adaptuotų, modifikuotų, specialiųjų programų, taigi mokiniai dabar mokomi pagal bendrąsias, pritaikytas ar individualizuotas programas. Patikslinti priėmimo į specialiąsias mokyklas kriterijai. Sutrikimų klasifikacija, kuri buvo orientuota į sutrikimo lygmenį, pakeista specialiųjų ugdymosi poreikių klasifikacija.

2011 m. liepos 13 d. Nr. V-1265/V-685/A1-317 įsakymo *Dėl mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, grupių nustatymo ir jų specialiųjų ugdymosi poreikių skirstymo į lygius tvarkos aprašo* trečiojoje dalyje randame parašyta, kad kalbėjimo ir kalbos sutrikimai yra heterogeniška sutrikimų grupė, kuriai priskiriami visos kalbos sistemos ar jos dalies sutrikimai. Asmenims būdingi tarimo, sklandaus kalbėjimo ar balso valdymo sunkumai. Šiai grupei priskiriami ir tokie sutrikimai, kai asmuo turi kalbos raiškos ar/ir kalbos suvokimo sunkumų.

Taigi – kalbėjimo sutrikimai šiame dokumente yra įvardijami kaip įvairūs garsų tarimo, sklendaus kalbėjimo ir balso sutrikimai.

*Specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo specialiųjų poreikių ikimokyklinio amžiaus vaikams namuose tvarkoje*¹ nurodoma, kad logopedo etatas gali būti steigiamas mokykloje, vykdančioje ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programas, jei joje mokosi 25 – 30 specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių, kuriems reikalinga logopedo pagalba, mokykloje, vykdančioje pradinio ugdymo programas, jei joje mokosi 40 – 45 specialiųjų ugdymosi poreikių turintys mokiniai, kuriems reikalinga logopedinė pagalba, mokykloje, vykdančioje pradinio ir/ar vidurinio ugdymo bei profesinio mokymo programas, jei joje mokosi 55 – 60 specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių, kuriems reikalinga logopedo pagalba. Žinoma, yra ir išėitis specialiojo pedagogo (tiflopedagogo, surdopedagogo), logopedo etatas, turint pakankamai finansinių išteklių, gali būti steigiamas esant ir mažesniai mokinių skaičiui. Jeigu ugdymo įstaigoje nėra specialisto, kuris galėtų teikti tokią pagalbą, tada pagalbą užtikrina pedagoginė psichologinė tarnyba.

Logopedo, specialiojo pedagogo (tiflopedagogo, surdopedagogo) pagrindinė darbo forma yra pratybos: individualios, pogruginės (2 – 4 mokiniai) ir grupinės (5 – 8 mokiniai). Vaiko gerovės komisija nutaria, kada bus teikiama pagalba specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams. Ankstesni dokumentai reglamentavo, kad specialiojo pedagogo pagalba teikiama pamokų metu, o logopedo pagalba teikiama po pamokų. Teikiama pagalba derinama su psichologine, socialine ir specialiąja pagalba. Specialistai: logopedas, specialusis pedagogas (tiflopedagogas, surdopedagogas) pareigybių aprašymuose numatytas funkcijas vykdo bendradarbiaudami su Tarnybų ir kitų institucijų specialistais.

Logopedų, dirbančių mokyklose, bendruosiuose pareiginiuose nuostatuose² apibrėžiama, kokią pagalbą teikia logopedas. Taigi logopedai teikia specialiąją pedagoginę pagalbą vaikams, turintiems kalbos ir kitų komunikacijos sutrikimų, taip pat vaikams, kurie naudoja kochlearinius implantus. Nuostatuose išvardytos svarbiausios veiklos sritys: įvertinimo ir specialiųjų ugdymosi(si) poreikių nustatymas, skirtos specialiosios pedagoginės pagalbos strategijų kūrimo ir jų įgyvendinimo, pagalbos mokytojams pritaikant mokymo priemones, ugdymo turinį specialiųjų ugdymosi(si) poreikių turintiems vaikams, konsultavimo ir bendradarbiavimo su kitais ugdymo proceso dalyviais, mokyklos ir bendruomenės nariais. Dudzinskienė, Kalesnikienė, Paurienė, Žininskienė (2010) pažymi, kad logopedas – įvertina kalbos raidos ypatumus, lavina ir

---

¹ Specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo specialiųjų poreikių ikimokyklinio amžiaus vaikams namuose tvarka (2009m. lapkričio 11d. Nr. 1509, Žin., 2009.11.21, Nr.138).

² Logopedų, dirbančių mokyklose, bendrieji pareiginiai nuostatai: LR švietimo ir mokslo ministro įsakymas 2006m. kovo 3d. Nr.ISAK-614 (Žin.,2006-04-08,Nr. 39-1421).

koreguoja mokinių kalbos bei komunikacijos įgūdžius. Logopedas, bendradarbiaudamas su mokytoju, specialiuoju pedagogu, psichologu, socialiniu pedagogu ir kitais su mokiniu dirbančiais specialistais, numato ugdymo tikslų ir uždavinių pasiekimo būdus ir metodus, atitinkančius mokinio galimybes ir poreikius. Padeda mokytojams pritaikyti mokomąją medžiagą ir mokymo priemones. Dirbdamas su vaikais logopedas padeda jiems ugdyti kalbą (plėsti žodyną, rišliąją kalbą), lavinti artikuliaciją ir foneminį suvokimą, tobulinti kalbėjimo įgūdžius, skatina kalbos sklandumą (gebėjimą kalbėti aiškiai, lengvai ir raiškiai).

Kielaitė (2013) išanalizavo, kad visapusiškai vaiko raidos individualius ypatumus įvertina Pedagoginės psichologinės tarnybos specialistų komanda. Atlikę vaiko įvertinimą, Pedagoginės psichologinės tarnybos specialistai pildo naujos formos Tarnybos pažymą dėl specialiųjų ugdymosi poreikių pirminio/pakartotino įvertinimą (*Mokinio specialiųjų ugdymosi poreikių (išskyrus atsirandančius dėl išskirtinių gabumų) pedagoginiu, psichologiniu, medicininiu ir socialiniu pedagoginiu aspektais įvertinimo ir specialiojo ugdymosi skyrimo tvarkos aprašo*, patvirtino LR švietimo ir mokslo ministro 2011m. rugsėjo 30d. Įsakymu NR. V-1775, 7 priedas), kuriame aiškiai pažymimos individualios vaiko galios ir sunkumai. Skaitymo, rašymo, skaičiavimo sunkumų pobūdį nustato logopedas ir specialusis pedagogas.

Autorė(2013) teigia, kad pokyčiai specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių ugdyme yra orientuoti į vaiką, jo galias ir sunkumus, specialiuosius ugdymosi poreikius. Mokinio specialiųjų poreikių vertinimas neturi tikslo akcentuoti sutrikimą. Svarbiausia – nustatyti, kokios mokytojų, įvairių specialistų ir šeimos pagalbos vaikui reikia, ir užtikrinti jos teikimą. Ališauskas (2007) nurodo, kad kiekvienas vaikas, turintis specialiųjų ugdymosi poreikių, turi ne tik tam tikrai grupei charakteringų bruožų, bet ir būdingų visiems to amžiaus vaikams, taip pat individualių, būdingų tik sau. Specialiųjų ugdymosi poreikių turintys vaikai yra ir panašūs vienas į kitą ar į įprastinės raidos vaikus, ir labai skirtingi. Esant skirtingiems sutrikimams (pvz., intelekto sutrikimui, bendriesiems mokymosi sutrikimams, kalbos neišsivystymui, klausos sutrikimui, įvairiapusiam raidos sutrikimui) vaikų patiriami mokymosi sunkumai kai kuriose srityse gali būti labai panašūs. Ir atvirkščiai, tai pačiai specialiųjų ugdymosi poreikių grupei priskiriamų vaikų (pvz., turinčių bendrųjų mokymosi sutrikimų) mokymosi sunkumų pobūdis, specialiųjų ugdymosi poreikių ypatybės ir lygis gali labai skirtis.

LR sveikatos apsaugos ministro įsakyme dėl Lietuvos medicinos normos (*Valstybės žinios*, Nr. V-162) pabrėžiama, kad logopedas turi mokėti:

- konsultuoti vaikus ir suaugusiuosius kalbėjimo, kalbos, balso, rijimo ar komunikacijos sutrikimo atvejais;
- sudaryti individualią kalbėjimo, kalbos, balso, rijimo ir komunikacijos sutrikimų šalinimo programą;

- lavinti kalbėjimo procese dalyvaujančių organų judesius;
- lavinti balso stiprumą, aiškumą, melodiškumą;
- lavinti girdimąjį suvokimą;
- sudaryti žodžių garsų analizės ir sintezės įgūdžius;
- turtinti pasyvų ir aktyvų žodyną;
- ugdyti kalbos gramatinę taisyklingumą bei rišliąją kalbą;
- siekti normalaus kalbėjimo tempo (kalbėjimo tempo sutrikimų atvejais) per visas pratybas, apimančias kvėpavimo, balso, artikuliacijos raumenų lavinimo bei relaksacijos pratimus, logopedinę ritmiką, skaičiavimą, dainavimą, inscenizavimą bei kitą žaidybines veiklas.

Svarbu pažinti specialiųjų ugdymosi poreikių turinčius mokinius, suprasti, kuo konkretaus vaiko raida panaši ir kuo skiriasi nuo kitų vaikų raidos. Tai leidžia tinkamai parinkti mokymo metodus, priemones, pritaikyti ugdymo programą. Dirbant su skirtingų specialiųjų ugdymosi poreikių grupių vaikais (pvz., sutrikusios intelekto, turinčiais bendrųjų mokymosi sunkumų, kompleksinių specifinių mokymosi ir dėmesio sutrikimų ir kt.), galima naudoti panašius metodus, ir, atvirkščiai, atskiriems tos pačios specialiųjų ugdymosi poreikių grupės mokiniams gali reikėti skirtingų mokymo metodų. Dažnai mokinio ugdymosi sunkumus lemia ne viena priežastis, o jų derinys (Kielaitė, 2013).

Apibendrinant galima teigti, kad įvykusios permainos keitė specialiojo ugdymo sistemą. 2011 metais buvo išleista daug dokumentų, reglamentuojančių specialiųjų poreikių vaikų ugdymą: *Vaiko gerovės komisijos sudarymo ir organizavimo tvarka, Specialiųjų ugdymosi poreikių įvertinimo ir specialiojo ugdymo skyrimo tvarka, Specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo tvarka, Specialiųjų ugdymosi poreikių grupių nustatymo ir specialiųjų ugdymosi poreikių skirstymo į lygius tvarka* ir kt.

1.2. Kalbėjimo ir kalbos sutrikimų teoriniai aspektai

Preja (2013) nurodo, kad evoliucija vyksta dėl individų vystymosi, kuriame paveldimumas, aplinka ir edukacija yra laikomi svarbiais, darančiais įtaką žmonijos progresui. Autorė kalbėjimą ir kalbą apibendrintai vadina viena sąvoka – komunikacija ir nurodo, kad *komunikacija* kyla iš lotyniško žodžio *communis*, reiškiančio *sutikti, būti susietam su, būti ryšyje su*. Senuose žodynuose ši sąvoka reiškia *bendrauti su kitais, kuo nors dalintis su kitais*. Kai kurie specialistai šią sąvoką sutrumpina iki šių apibrėžimų: *notifikacija, žinios, ryšys, raportas, sąjunga*. Visuomenė egzistuoja dėl to, kad esama *perdavimo*, komunikacijos. Ji egzistuoja perduodant ir komunikuojant. Tarp žodžių *bendras, bendruomenė, bendravimas* yra daug daugiau nei vien

verbalinis ryšys. Žmonės gyvena visuomenėje dėl to, ką jie turi bendra, o komunikacija būdas, kuriuo įsigyjami bendri dalykai. Komunikacija vyksta trimis lygmenimis: loginiu, paraverbaliniu ir neverbaliniu. Loginis lygmuo (žodžiai) reprezentuoja tik 7 procentus viso komunikacijos lygmens, 38% komunikacijos vyksta paraverbaliniu lygmeniu (tonas, garsas, kalbos tempas), o 55% komunikacijos vyksta neverbaliai (veido išraiška, pozicija, judesys, apranga ir t.t.).

Reikšmingiausia žmogaus psichinių tobulėjimo pakopų – kalbos vystymasis (Teresevičienė, Gedvilienė, 2003). Pasak Garšvinės, Ivoškuvienės (2003) komunikacija - tai žmonių bendravimas, keitimasis mintimis, išgyvenimais, kultūrinėmis, dvasinėmis vertybėmis ir panašiai. Komunikacija yra būdas išmokyti suprasti kalbą, išmokyti kalbėti, išsakyti norus ir pageidavimus, būti suprastam ir suprasti kitus, pasidalyti su kitais dėmesiu bei patyrimu, reguliuoti savo ir kitų poelgius, interpretuoti savo ir kitų žmonių išsakytas mintis.

Chiat, Roy, (2013) teigia, kad vaikų raida yra reikšmingas skirtingų jų augimo metu. Tam tikrais raidos metais susiduriama su įvairiais neatitikimais. Opi problema atsiranda, kuomet reikia nustatyti, kada vėluojanti arba lėtesnė raida tampa ilgalaikių problemų arba sutrikimo ženklu. Būtent, kaip autoriai pabrėžia, kalbos atveju sutrikimai yra daugialypiai. Juk kalba yra kompleksinė sistema, kuri žymi reikšmingų intencijų fonologines struktūras, vaiko galėjimą atlikti reikšmingas intencijas, garsų struktūras. Kadangi vaikai išmoksta kalbą, kuria jų terpėje yra kalbama, kalbos indėlis taip pat yra lemiamas. Taigi – lėtas kalbos atsiradimas ir kitos kalbėjimo ir kalbos problemos gali atsirasti dėl įvairių vaiko vidinių ir / ar išorinių faktorių.

Garšvienė, Ivoškuvienė (2003) teigia, kad kalbinis bendravimas yra žmonių tarpusavio kontaktų pagrindas. Išmokdamas kalbėti, vaikas įgyja galimybę suvokti ir atspindėti tikrovę, logiškai mąstyti, apibendrinti, planuoti ir reguliuoti savo sumanymus, ketinimus ir veiksmus. Sutrikus kalbai, vaikas netenka galimybės pilnavertiškai bendrauti, o neretai nukenčia ir kitų psichinių procesų raida. Autorės pastebi, kad kalbos ir komunikacijos sutrikimai neigiamai veikia vaiko asmenybės raidą, jo elgesį. Kartais vaikas vengia bendrauti. Bendraamžiai greitai pastebi, kad jo kalba išsiskiria iš kitų, ir kritiškai vertina nukrypimus. Taigi vaikai, turintys kalbos sutrikimų, patiria specifinių bendravimo sunkumų.

Stengiantis išvengti sunkumų, kad vaikai bendrautų, kalbėtų, būtina žinoti, kokie įgūdžiai yra reikalingi komunikacijai. Ruppas (2013) pažymi, kad skaitymas, rašymas, klausymas ir kalbėjimas yra būtini įgūdžiai efektyviai komunikacijai. Būtent klausymasis ir kalbėjimas padidina galimybes mokiniams pademonstruoti raštingumo įgūdžius. Mokiniais, kurie naudoja padidintą ir alternatyvią komunikaciją, skaitymas ir rašymas yra patys esminiai dalykai komunikuojant. Pavyzdžiui, bet kuris mokinys, kuris naudoja paveikslėlį, tam, kad parodytų, ko

norį, ir pan., turi identifikuoti ir suvokti vizualinę informaciją paveikslėlyje, ir tik tada jis gali naudoti paveikslėlį tam, kad nurodytų kitam asmeniui savo pasirinkimą.

Esant trikdžiams nukenčia įprasta komunikacija. Todėl komunikacijos sutrikimas pasireiškia negebėjimu priimti, perduoti ir net suprasti sąvokas, apibrėžimus arba verbalinių, neverbalinių bei grafinių simbolių sistemas (Hallahan, Kaufman, 2003). Pasak Ivoškuvienės, Mamonienės, Pečiulienės ir Stošiuvienės (2002), kalbėjimo sutrikimai – tai įvairūs fonetiniai trūkumai, esant normaliam girdimajam suvokimui. Autorės atkreipia dėmesį, kad vaikai, turintys fonetinių kalbėjimo sutrikimų, gerai girdi ir skiria kalbos garsus, turi pagal amžių pakankamų garsinės analizės ir sintezės įgūdžių. Fonetiniai kalbėjimo sutrikimai gali būti skirtingų laipsnių, pavyzdžiui, vieni vaikai negeba artikuliuoti kalbos garsų, o kiti – netaria vieno ar kito garso, garsų grupės.

Komunikacijos sutrikimas – tai santykinai nuolatinis nukrypimas nuo priimtų kalbėjimo, kalbos ir bendravimo normų. Šios grupės sutrikimams būdinga: 1) kalbėjimo ir bendravimo kalba neatitinka vaiko amžiaus; 2) juos lemia periferinio kalbėjimo aparato bei centrinės nervų sistemos pažeidimai ar funkciniai sutrikimai; 3) yra stabilūs ir savaime neišnyksta; 4) kalbos ir komunikacijos sutrikimai gali lempiti mokymosi sunkumus; 5) neigiamai veikia asmenybę. Kalbos sutrikimams nepriskiriamas tarmiškas kalbėjimas ar klaidos, kai kalbėtojas menkai moka svetimą kalbą (Garšvinė, Ivoškuvienė, 2003).

Ališausko (2002) teigimu, klasifikacija apima sąlyginį teorinį aspektą, be kurio negalima matyti visų raidos ypatybių bei jų derinių įvairovės. Teigiama tai, kad klasifikacija padeda susiorientuoti raidos sutrikimų įvairovėje, leidžia šią sutrikimų įvairovę modeliuoti, teikti asmeniui tikslingą pagalbą, padeda susikalbėti ir suprasti vieniems kitus.

Lawrence, Bateman, (2013) pažymi, kad kalbėjimo ir kalbos vėlavimas yra bendras raidos sutrikimas. Nuolatinis vėlavimas gali privesti prie nepalankių raštingumo efektų, edukacinių pasiekimų ir psichosocialinio vystymosi. Vaikai, kurių kalba vėluoja, yra nukreipiami pas otolarintologą, tačiau būtinas struktūruotas vadybinis priėjimas tam, kad būtų galima palengvinti diagnozės nustatymą ir leisti pradėti ankstyvą intervenciją bei gauti rezultatus. Taigi – kalbėjimo ir kalbos vėlavimas gali būti pradinis (pirminis), t.y., kad nėra susijusių dalykų, kurie yra kalbos vėlavimo priežastis; arba – tas vėlavimas gali būti priskiriamas kitam sindromui ar kondicijai. Antrinės priežastys apima klausos praradimą ir sindromus, tarp kurių yra ir Dauno sindromas. Kalbėjimo ir kalbos terapija įrodyta esanti efektyvi pirminėms minėtoms priežastims. Jei vėlavimas atrandamas kaip antrinis savo prigimtimi, tokį asmenį reikia nukreipti pas atitinkamą sveikatos specialistą. Ambulatorinis vaiko, turinčio kalbėjimo ir kalbos sutrikimą, konsultavimas turi susidėti iš struktūruotos istorijos ir egzaminavimo su tikslu identifikuoti ar

kalbos vėlavimas yra pirminis ar antrinis savo prigimtimi. Turi būti atitinkamai atliekami papildomi tyrinėjimai, tam reikia multidisciplininio įvertinimo, kuriame aktyviai dalyvautų tėvai.

Kalbos raidai nemažiau reikšminga, anot Wittke, Spaulding, Schechtmana, (2013) yra aktyvioji atmintis. Autoriai nurodo, kad aktyvios atminties pagalba galima kausti informaciją ir ja manipuliuoti. Aktyvioji atmintis tipiškai yra matuojama užduotimis, į kurias įeina talpinimas ir verbalinės ir neverbalinės informacijos pertvarkymas. Yra atlikta nemažai tyrimų su vaikais, kurie turi verbalinės atminties trūkumą. Kalbos sutrikimų turintys mokiniai panašiai atliko užduotis kaip ir tipiškos kalbos vaikai nežodinių repeticijų užduočių metu, kuomet žodžiai tebuvo vieno ar dviejų skiemenų ilgumo. Tačiau kalbos sutrikimų turintys vaikai turėjo sunkumų, kuomet žodžių ilgumas padidėjo iki trijų ar keturių skiemenų. Specialistai priskyrė šį sunkumą fonologinės atminties trūkumui. Vėlesni tyrinėjimai atskleidė, kad kalbos sutrikimų turintys vaikai toliau demonstruoja verbalinės aktyviosios atminties trūkumus, net kai kalbos galimybės yra kontroliuojamos. Tyrimai suponuoja, kad silpnos kalbos galimybės yra nepakankama minėtųjų trūkumų priežastis.

Gabriel, Stefaniak, Maillart, Schmitz, Meulemans, (2012) pažymi, kad esama kelių teorijų dėl specifinių kalbos sutrikimų (ang. specific language impairment, SLI). Kai kurie mokslininkai teoriškai svarsto, kad reikėtų susikoncentruoti ties kalbiniais sutrikimais, dar kiti mano, kad specifinių kalbos sutrikimų priežastys gali būti bendros raidos sutrikimai arba pažinimo mechanizmo sutrikimai. Taip pat manoma, kad silpnos kalbėjimo galimybės yra dėl ne lingvistinės prigimties pažinimo trūkumo, pvz., ribotos aktyvios atminties trūkumo, lėtesnės bendros raidos stokos arba raidos pajėgumo ribotumo. Anot autorių, tyrimai atskleidė, kad vaikai su specifiniais kalbos sutrikimais turi problemų su motoriniais įgūdžiais, ypač su tais įgūdžiais, kurie įprastai turi seką. Ullman ir Pierpont (2005) iškėlė procedūrų trūkumo hipotezę (ang. the procedural deficit hypothesis (PDH)) tam, kad paaiškintų vaikų, turinčių specifinių kalbos sutrikimų, verbalines ir neverbalines problemas. Minėtoji hipotezė yra grindžiama deklaratyviu ir procedūriniu kalbos mokymosi modeliu, kai leksikos įgijimas yra labai susijęs su deklaratyvia atmintimi, tuo tarpu procedūrinis mokymasis palaiko kelis gramatikos aspektus (pvz., gramatikos taisyklių mokymasis ir taikymo pagal gramatikos taisyklių aspektus per sintaksę, morfologiją ir fonologiją). Pagal šį požiūrį, deklaratyvi atmintis veikia pertvarkant konceptualinį, fonologinį ir semantinį vaizdą, o procedūrinė atmintis, kuri yra viena iš kelių sistemų, įjungta į implicitinį įsisavinimą, palaiko taisyklių mokymosi aspektų pagrindą ir yra ypač svarbi įgijimui ir naudojimui tokių įgūdžių, kurie turi eiti nuosekliai – ar ta seka būtų abstrakti, sensorimotorinė ar pažinimo. Specifinių kalbos sutrikimų turinčių vaikų kalbos sutrikimai (ypatingai gramatinės problemos) gali būti paaiškinamos smegenų struktūrų abnormalumu, nuo jų priklauso procedūrinė atmintis (centrinio mazgo).

Apibendrinant galima teigti, kad vaikų raida yra reikšminga jų augimo metu. Problema atsiranda, kuomet reikia nustatyti, kada vėluojanti arba lėta raida yra vėliau ilgalaikių problemų arba sutrikimo ženklai. Kalba yra kompleksinė sistema, kuri žymi reikšmingų intencijų fonologines struktūras, vaiko galėjimą atlikti reikšmingas intencijas, garsų struktūras. Kadangi vaikai išmoksta kalbą, kuria jų terpėje yra kalbama, kalbos indėlis taip pat yra lemiamas. Taigi lėtas kalbėjimas ir kitos kalbėjimo ir kalbos problemos gali atsirasti dėl įvairių vaiko vidinių ir/ar išorinių faktorių. Dauguma autorių teigia, kad skaitymas, rašymas, klausymas ir kalbėjimas yra būtini įgūdžiai efektyviai komunikacijai.

1.3. Logopedo pagalbos teikimo metodų ir būdų aptarimas literatūroje

McLeod, Harrison, McAllister, McCormack, (2013) teigia, kad dar likus metams iki formalaus mokyklos lankymo, kuomet vaikams yra 4 – 5 metai, turi būti ugdomi fundamentiniai kalbėjimo ir kalbos įgūdžiai. Jau tokio amžiaus vaikai, pasiruošia perteikti šiuos įgūdžius rašytine komunikacija. Anot autorių, ikimokyklinio amžiaus vaikai vis dar turi kelis oralinio kalbėjimo ir kalbos elementus, kurie nėra pasiekę suaugusiųjų kompetencijos, įskaitant kai kurių priebalsių, priebalsių grupių, daugiaskiemenių žodžių tarimą. Taip pat nėra pasiektas gramatinis, sintaksinis ir diskurso struktūrų lygmuo. Taigi ikimokyklinio amžiaus vaikai turi gebėti suprasti ir būti suprasti tų, su kuriais jie bendrauja. Vaikai, kurie patiria kalbėjimo sutrikimų (pvz., sunkumai artikuliuoti, fonologiniai, motorine kalba arba vaikystės kalbos apraxia), gali turėti sumažėjusią galimybę bendrauti su kitais vaikais, aktyviai dalyvauti ugdyme ir kitose gyvenimo sferose. Taigi galimybė vartoti suprantamą kalbą yra esminis dalykas žmonėms dalyvauti visuomenės gyvenime, todėl aiški ir suprantama kalba yra esminis intervencijos tikslas sutrikusios kalbos vaikams.

Girdzijauskienė, Gudynas, Jakavonytė, Jevsikova (2010) teigia, kad vaikai mokosi skirtingai, o mokymosi pobūdį lemia daugelis veiksnių. Kai kuriems galima daryti poveikį, pvz., ugdyti savarankiško darbo ar mokėjimo mokytis įgūdžius, skatinti mokymosi motyvaciją, lavinti atmintį bei vaizduotę ir pan., kai kuriems sunkiai. Pedagogų priedermė – taikyti tokius ugdymo metodus ir parinkti tokias mokymosi strategijas, kurios tinka geriausiai vienam ar kitam vaikui.

Kalbėjimo ir kalbos sutrikimai gali sukelti rimtesnių mokymosi sunkumų. Pedagogas, išmanydamas pagrindinius kalbėjimo ir kalbos sutrikimus, gali bent iš dalies padėti vaikams. Labiausiai pastebimi vaikų tarimo trūkumai, kuriuos kartais nėra sudėtinga pašalinti. Iškilus sudėtingesnėms problemoms, reikėtų konsultuotis su logopedu, kuris suteiks pagalbą naudodamas kelis metodus ir būdus. (Ivoškuvienė ir kt., 2003).

Girdzijauskienės, Gudyno, Jakavonytės, Jevsikovos (2010) nuomone, tiek vaikai, tiek suaugusieji priima ir tvarko informaciją trimis būdais: regimuoju, garsiniu ir kinestetiniu.

Pirmieji turi gerą vaizdinę atmintį, apibūdina net prieš keletą metų matytas scenas, objektus bei veidus.

Trumpai apibūdinami šie būdai:

1. Regimuoju būdu besimokantiems vaikams patinka, kai informacija pateikiama vaizdžiai: naudojant paveikslus, schemas, nuotraukas, plakatus, išryškinant esminius žodžius. Tokie mokiniai dažniausiai kalba greitai, pakeltu tonu, daug gestikuliuoja, ore braižo schemas. Taip pat gerai yra žiūrėti mokomuosius filmus, kurti plakatus, iliustruoti nuotraukomis ar paveikslais, svarbiausią informaciją užrašyti ir priklijuoti gerai matomose vietose, įsivizduoti ar net suvaidinti nagrinėjamą temą.
2. Garsiniu būdu informaciją priimantys vaikai turi gerą girdimąją atmintį. Geriausiai susikaupiami tyloje. Jei vyrauja garsinis informacijos priėmimo būdas, geriausia mokyti skaitant garsiai ar pašnibždomis, kam nors pasakojant apie tai, ką norima įsiminti, bandant „sukurti“ pokalbį tarp skaitovo ir teksto, tekstą, kurį reikia išmolti, kartojant ritmiškai. Labai gerai mokyti klausantis muzikos ar kitokios su mokomąja medžiaga susijusios garsinės informacijos.
3. Kinestetikai pasaulį pažįsta lytėdami ar praktiškai veikdami. Jie lengvai prisimena įvykius ir gali įvardyti su jais susijusius jausmus bei pojūčius. Kinestetikams patinka liesti medžiagą, naudoti įvairius modelius, juos gaminti. Mėgstama yra fizinė veikla, modeliavimas, žaidimai lauke, ekskursijos, mokymasis veikiant. Tokiems mokiniams svarbu visą laiką būti užimtiems.

Dudzinskienė, Kalesnikienė, Paurienė, Žininskienė (2010) pažymi, kad spartėjantys naujų technologijų kūrimo ir diegimo procesai skatina ugdyti asmens kompetencijas, kurios padėtų aktyviai veikti visuomenėje. Šiandien mokinys nėra *pasvyti erdvė* su daugeliu *lentynėlių ir stalčiukų*, kuriuos mokytojas turi *teisingai* užpildyti. Mokytojas turi ugdyti ir tobulinti mokinių kompetencijas, kurios padėtų ateityje savarankiškai gyventi, siekti tikslų, tapti visaverčiais piliečiais. Žmogui nuolat reikia mokytis, ieškoti žinių, kūrybiškai mąstyti, gebėti adaptuotis visuomenėje ir greitai kintančioje aplinkoje. Šiuos įgūdžius turime formuoti nuo pradinių ugdymo etapų. Inovatyvūs mokymo(si) metodai padeda mokytojui gerinti ne tik specialiųjų poreikių, bet ir visos klasės mokinių ugdymą, nes padeda pažinti kiekvieną mokinį ir pritaikyti ugdymo turinį, ugdymo metodus, pasiekimų vertinimą, pagal besimokančiųjų poreikius individualizuoti ugdymą.

Girdzijauskienė, Gudynas, Jakavonytė, Jevsikova (2010) teigia, kad tyrimai rodo, kad ugdymo procese vis dar ryškiai vyrauja tradiciniai mokymo metodai – skaitymas, rašymas, pasakojimas, pratybos ir kt. Autoriai siūlo šiuos metodus: vizualizavimas, vaizduotės

skatinimas, vaizdinga kalba, metaforų vartojimas, vaikų patirties įtraukimas, pojūčių įtraukimas, pojūčių naudojimas, muzika.

- Vizualizavimas. Žodžiai, sakiniai, paragrafai tinka ne visiems. Kai kuriems vaikams daug lengviau suprasti medžiagą, kai ji pateikiama paveikslėliais, žemėlapiams, diagramomis ir kt.
- Vaizduotės skatinimas. Vaizduotė yra žodžiu pateiktos informacijos pavertimas vaizdiniais. Paskatinkite mokinius užmerkti akis ir įsivaizduoti tai, apie ką mokomasi. Tai padės jiems ne tik įsisavinti informaciją, bet ir lavinti kūrybiškumą.
- Vaizdinga kalba. Pasitelkite eiles, pasakas, priežodžius, patarles ir pan. Tokios kalbinės raiškos priemonės sukels vaizdinių, kurie galiausiai paverčia gautą informaciją „gyva“.
- Metaforų vartojimas. Ieškokite sąsajų tarp, atrodo, nesietinų dalykų. Metaforos nesuteikia patirties, tačiau jos moko sieti naują medžiagą su jau turima. Kuo aiškesnė ir suprantamesnė sąsaja, tuo lengviau įsisavinti naują medžiagą.
- Vaikų patirties įtraukimas. Vadovėliai informaciją pateikia linijiniu būdu, todėl informacija mūsų segeyse yra fragmentiška, o ne integruota. Patirtis leidžia vaikui „pajusti“ informacijos visumą.
- Pojūčių naudojimas. Įrodyta, kad pradinėje mokykloje mokymasis pasitelkiant pojūčius yra labai aktualus ir efektyvus. Mokiniai turi ne tik išgirsti ir pamatyti informaciją, bet ir ją paliesti bei pajusti.
- Muzika. Ritmas, rimas, dainos padda žaismingai pateikti informaciją, ją *užkoduoja* ir padaro lengvai įsimenamą.

Dudzinskienė, Kalesnikienė, Paurienė, Žininskienė (2010) apibūdina inovatyvius mokymo (si) metodus, su kuriais susipažinsime. Tiesioginis mokymas (-sis)- tai labai nuosekliai išdėytos, sparrčiu tempu vykstančios įvairių dalykų pamokos (skaitymo, matematikos) pagal gerai parengtas programas, kuriose ypač pabrėžiamas kartojimas, praktika ir grįžtamasis ryšys. Ugdant mokymosi negalių turinčius mokinius, labai svarbu atssižvelgti į jų mokymosi tempą ir įgūdžius, gebėjimų ir suvokimų lygį, todėl mokymas (-sis) individualizuojamas. Ypač svarbu griežtai laikytis tam tikro mokymo (-si) nuoseklumo, kad mokiniui susiformuotų žinios, įgūdžiai ir gebėjimai.

Autoriai nurodo, kad pristatymas arba informacijos pateikimas – tai toks metodas, kai mokytojas apibūdina, informuoja, nurodo arba tiesiogiai aiškina. Kiekvienoje pamokoje yra dėstoma ir aiškinama tiesiogiai. Mokytojams, kurių klasėje yra specialiųjų poreikių mokinių, labai svarbu informaciją pateikiant:

- Atkreipti mokinių dėmesį (vaizdais, garsais, gestais) – ypač tai aktualu savireguliacijos, klausos, regos, intelekto sutrikimų, girdimojo suvokimo sutrikimų turintiems mokiniams;
- Sužadinti jų mokymosi motyvaciją, pateikiant realias situacijas atitinkančius faktus ir pan.;
- Paašškinti jiems, ko tikimasi iš pamokos – kas mokantis svarbiausia ir ko mokytojas iš mokinių tikisi, aptariant su mokiniais individualius mokymosi uždavinius;
- Iliustruoti pagrindines mintis tinkamais pavyzdžiais, piešiniais, daiktais, paveikslėliais.
- Leisti mokiniams pamokas įsirašyti į diktofoną (tai aktualu klausos, regos sutrikimų, mokymosi negalių turintiems mokiniams).

Pagrindinio žodžio metodas – tai pažinimo strategija, kaip teigia Hallahan ir Kauffman, padedanti įsiminti turinį, ypač vaikams, turintiems atminties problemų. Tai strategija, kai mokytojas abstrakčią informaciją pakeičia konkrečiu vaizdu. Taip mokomoji medžiaga tampa prasmingesnė. Todėl mokytojas turėtų stengtis atkreipti dėmesį į pagrindines frazes: pabrėžti jas, gestikuliuoti, kartoti, daryti pauzes prieš ir po, užrašyti ant lentos, kortelių ir kt.

Klausimų metodas labai akcentuojamas Ivoškuvienės, Mamonienės (1997) programose, kurios skirtos vaikų neišsivysčiusiai kalbai ugdyti. Anot autorių, tai svarbus mokymo ir mokymosi metodas padėti mokiniams suprasti ir pagerinti jų mokymąsi, mąstymo kokybę, sustiprinti aktyvų mokinių dalyvavimą pamokoje. Tai yra komunikacijos priemonė, tiesioginė grįžtamoji informacija apie tai, kaip mokiniai mąsto, ką žino ir supanta. Klausimų ir atsakymų metodas yra būtina priemonė, padedanti supasti mokymosi procesus. Specialiųjų poreikių mokiniams, kaip ir ir visiems mokiniams, klausimais galima paašškinti, sudaryti galimybę panaudoti išmoktas žinias, tikrinti, taisyti, įvertinti jų mokymąsi. Klausimų metodas taip pat padeda kartojantis anksčiau išmoktus dalykus.

Dudzinskienė, Kalesnikienė, Paurienė, Žilinskienė (2010) teigia, kad diskusijų metodas inkliuzinėje aplinkoje yra vienas svarbiausių metodų, siekiant įtraukti mokinius į bendrą ugdymą. Diskusijų turinys gali būti labai įvairus ir ainti įvairias faktines žinias, spėliones, nuomones, hipotezes ir pan. Tai būdas, kuriuo turinys nagrinėjamas, o ne pats turinys yra informacijos išgavimą ir tyrimą skiriantis veiksnys. Todėl mokytojs ar logopedas turi gerai sustruktūruoti diskusijos turinį. Gerai struktūruotos diskusijos - kritiškai tiriami faktai, įsiminimai ir vertybės, kuriomis remdamiesi mokiniai vėliau turi suformuoti savo nuomonę.

Informacinių ir komunikacinių technologijų metodas. Toks mokymas suteikia vaikams galimybę papildomai lavintis bei užsiimti praktine veikla, atitinkančia mokinių poreikius.

Mokytojas turėtų tartis su mokykloje dirbančiu specialiuoju pedagogu, specialiojo ugdymo komisijos nariais, kurios informacinės komunikacinės technologijos labiausiai tinka mokinių poreikiams. Specialiųjų poreikių mokiniai rašto darbus gali atlikti kompiuteriu, kad būtų patikrinta rašyba, skyryba ir kad būtų lengviau skaityti. Tai aktualu skaitymo, rašymo, savireguliacijos sutrikimų turintiems mokiniams.

Užduoties analizės metodas plačiai naudojamas, autistiškų vaikų kalbai ugdyti (Ivoškuvienė, Balčiūnienė, 2003). Užduoties analizė ypač svarbi, mokant specialiųjų poreikių mokinius, ji reikalinga tam, kad mokytojas nustatytų, kokiems mokinio gebėjimams reikės skirti ypatingą dėmesį, siekiant išmokyti mokinius pagrindinių ir sudėtinių įgūdžių, kurių reikės užtuočiai atlikti. Tai ypač aktualu, mokant nežymiai sutrikusio intelekto mokinius. Imdamasis užduoties analizės mokytojas stebi, kaip mokiniai atlieka užduotį, ir fiksuoja kiekvieną jų veiksmą. Užduotis mokytojas turėtų pateikti taip, kad mokinių veikla atskleistų, ką jie žino, ką gali padaryti ir ką supranta.

Žodinės saviinstrukcijos ir savireguliacijos metodas. Daugumos specialiųjų poreikių mokinių savireguliacijos gebėjimai yra pakankami. Todėl svarbu formuoti šių mokinių savikontrolės gebėjimus, tai – mokinių savęs valdymo būdai, skatinantys jų savarankiškumą ir saviinstrukcijos gebėjimus, tai – paties mokinio verbaliniai teiginiai apie savo elgesį. Negalima pamiršti ir aktyvaus mokymo (si) metodo. Pasak, Dudzinskienės, Kalesnikienės, Paurienės, Žilinskienės (2010) mokytojams, kurių klasėse mokosi specialiųjų poreikių mokiniai, ypač naudingi aktyvaus mokymo(si) metodai. Vienas iš jų - tai darbas grupėmis ir mokinių pašnekesiai – grupuokite mokinius, skirkite vaidmenis, kad kiekvieno vaidmuo atitiktų poreikius ir galimybes, kad kiekvienas turėtų progą atlikti skirtingas užduotis.

Apibendrinant galima teigti, kad specialistai žino daug metodų, būdų, kuriuos gali naudoti darbe, siekdami kuo geresnių rezultatų vaikus ugdati. Tinkamai pritaikius mokymo(si) metodus, susidaro galimybė bendrauti ir bendradarbiauti mokinių grupėse, kuri aktyviai veikdama leidžia visiems pasisakyti bei veikti pagal individualius gebėjimus ir skatina visų mokinių intelektualinį smalsumą, entuziazmą, kūrybiškumą ir savarankiškumą.

1.3. Logopedo ir tėvų bendradarbiavimas

Logopedo ir tėvų bendradarbiavimą skatina ir Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas (2011), kuriame pažymima, kad pedagoginių psichologinių tarnybų, mokyklų specialieji pedagogai konsultuoja specialiosios pedagoginės pagalbos gavėjus, jų tėvus (globėjus, rūpintojus) ir mokytojus.

Ališauskienė, Miltenienė (2003) pabrėžia tėvų bendradarbiavimą su specialistais svarbą, šiai nuomonei pritaria Chen ir Miles (2004), kad logopedas turi konsultuoti bei informuoti tėvus apie jų vaiko/ų ugdymo dinamikos rezultatus, pasiekimus, sunkumus. Taipogi logopedas dalyvauja mokinių tėvų susirinkimuose, atlieka pedagoginį tėvų švietimą, ruošia įvairius bukletus, metodinę medžiagą. Todėl tėvus, anot autorių, svarbu įtraukti į bendradarbiavimą, kadangi:

- pagerėja tėvų savęs vertinimas;
- atsiranda didesnis pasitenkinimas savimi kaip tėvu (motina);
- pozityvesnės tėvų ir vaikų nuostatos mokyklos atžvilgiu;
- padidėja vaiko galimybės patirti sėkmę mokykloje.

Ališauskas (2002), Ališauskienė, Miltenienė (2003) nurodo, kad bendradarbiavimą galima apibūdinti, kaip bendrą darbą, siekiant bendrų tikslų. Labai svarbu, kad logopedai, mokytojai, specialistai, tėvai turėtų bendrų tikslų ir sąmoningai jų siektų. Mokinių kalbos sutrikimų šalinimo efektyvumas ir rezultatas priklauso nuo to, kaip bendradarbiauja logopedas su vaiku mokančiais mokytojais ir kitais mokyklos specialistais, tėvais. Glaudus logopedo bendradarbiavimas, glaudus ryšių palaikymas su pedagogais ir vaiko tėvais leidžia sėkmingiau šalinti vaiko kalbos sutrikimus bei kitas ugdymo problemas.

Anot Kaffemanienės, Šimaitienės (2005), ugdomąjį bendradarbiavimą apibūdina glaudi mokytojų ir mokinių, mokytojų ir tėvų, mokytojų ir vadovų, mokytojų tarpusavio sąveika. Mokytojų ir SUP mokinio tėvų bendradarbiavimas remiasi į abipusį ugdymo procesą: mokytojai teikia rekomendacijas tėvams, kaip ugdyti SUP mokinį, o tėvai ugdo mokytojų gebėjimą atpažinti ir tinkamai interpretuoti SUP mokinio elgesio ypatumus (Bubauskaitė, 2006).

Beje, anot Carraccio, Dettmer, DuPont, Sacchetti (1998), siekiant sukurti palankius ir bendradarbiavimą skatinančius santykius su šeimomis, svarbu gerai pažinti ne tik tėvus, bet ir save kaip specialistą.

Autoriai nurodo penkis specialistų bendradarbiavimo su šeimomis žingsnius:

- 1) išsiaiškinti savo vertybes, požiūrius ir t.t.;
- 2) kurti bendradarbiavimo santykius;
- 3) inicijuoti įstaigos ir namų sąveikas;
- 4) individualizuoti darbą su tėvais;
- 5) įvertinti bendradarbiavimą.

Bendradarbiavimą tarp specialistų ir šeimų analizuoja Ališauskienė, Miltenienė (2003) bei Bishop, McDonald, (2009), pažymi, kad įvairūs kalbos sutrikimus nustatantys testai yra svarbūs, įvertinant vaikų kalbą ir suteikiant informacijos, nurodo, kuriems vaikams dėl kalbos sutrikimų gali būti sunkumų toliau mokytis. Tačiau, kaip autoriai pažymi pasikliauti vien kalbos

testais nėra pakankama: labai svarbi yra tėvų informacija, kuri padeda geriau diagnozuoti kalbėjimo ir kalbos sutrikimus. Tėvų bendradarbiavimas yra ypatingai svarbus, kadangi jie turi nukreipti vaiką pas specialistus, deja vaikai, kurių socioekonominis statusas yra žemas ir kurie turi kalbėjimo ir kalbos problemų, nekontaktuoja arba neturi galimybės kontaktuoti su kalbos terapeutu.

Svarbu ne tik įvertinti vaikų kalbą, bet nepamiršti, kokia pagalba teikiama vaikams. Glogowska, Campbell, (2000) bei Ivoškuvienė, Mamonienė (2002) nurodo, kad kalbėjimo ir kalbos specialistai, dirbdami su ikimokyklinio amžiaus vaikais, kurie turi kalbėjimo ir kalbos sutrikimų, į savo darbo programas įjungia ir tėvus. Tad kalbant apie kalbėjimo ir kalbos sutrikimus tiek klinikiniais, tiek tyrimo terminais – tėvų vaidmuo yra esminis. Patys tėvai savo dalyvavimą kalbos terapijoje mato kaip esminį ir pozityvų, nors kai kurie interviu atskleidė tam tikrus prieštaravimus tarp tėvų ir terapeutų suvokimo apie terapijos procesą. Autoriai atskleidė, kad, kai atsižvelgiama į tėvų požiūrį apie terapiją, tuomet galima pasiekti efektyvesnį ir priimtinesnį, pilnesnį supratimą apie kalbėjimo ir kalbos sutrikimų įveikimą.

Marshall, Goldbart, (2008) tikina, kad tėvai yra savo vaikų ekspertai daugeliu klausimu, todėl jie gali būti geri ekspertai kalbant apie kalbėjimo ir kalbos terapiją. Kalbėjimo ir kalbos terapeutai privalo pripažinti tėvų žinias ir patirtį, susijusią su jų vaikais. Terapeutai turi pripažinti, kad esama tėvų, vaikų, šeimos ir išorinių faktorių, kurie turi įtakos tėvų galėjimui ir norui būti įtrauktiems į vaikų ugdymą, o faktoriai su laiku keičiasi.

Marshall, Goldbart, Phillips, (2007) tyrinėjo tėvų ir logopedų požiūrį į kalbos raidą, vėlavimą ir įsitraukimą į ikimokyklinio amžiaus vaikų kalbos ugdymą. Autoriai mano, kad yra bendrų dalykų ir yra skirtinga tarp tėvų ir logopedų požiūrio į vaikų kalbėjimo ir kalbos terapiją. Tiek tėvai, tiek logopedai tiki, kad kalbos raidai įtaką daro tiek išoriniai, tiek vidiniai faktoriai. Tėvai daugiau dėmesio skiria lyties vaidmeniui, mėgdžiojimui, personalijoms, reikšmingai televizijai ir video, tuo tarpu logopedai vertina „*teisingą/tinkamą aplinką*“ ir klausymosi įgūdžius; jie mano, kad sveikata arba neįgalumas ir socioekonominiai faktoriai yra svarbūs. Tėvai save mato kaip savo vaikų ekspertus ir turi įvairiausių idėjų apie logopedų vaidmenį, kuris ne visada sutampa su logopedų požiūriu. Tėvų ir logopedų požiūriai išsiskiria dėl imitacijos vaidmens ir įsikišimo. Tėvai išbando įvairias strategijas dar prieš kreipiantis į logopedą.

Baxendale, Lockton, Adams, Gaile, (2013) teigia, kad pradinių klasių mokyklinio amžiaus vaikų ugdymo procesai, kuriems yra būtini tėvų ir mokytojų požiūriai į kalbėjimo ir kalbos intervencijas bei išvados apie jas, yra palyginti reti. Autoriai aprašo Socialinės Komunikacijos Intervencijos Projektą (Social Communication Intervention Project (SCIP)), jame vaikai su komunikacijos sutrikimais yra apibūdinami kaip tie, kurie nuolat turi pragmatikos ir socialinės kalbos vartojimo poreikių. Socialinės komunikacijos intervencijos projekte tėvai ir

mokytojai, kartu su kalbos terapeutais sudaro svarbų šios intervencijos elementą. Netiesioginis terapeutų priartėjimas prie tėvų yra matomas kaip efektyvus perteikiant informaciją trumpų susitikimų su mokytojais metu. Tėvai ir mokytojai geba daryti aiškias sąsajas tarp terapijos veiksmų ir gautų kalbėjimo ir kalbos pokyčių. Kalbant apie komunikacijos gerinimą, ypatingai efektyvūs yra emocijų žodynai ir darbas su suvokimo monitoringu. Suvokimo monitoringas mūsų temoje reiškia tai, kad būtina, norint gerinti specialiųjų ugdymo(si) poreikių vaikų ugdymo(si) kokybę, suvokti, kaip vaikas elgiasi tam tikromis aplinkybėmis, tiksliau – tai yra to konkretaus vaiko suvokimo stebėjimas ilgą laiką, todėl ir sąvoka yra suvokimo monitoringas – tai yra to tiriamojo vaiko suvokimo elgesio analizė.

Adams, Lockton, Gaile, Earl, Freed, (2012) teigia, kad norint padėti kalbėjimo ir kalbos sutrikimų turintiems vaikams, reikia nuolatinės specialistų pagalbos. Terapija yra nusitaikiusi į pokalbių įgūdžių, pasakojamojo konstrukto gerinimą, suvokimo monitoringą, socialinių ženklų supratimą ir metapragmatinį išsąmoninimą. Tėvai dažnai dalyvauja sudarant terapijos planus, tačiau tik dalis tėvų dalyvauja pačiuose terapijos užsiėmimuose. Kalbėjimo ir kalbos intervencija dažnai iš prigimties yra kompleksinė, apjungianti daugybinius stebėjimus, skirtingus rezultatus ir individualizavimą, atliekant terapiją.

Pring, Flood, Dodd, Joffe, (2012) nurodo, kad labai daug kalbėjimo ir kalbos terapeutų dirba su vaikais, kurie turi kalbėjimo ir kalbos poreikių. Tačiau informacija yra ribota apie terapeutų darbo praktiką ir klinikinę patirtį, taip pat apie terapeutų požiūrį į tai, kaip sveikatos rūpybos pokyčiai galėtų daryti įtaką jų praktikai. Tipinis klinicistas praleidžia mažiau nei ketvirtadalį savo laiko teikdamas tiesioginę terapiją vaikams ir daugiau nei vieną ketvirtadalį savo laiko praleidžia apmokydamas tėvus ir kitus specialistus. Minėtieji autoriai atliko tyrimą, apklausdami kalbos ir kalbėjimo terapeutus: pusė apklaustų terapeutų nurodė, kad jų darbo laikas galėtų būti geriau išnaudojamas. Didžiausią susirūpinimą kelia tai, kad per mažai skiriama laiko tiesioginei terapijai, taip pat per mažai laiko lieka administraciniam darbui.

Allen, Marshall, (2011) teigia, kad tėvai vaidina esminį vaidmenį kalbant apie vaikų kalbos raidą, todėl vaikui didelės reikšmės turi tėvams duodami specialistų patarimai dėl kalbos sunkumų ir dėl to, kaip sušvelninti kalbos sutrikimus. Šiam tikslui buvo kuriama tėvų-vaikų sąveikos terapija (angl. Parent-Child Interaction Therapy (PCIT)). Tėvų-vaikų sąveikos terapijos metu kalbėjimo ir kalbos terapeutai bendradarbiaudami dirba su tėvais, keičia sąveikos stilius tam, kad tą sąveiką padarytų tinkamesnę vaikų komunikacinių poreikių lygiui.

Razali, (2013) pritaria, kad tėvai gali ir geba patenkinti savo vaikų individualius poreikius, gali juos apsaugoti ir moraliai paremti. Pati savivertė yra susijusi su komunikacija tarp tėvų ir vaikų. Vaikų ir tėvų integralumas komunikacijoje gali padidinti vaikų savivertę. Taigi visai įmanoma, kad komunikavimas sujungia vaikus ir tėvus tam, kad pagerėtų savivertė, nes

tėvai nuolat rūpinasi savo vaikais. Šeimos palaikymas ir jos ryšys su daugeliu vaikų gyvenimo ir formavimosi aspektų yra labai svarbus, esminės sritys yra akademiniai pasiekimai, tėvų auklėjimo stiliai, tėvų ir vaikų elgesys, asmeniniai ir tarpasmeniniai įgūdžiai, motyvacija, konfliktai ir gyvenimo stresas, pasitenkinimas ir gerbūvis, šeimos struktūra, tėvų įjungimas sprendžiant vaikų problemas, meilės kokybė, kriticizmas ir šlovė, depresija, tėvų kontrolė.

Ivoškuvienė, Makauskienė (2011) teigia, kad logopedui labai svarbu, kad namuose tėveliai kartu su vaiku pakartotų tai, ką išmoko pratybų metu. Todėl vaikui yra skiriamos užduotėlės namų darbams (kiekvienas vaikas turi užduočių sąsiuvinuką), kurias reikia pakartoti ir įtvirtinti. Tai nėra labai paprasta. Juk reikia surasti laiko, kartu su vaiku prisėsti, pasimokyti. Namuose reikia pakartoti artikuliacinę mankštelę, įtvirtinti garsiuko tarimą, nuspalvinti, parinkti atitinkamų paveikslėlių, iškirpti, priklijuoti, išmokti skaičiuotes, eilėraštkus, greitakalbes, perpasakoti tekstą ir kt. Koks bebūtų savarankiškas vaikas, vienas jis neatliks užduočių, jam reikalinga suaugusiojo pagalba. Taigi logopedinė pagalba priklauso nuo logopedo ir vaiko tėvų bendradarbiavimo. Dažnai logopedas suteikia tėvams naudingų rekomendacijų, padedančių ugdyti vaiko kalbą ir įveikti kalbos sutrikimus.

Labai svarbu, kad logopedai, mokytojai, specialistai, tėvai turėtų bendrų tikslų ir sąmoningai jų siektų. Mokinių kalbos sutrikimų įveikimo efektyvumas ir rezultatas priklauso nuo to, kaip bendradarbiauja logopedas su vaiką mokančiais mokytojais ir kitais mokyklos specialistais, tėvais. Tėvai vaidina esminį vaidmenį kalbant apie savo vaikų kalbos vystymąsi, todėl vaikui didelės įtakos turi tėvams duodami specialistų patarimai dėl kalbos sunkumų ir dėl to, kaip palengvinti vaikų kalbą.

2. TĖVŲ IR LOGOPEDŲ NUOMONĖ APIE LOGOPEDINĖS PAGALBOS TEIKIMĄ VAIKAMS, TURINTIEMS KALBĖJIMO IR KALBOS SUTRIKIMŲ

Empirinėje darbo dalyje siekiama išsiaiškinti ir išanalizuoti, kokius būdus naudoja logopedai, dirbdami su vaikais, turinčiais kalbėjimo ir kalbos sutrikimų. Tyrimas buvo atliekamas tikintis, kad skirtinguose miestuose logopedai naudoja skirtingus pagalbos būdus, įveikiant kalbos ir kalbėjimo sutrikimus. Tyrimas atliktas Klaipėdos miesto ir rajono bei Kretingos miesto ir rajono ikimokyklinio, pradinio ir mokyklinio ugdymo įstaigose.

Tyrimo metu buvo užtikrinti etikos principai – geranoriškumas, pagalba asmeniui, teisingumas ir teisė gauti tikslią informaciją. Siekiant užtikrinti rezultatų objektyvumą, respondentams buvo garantuojamas anonimiškumas. Anketos buvo platinamos tiesiogiai ir elektroniniu paštu.

2.1. Tyrimo metodika

Tyrimu buvo siekiama išsiaiškinti logopedinės pagalbos teikimą, dirbant su vaikais, turinčiais kalbėjimo ir kalbos sutrikimų, ir išskirti kokius būdus taiko Klaipėdos, Kretingos mieste ir rajone dirbantys logopedai. Tyrimo uždavinius analizavau naudojant kiekybinį metodą.

Duomenų surinkimo metodas – anoniminė anketinė apklausa, anketa tėvams vykdyta raštu (1 priedas), o anketa logopedams vykdyta elektroniniu paštu (2 priedas). Remiantis mokslinės literatūros analize, anketos sukurtos darbo autorės. Anketose yra ir atvirų, ir uždarų klausimų. Šis tyrimo metodas labiausiai tiko siekiant patvirtinti darbo pradžioje išsikeltą tikslą, o jo populiarumą lemia santykinis apklausos atlikimo pigumas, galimybė greitai surinkti daug duomenų ir lengviau juos apdoroti.

Taigi prieš atliekant pagrindinį tyrimą buvo atliktas apžvalginis tyrimas, kuriame anketą užpildė 5 logopedai ir 8 tėvai. Tyrimo metu buvo atliktas sudarytos anketos validumo patikrinimas. Tai leido išvengti klausimų formulavimo neaiškumų ir netikslumų.

Tyrimo duomenims surinkti buvo pasirinktas anketinės apklausos metodas. Dalis anketų klausimų identiški abiem tiriamųjų grupėms: logopedams ir tėvams. Tai leido ne tik išsiaiškinti respondentų nuomones vienu ar kitu klausimu, bet ir palyginti jas tarpusavyje.

Logopedų anketą sudarė 25 klausimai, tėvų – 8 klausimai. Logopedams buvo išsiųsta 110 nuorodų su anketomis, iš kurių grįžo užpildytos 50 anketų. Tėvams buvo išdalinta 270 anketų, iš kurių grįžo 150 anketų. Taigi, logopedų anketų grįžtamumo kvota – 45 procentai, tėvų grįžtamumo kvota – 56 procentai.

Į kai kuriuos klausimus respondantai galėjo pasirinkti keletą variantų, taip pat buvo palikta galimybė savo nuomonę išsakyti atviruose klausimuose. Anketos buvo anoniminės, tikintis didesnio respondentų atvirumo (1 ir 2 priedai).

Detalus tyrimo instrumento pristatymas. Anketinėje **tėvų** apklausoje pirmuoju klausimu, kurį sudaro 4 dalys, siekiama atskleisti demografinius respondentų duomenis (lytį, gyvenamąją vietą, auginamų vaikų skaičių ir jų lankomą ugdymo įstaigą). Antruoju anketos tėvams klausimu siekiama sužinoti tėvų nuomonę, kas galėtų geriausiai padėti stengiantis įveikti vaikų kalbėjimo ir kalbos sutrikimus. Kitu klausimų tėvams bloku (nuo 3 iki 6 klausimo) siekiama išsiaiškinti asmeninę tėvų nuomonę apie vaiko ir logopedo kontaktą, t.y. kaip dažnai jų vaikas lanko logopedines pratybas, kokių būdu patys tėvai gauna informaciją iš logopedo apie vaiko kalbos raidą, kaip vertina logopedo darbo rezultatus. Anketinės apklausos klausimais – 7 ir 8 klausimais – siekiama detaliau atskleisti, kaip logopedas komunikuoja su tėvais ir ar, tėvų nuomone, vaikas gauna visą reikiamą pagalbą iš logopedo.

Anketos **logopedams** pirmuoju klausimu, kurį sudaro 6 dalys, siekiama atskleisti demografinius respondentų duomenis (lytį, darbo vietą ir stažą, kvalifikacinę kategoriją bei priklausymą įstaigos Vaiko gerovės komisijai). Klausimų bloku logopedams nuo (2 iki 5 anketos klausimo) siekiama nustatyti, kiek vaikų ir kokius kalbos sutrikimus turintys vaikai lanko logopedines pratybas. Kitu klausimų logopedams bloku (nuo 6 iki 8 klausimo ir nuo 17 iki 25 klausimo) siekiama išsiaiškinti logopedų darbo metodus, formas, nuomonę apie tai, kas dar be logopedo padeda vaikui įveikti kalbėjimo ir kalbos sutrikimus. Kitų klausimų logopedams bloku (nuo 9 iki 12 klausimo) tikimasi sužinoti logopedų nuomonę apie tai, kokiomis grupėmis ar individualiai geriausia dirbti su vaikais ir ar tam turi tinkamas darbo sąlygas. Klausimų logopedams bloku (nuo 13 iki 15 klausimo) siekiama išsiaiškinti, ką dar logopedai veikia šalia pagrindinio darbo, ar bendradarbiauja su kitais pedagogais, tėvais. 16 anketos klausimu norima išsiaiškinti pagrindinius logopedų darbo sunkumus. Anketinės apklausos metu gautų rezultatų pagrindu parengtos išvados.

2.2. Tyrimo dalyviai

Tyrimo dalyvavo **50 logopedų**. Jiems anketos pateiktos elektroniniu paštu, siunčiant nuorodą į interneto svetainę www.apklausa.lt, kurioje buvo patalpinta anketa.

Tyrimo taip pat dalyvavo **150 tėvų**. Jiems anketos išdalintos susirinkimų, įvairių tėvų susibūrimų metu, siekiant, kad vienu metu būtų užpildyta kuo daugiau anketų. Anketinė apklausa vyko Kretingos Marijono Daujoto pagrindinėje mokykloje, Kretingos rajono Kūlupėnų Motiejaus Valančiaus pagrindinėje mokykloje, Klaipėdos rajono Gargždų lopšelyje darželyje „Gintarėlis“, Klaipėdos mokykloje – darželyje „Vyturėlis“ ir Klaipėdos Sendvario progimnazijoje.

Anketinės apklausos būdu apklaustų logopedų ir tėvų imtis – atsitiktinė.

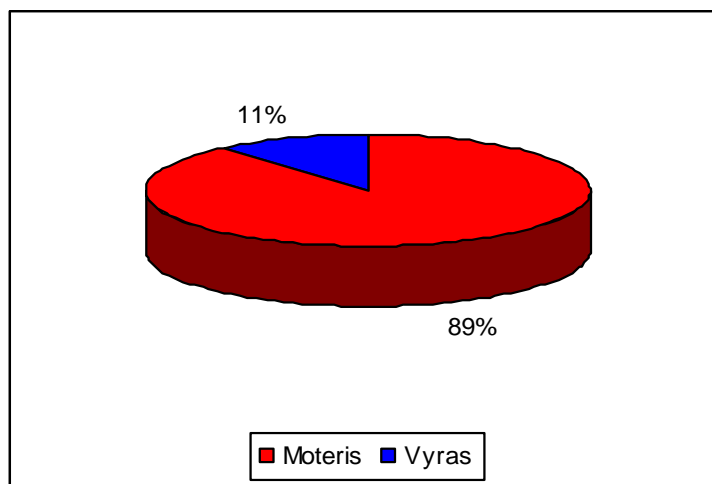
2.3. Tyrimo rezultatų analizė

2.3.1. Tėvų demografinių duomenų aptarimas

Dauguma tyrimo dalyvių – mokinių tėvai, logopedai sudaro mažesnę tyrimo dalyvių dalį, tačiau jų nuomonė šiame tyrime labai svarbi: nuo jų profesionalumo ir požiūrio į savo vykdomas funkcijas didele dalimi priklauso teikiamos specialiosios pedagoginės pagalbos veiksmingumas.

Šiame poskyryje apžvelgiami demografiniai tėvų ir logopedų duomenys.

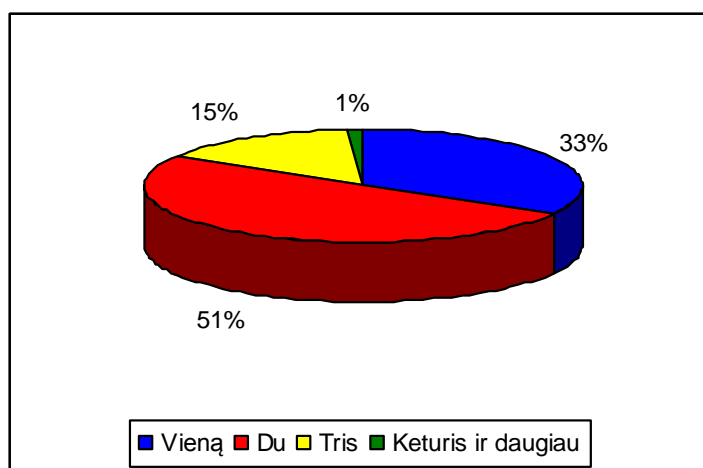
Tėvai. Tyrime dalyvavo 150 tėvų.

1 pav. Tėvų pasiskirstymas pagal lytį, %

Iš 1 paveiksle pateiktų duomenų matyti, kad dauguma dalyvavusių tyrime – moterys. Dešimtadalis respondentų – vyrai. Tai dar kartą įrodo, kad mamos yra rūpestingesnės nei tėvai.

Toliau tėvų teirautasi, kiek vaikų augina šeimoje. Duomenys pateikiami 2 paveiksle.

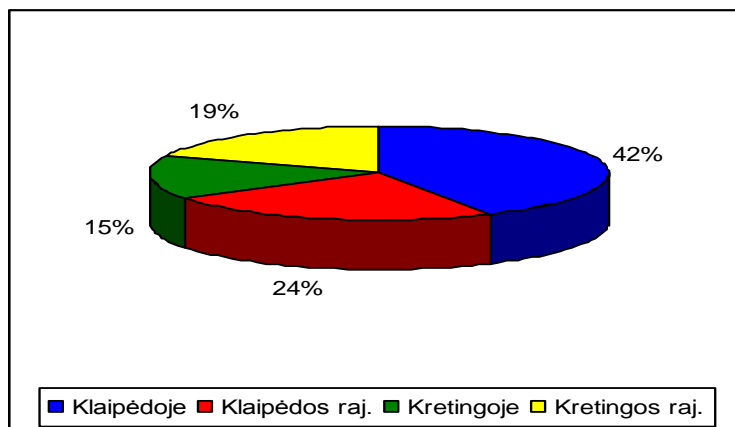
2 pav. Vaikų skaičius šeimoje, %

Pateikti duomenys rodo, kad pusė respondentų augina 2 vaikus, trečdalis – 1 vaiką, šiek tiek daugiau nei dešimtadalis apklaustųjų turi 3 vaikus. Tik 1 respondentas iš 150 augina 4 ar daugiau vaikų. Tikėtina, kad esant mažesniai vaikų skaičiui šeimoje, skiriama daugiau dėmesio vaikams.

Taigi darytina išvada, kad tyrime dalyvavo statistinės lietuvių šeimos, nes, Lietuvos statistikos departamento duomenimis, daugiausia šeimų Lietuvoje augina 1-2 vaikus.

2011–2012 metais šalyje pirmieji vaikai sudarė beveik pusę visų gimusiųjų, antrieji – trečdalį, tretieji – 11 procentų, ketvirtieji ir paskutiniai – 5 procentus.

Logopedinės pagalbos teikimas didele dalimi priklauso nuo gyvenamosios vietos. Natūralu, kad tie vaikai, kurie gyvena miesto vietovėje, turi palankesnes sąlygas gauti pagalbą nei tie vaikai, kurie gyvena rajone. Todėl aiškintasi respondentų gyvenamoji vieta, duomenys pateikiami 3 paveiksle.

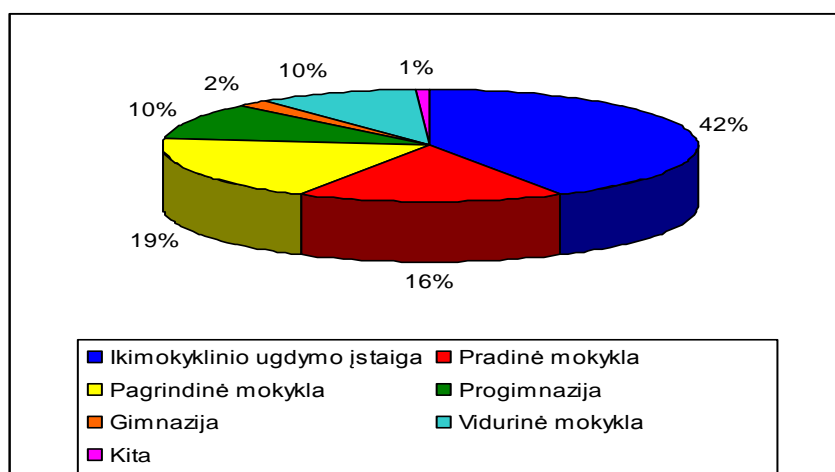

3 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal gyvenamąją vietą, %

Atlikus tyrimą nustatyta, kad didžioji dalis dalyvavusių apklausoje gyvena Klaipėdoje arba Klaipėdos rajone. Kretingos rajone gyvena šiek tiek daugiau respondentų nei Kretingoje .

Teigiamu rezultatu galima laikyti tai, kad respondentų pasiskirstymas pagal gyvenamąją vietą yra apylygis.

Pastaruoju klausimu siekta išsiaiškinti, kokią ugdymo įstaigą lanko jų vaikas. Tai leido atskleisti, kurioje įstaigoje vaikai gauna intensyvesnę pagalbą. Duomenys pateikiami 4 paveiksle.

4 pav. Vaikų lankoma ugdymo įstaiga, %

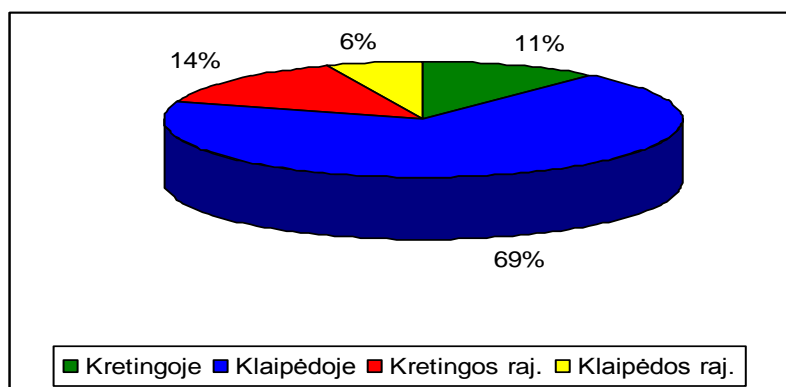
Tyrimo rezultatai parodo, kad beveik pusės respondentų vaikai lanko ikimokyklinio ugdymo įstaigą, taip pat nemaža dalis lankančių pagrindinę mokyklą ir pradinę mokyklą. Po lygiai lankančių vidurinę mokyklą ir progimnaziją. Tik keletas apklausoje dalyvavusių tėvų vaikai lanko gimnaziją ar kitą, tyrime nenurodytą įstaigą.

Taigi darytina išvada, kad didžiosios dalies respondentų vaikai lanko ikimokyklinę, pradinę ar pagrindinę mokymo (ugdymo) įstaigą.

2.3.2. Logopedų demografinių duomenų aptarimas

Tyrimo dalyvavo 50 logopedų.

Atlikus tyrimą paaiškėjo, kad apklausoje dalyvavo tik moterys, dirbančios logopedo darbą. Darytina išvada, jog tokia situacija yra reali, nes absoliuti dauguma šios srities specialistų – moterys. Taip pat tyrimo metu siekta sužinoti, kur dirba tyrime dalyvavę logopedai. Duomenys pateikiami 5 paveiksle.

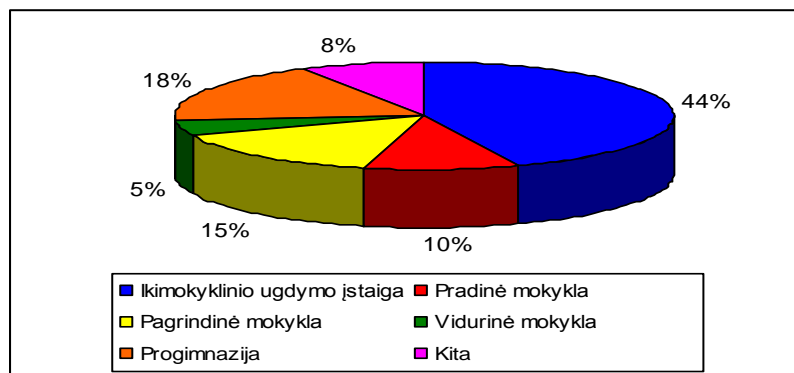

5 pav. Logopedų darbo vieta, %

Atlikus tyrimą paaiškėjo, kad dauguma logopedų dirba Klaipėdoje. Kiti respondentai pasiskirstė apylygiai.

Darytina išvada, kad didžioji dalis tyrime dalyvavusių logopedų dirba Klaipėdoje, todėl ir gauti rezultatai geriausiai atskleis būtent mieste dirbančių logopedų teikiamą pagalbą.

Toliau tyrime siekta sužinoti, kurioje švietimo įstaigoje logopedai dirba. Duomenys pateikiami 6 paveiksle.

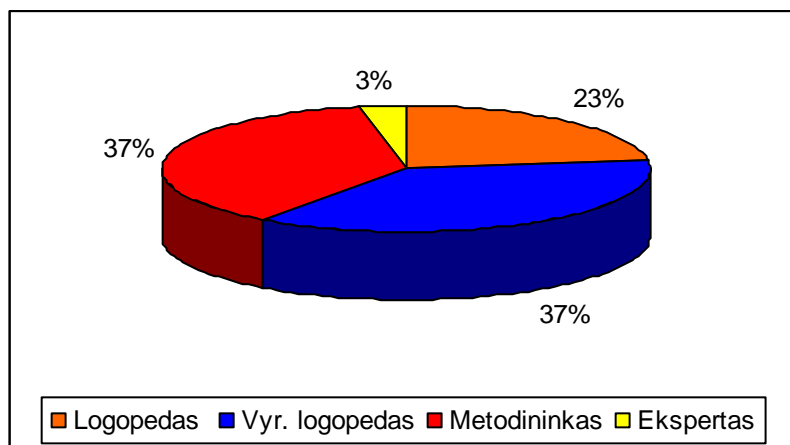

6 pav. Logopedų darbo vieta, %

Iš 6 paveiksle pateiktų duomenų matyti, kad didžioji dalis dalyvavusių tyrime logopedų dirba ikimokyklinio ugdymo įstaigoje, taip pat nemaža dalis respondentų dirba pagrindinėje mokykloje ir progimnazijose.

Maždaug po dešimtadalį apklausoje dalyvavusių logopedų dirba pradinėje mokykloje ir kitose įstaigose. Mažiausiai apklaustų logopedų dirba vidurinėje mokykloje.

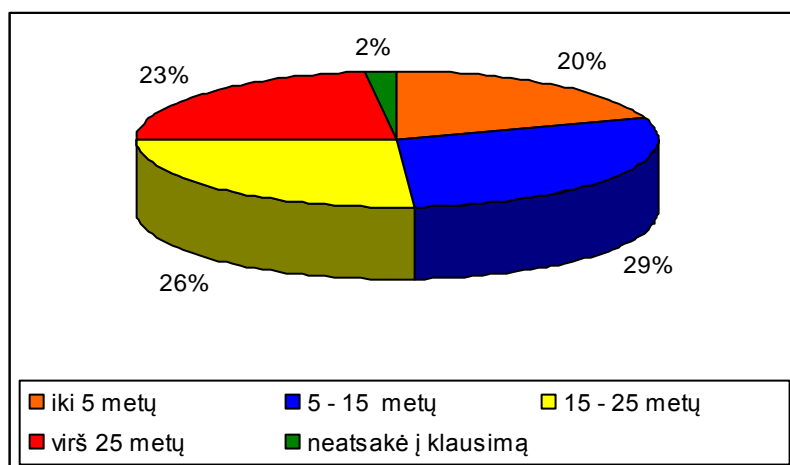
Norint atskleisti, ar priklauso metodų ir būdų įvairovė nuo logopedų kvalifikacinės kategorijos, pateiktas atskiras klausimas: „Kokia Jūsų kvalifikacinė kategorija?“. Duomenys pateikiami 7 paveiksle.

7 pav. Logopedų kvalifikacinė kategorija, %

Atlikus tyrimą paaiškėjo, kad respondentai pagal kvalifikacinę kategoriją pasiskirstė į 3 apylyges dalis. Daugiausia yra vyr.logopedų ir metodininkų, nuo jų mažai atsilieka logopedai. Mažiausiai tyrime dalyvavo eksperto kvalifikacinę kategoriją turintys specialistai.

Taip pat respondentų prašyta atskleisti, koks yra jų pedagoginio darbo stažas. Duomenys pateikiami 8 paveiksle.

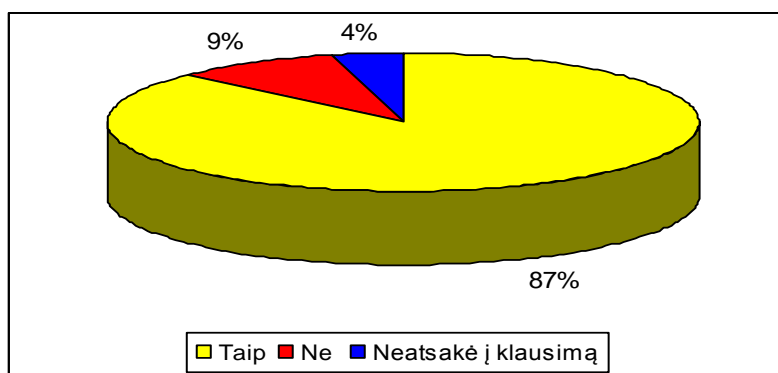
8 pav. Logopedų darbo stažas, %

Iš 8 paveiksle pateiktų duomenų matyti, kad respondentai pagal darbo stažą pasiskirstė į 4 apylyges dalis. Daugiausia logopedų, dirbančių 5 – 15 metų, nuo šios grupės tik šiek tiek

atsilieka dirbantys 15 – 25 metus. Panašus skaičius dirbančių daugiau nei 25 metus specialistų, o nuo šių tik labai mažai atsilieka dirbantys mažiau nei 5 metus.

Taigi, darytina išvada, kad anketinėje apklausoje dalyvavo labai įvairių logopedinę patirtį turintys specialistai. Šie duomenys padės atskleisti, ar skiriasi ir kaip skiriasi logopedų darbo metodai ir būdai, atsižvelgiant į specialisto darbo stažą.

Toliau apklausoje logopedų teirautasi, ar jie priklauso Vaiko gerovės komisijai. Duomenys pateikiami 9 paveiksle.

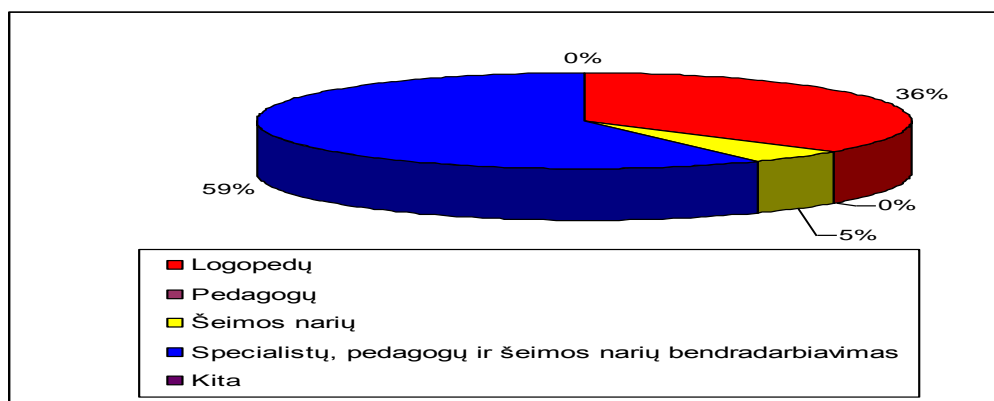
9 pav. Logopedų priklausymas Vaiko gerovės komisijai, %

Atlikus tyrimą paaiškėjo, kad nors pagal įstatymus Vaiko gerovės komisija turėtų būti sudaryta kiekvienoje ugdymo įstaigoje, visgi ne visi logopedai jai priklauso. Į klausimą, ar priklauso Vaiko gerovės komisijai, teigiamai atsakė absoliuti dauguma respondentų. Tačiau maždaug dešimtdalis dalyvavusių apklausoje logopedų teigia nepriklausantys Vaiko gerovės komisijai.

Apžvelgus gautus rezultatus darytina prielaida, kad arba ne visose įstaigose kol kas įsteigta Vaiko gerovės komisija, arba dėl neaiškių priežasčių ne į visų komisijų sudėtį įeina logopedai.

2.3. 3. Tėvų nuomonė apie logopedinę pagalbą ir asmeninę patirtis

Tyrimo metu siekta išsiaiškinti tėvų nuomonę „Kieno pagalba, Jūsų nuomone, padėtų įveikti vaikų kalbėjimo ir kalbos sutrikimus?“. Duomenys pateikiami 10 paveiksle.

10 pav. Tėvų nuomonė apie tai, kas turėtų padėti vaikui, turinčiam kalbėjimo ir kalbos sutrikimų, %

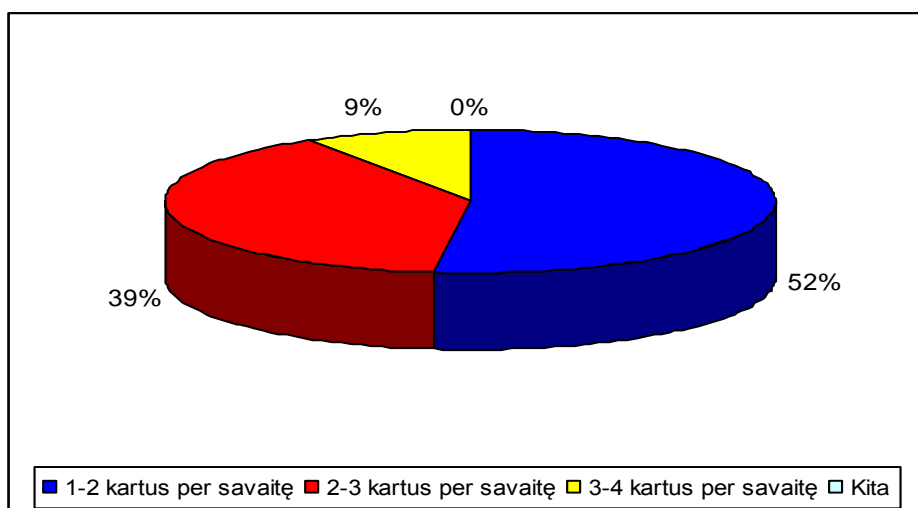
Pateikti duomenys rodo, kad dauguma tėvų tikisi, jog jų vaikui, turinčiam kalbėjimo ar kalbos sutrikimų, turėtų padėti specialistų komanda, t. y. specialistai, pedagogai ir šeimos nariai.

Antras pagal populiarumą atsakymas į šį klausimą – logopedai, o šeimos narius, kaip geriausius pagalbininkus, siekiant padėti vaikui, turinčiam kalbėjimo ir kalbos sutrikimų, įvardija tik 5 proc. apklausoje dalyvaujančių tėvų.

Nei vienas iš 150 apklausoje dalyvavusių tėvų nemano, kad kalbėjimo ir kalbos sutrikimų turintiems vaikams geriausiai galėtų padėti pedagogai ar kiti asmenys.

Darytina išvada, kad, siekiant įveikti kalbos ir kalbėjimo sutrikimus, vaikui turėtų padėti logopedai. Tai rodo, kad tėvai žino tokį specialistą.

Toliau apklausoje tėvų teirautasi, *kaip dažnai jų vaikas lanko logopedines pratybas*. Duomenys pateikiami 11 paveiksle.

11 pav. Logopedinių pratybų lankomumo dažnumas, %

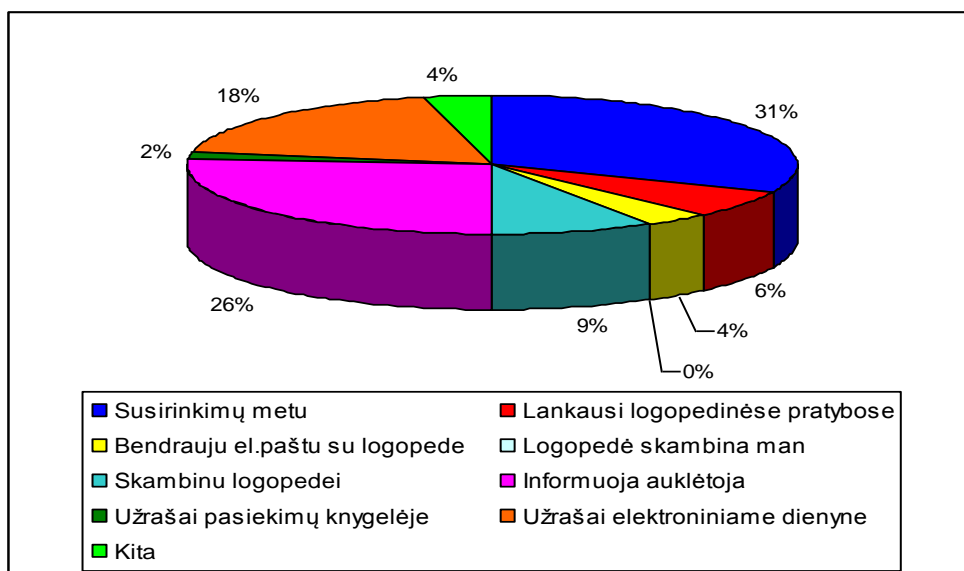
Atlikus tyrimą nustatyta, kad dauguma vaikų turinčių, kalbėjimo ar kalbos sutrikimų, logopedines pratybas lanko 1-2 kartus per savaitę. Taip pat panašus skaičius vaikų minėtus užsiėmimus lanko 2-3 kartus per savaitę. Dažniau, t. y. 3-4 kartus per savaitę, logopedines pratybas lanko vos dešimtdalis apklausoje dalyvavusių tėvų vaikų .

Tikėtina, kad tie vaikai, kurie dažniau lanko logopedines pratybas, turi sudėtingesnių sutrikimų.

2. 3. 4. Tėvų požiūris į logopedo bendravimą su tėvais

Respondentams tyrimo metu užduotas ir kitas labai svarbus klausimas - *kokiu būdu jie gauna informaciją iš logopedo apie vaiko kalbos raidą*. Duomenys pateikiami 12 paveiksle.

12 pav. Būdai, kuriais tėvai gauna informaciją iš logopedo apie vaiko kalbos raidą, %

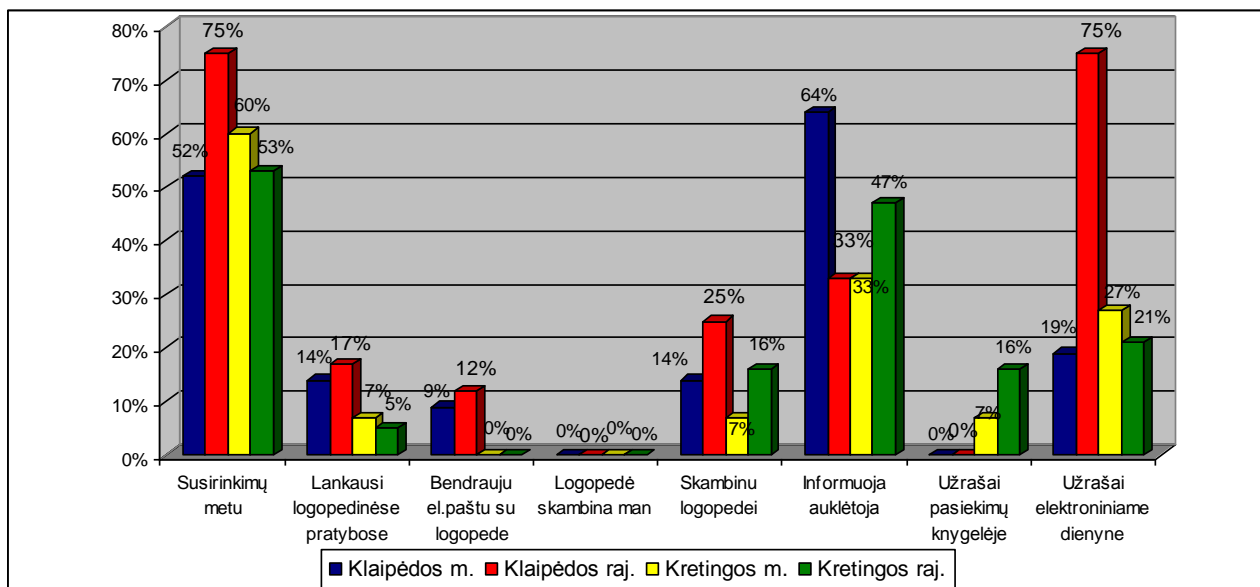
Iš 12 paveiksle pateiktų duomenų matyti, kad tėvai informaciją iš logopedo apie vaiko kalbos raidą gauna labai įvairiais būdais, nes atsakymai pasiskirstė nors ir netolygiai, bet paminėti visi pateikti informacijos gavimo būdai, išskyrus „logopedė skambina man“.

Visgi dažniausiai informaciją tėvai apie savo vaiko kalbos raidą gauna *susirinkimų metu* (trečdalis), juos *informuoja auklėtoja* (ketvirtadalis) arba *skaito užrašus elektroniniame dienyne* (penktadalis).

Kiti pasiūlyti variantai pasirinkti retokai: *skambinu logopedei, lankausi logopedinėse pratybose, bendrauju el.paštu su logopede, skaito užrašus pasiekimų knygelėje*.

Apibendrinus gautus rezultatus matyti, kad dauguma tėvų elgiasi pasyviai, t.y. juos informuoja kiti asmenys (logopedas, auklėtoja – iš viso 57 proc.), o ne patys aktyviai domisi savo vaiko kalbos raida (skambina, rašo logopedei, lankosi logopedinėse pratybose, žiūri elektroninį dienyną ar pasiekimų knygelę – iš viso 39 proc.).

Kadangi viena iš tyrimo hipotezių – „tikėtina, kad skirtinguose miestuose logopedai naudoja skirtingus pagalbos būdus, įveikiant kalbėjimo ir kalbos sutrikimus“ – tikslinga paanalizuoti, ar skiriasi būdai, kuriais tėvai gauna informaciją iš logopedo apie vaiko kalbos raidą, skirtingose gyvenamosiose vietovėse, t. y. Klaipėdos mieste, Klaipėdos rajone, Kretingos mieste ir Kretingos rajone. Duomenys pateikiami 13 paveiksle.

13 pav. Būdų, kuriais tėvai gauna informaciją iš logopedo apie vaiko kalbos raidą, palyginimas pagal gyvenamąją vietą, %

Gautus rezultatus į klausimą, kokiais būdais tėvai gauna informaciją iš logopedo apie vaiko kalbos raidą, palyginus gyvenamųjų vietovių atžvilgiu, matyti, kad yra nemažai skirtumų.

Pavyzdžiui, Klaipėdos mieste informaciją iš logopedo populiariausia gauti iš auklėtojos ir skaitant užrašus elektroniniame dienyne.

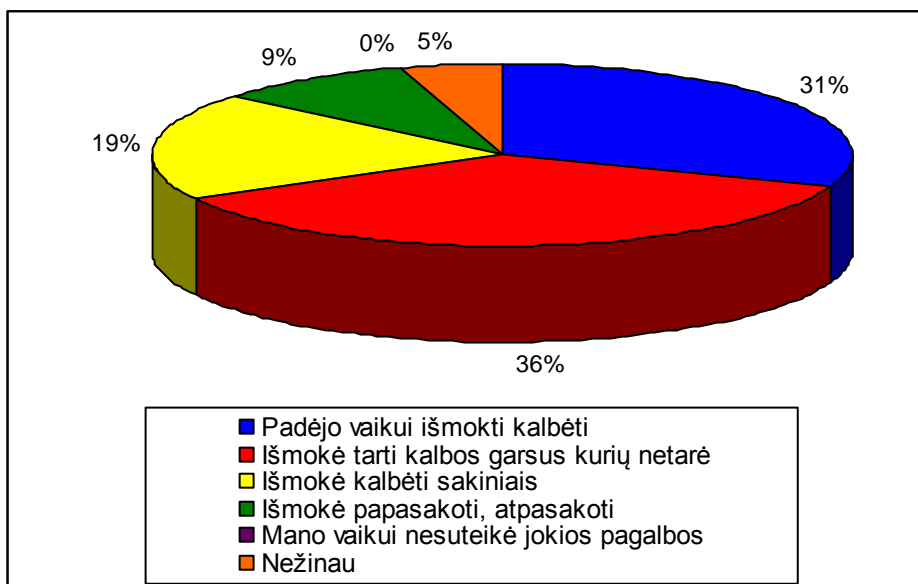
Tuo tarpu Klaipėdos rajone informaciją iš logopedo tėvai dažniausiai gauna skaitydami užrašus elektroniniame dienyne ir susirinkimų metu.

Kretingos mieste populiariausias būdas gauti informacija iš logopedo – susirinkimai bei kalbant su auklėtoja, tą patį dažniausiai minėjo ir Kretingos rajono respondentai.

Apibendrinus gautus rezultatus matyti, kad iš esmės atsakymai gana panašūs – visose 4 gyvenamosiose vietovėse, kur buvo atliktas tyrimas - tėvai informaciją iš logopedo apie vaiko kalbos raidą dažniausiai gauna 2 būdais – susirinkimų metu ar kalbėdamiesi su auklėtoja.

Nei vienos gyvenamosios vietovės respondentas kaip būdo gauti informaciją apie vaiko kalbos raidą nepaminėjo *logopedė skambina man*. Galima daryti prielaidą, kad rajonuose tėvai gyvena toliau nuo įstaigų, o mieste tėvai dažniau ateina į mokyklą, vyksta artimesnis bendravimas.

Norint išsiaiškinti, *Kokią pagalbą logopedai teikia dažniausiai*, užduotas klausimas. Duomenys apie tėvų nuomonę pateikiami 14 paveiksle.

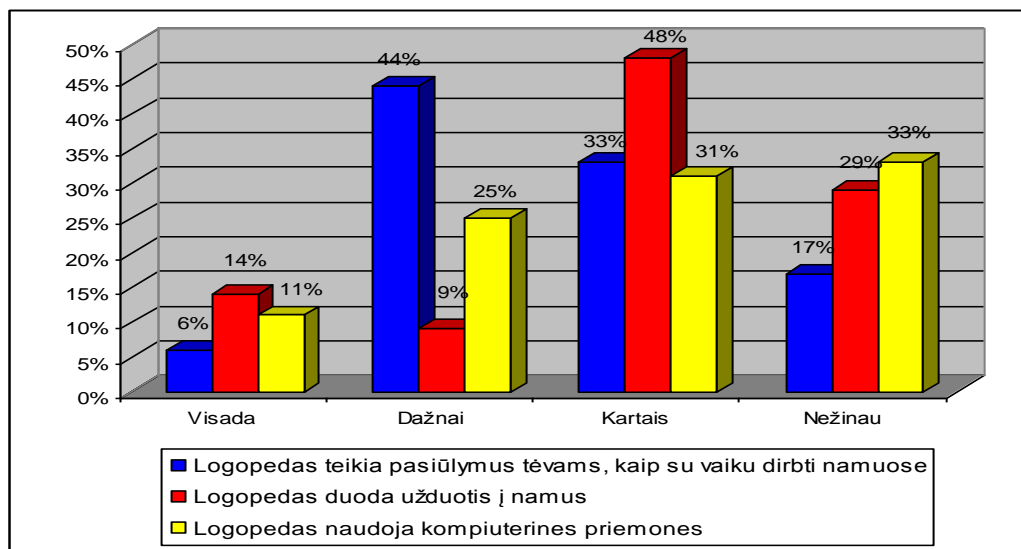

14 pav. Tėvų nuomonė apie logopedo pagalbą jų vaikui, %

14 paveiksle pateikti duomenys rodo, kad dauguma tėvų mano, jog logopedas jų vaiką *išmokė tarti kalbos garsus, kurių netarė, padėjo vaikui išmokti kalbėti* bei *išmokė kalbėti sakiniais*.

Kitokia pagalba vaiko kalbos raidai suteikta rečiau – *išmokė papasakoti, atpasakoti*. Taip pat 5 proc. tėvų, dalyvavusių anketinėje apklausoje, nurodė, kad jie nežino, kokia pagalba logopedinėse pratybose buvo suteikta jų vaikui.

Taip pat tyrimo metu respondentų teirautasi, kaip dažnai logopedas teikia jiems pasiūlymus, kaip su vaiku dirbti namuose; kaip dažnai logopedas duoda užduotis į namus ir ar logopedas naudoja informacines komunikacines priemones. Duomenys pateikiami 15 paveiksle.

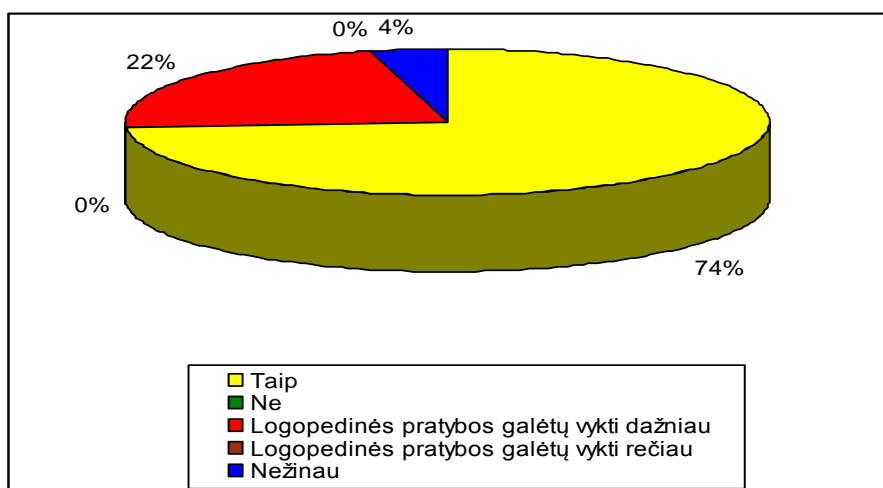

15 pav. Tėvų nuomone, kaip dažnai logopedas teikia pasiūlymus tėvams, duoda užduotis į namus ir naudoja informacines komunikacines priemones, %

Gautų duomenų analizė rodo, kad dažnai ar bent kartais *logopedas teikia pasiūlymus tėvams, kaip su vaiku dirbti namuose*. Taip pat respondentai teigia, kad *logopedas duoda užduotis į namus*. Tuo tarpu teiginių *logopedas naudoja kompiuterines priemones* tėvai priskyrė kaip pasitaikantį kartais arba teigia *nežinantys*, ar tai apskritai vyksta. Šiuos atsakymus rinkosi po trečdalį tėvų.

Apibendrinus anketos rezultatus apie tai, kaip dažnai logopedas teikia pasiūlymus tėvams, duoda užduotis į namus ir naudoja kompiuterines priemones, nustatyta, kad savo darbe logopedai dažnai teikia pasiūlymus tėvams, kartais vaikams duoda užduotis į namus, o tuo tarpu savo darbe informacines komunikacines priemones naudoja labai retai arba tėvai apie tai tiksliai nežino.

Duomenys apie tėvų nuomonę, *ar jų vaikas gauna visą reikiamą pagalbą iš logopedo*, pateikiami 16 paveiksle.

16 pav. Tėvų nuomone, ar jų vaikas gauna visą reikiamą pagalbą iš logopedo, %

Iš pateiktų duomenų matyti, kad dauguma apklausoje dalyvavusių tėvų įsitikinę, kad jų vaikai gauna visą reikiamą logopedo pagalbą. Tuo tarpu maždaug penktadalis respondentų mano, kad logopedinės pratybos galėtų vykti dažniau.

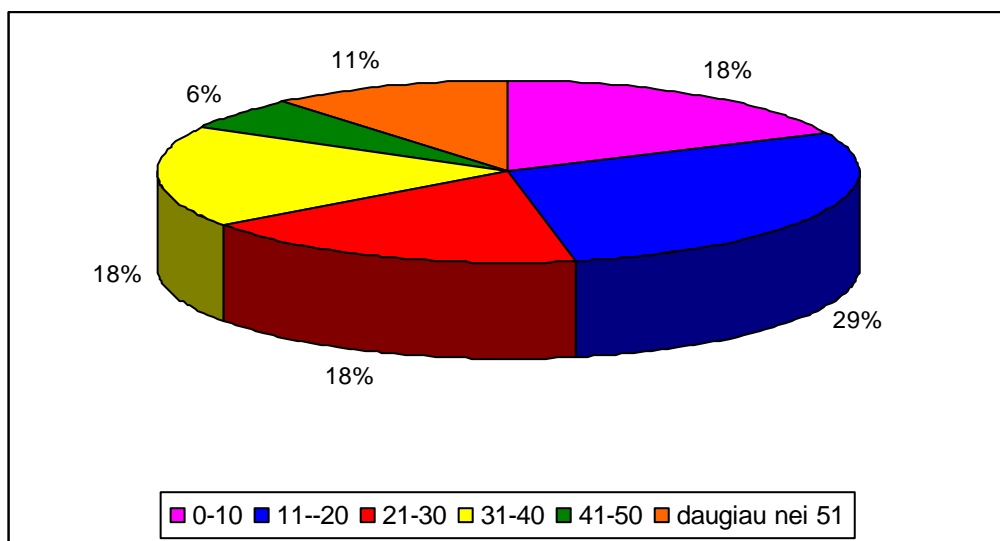
Kitų atsakymų apklausos dalyviai nesirinko arba jie sudaro itin mažą dalį.

Apibendrinus atsakymus į klausimą apie tai, ar, tėvų nuomone, jų vaikas gauna visą reikiamą pagalbą iš logopedo, nustatyta, kad iš esmės visi tėvai yra patenkinti logopedinių pratybų kokybe, tik pageidautų, kad jos vyktų dažniau.

2. 3. 5. Logopedines pratybas lankančių vaikų skaičiaus apibūdinimas pagal jų turimus kalbėjimo ar kalbos sutrikimus

Aptarus tėvų apklausos rezultatus, tikslinga išanalizuoti logopedų anketinės apklausos rezultatus. Šiame tyrimo poskyryje apibendrinsime logopedų nuomonę ir patirtį apie tai, koks yra vaikų, turinčių kalbėjimo ar kalbos sutrikimus, skaičius.

Duomenys, kiek vaikų, lankančių logopedines pratybas, turi kalbėjimo ir kalbos sutrikimų pateikiami 17 paveiksle.

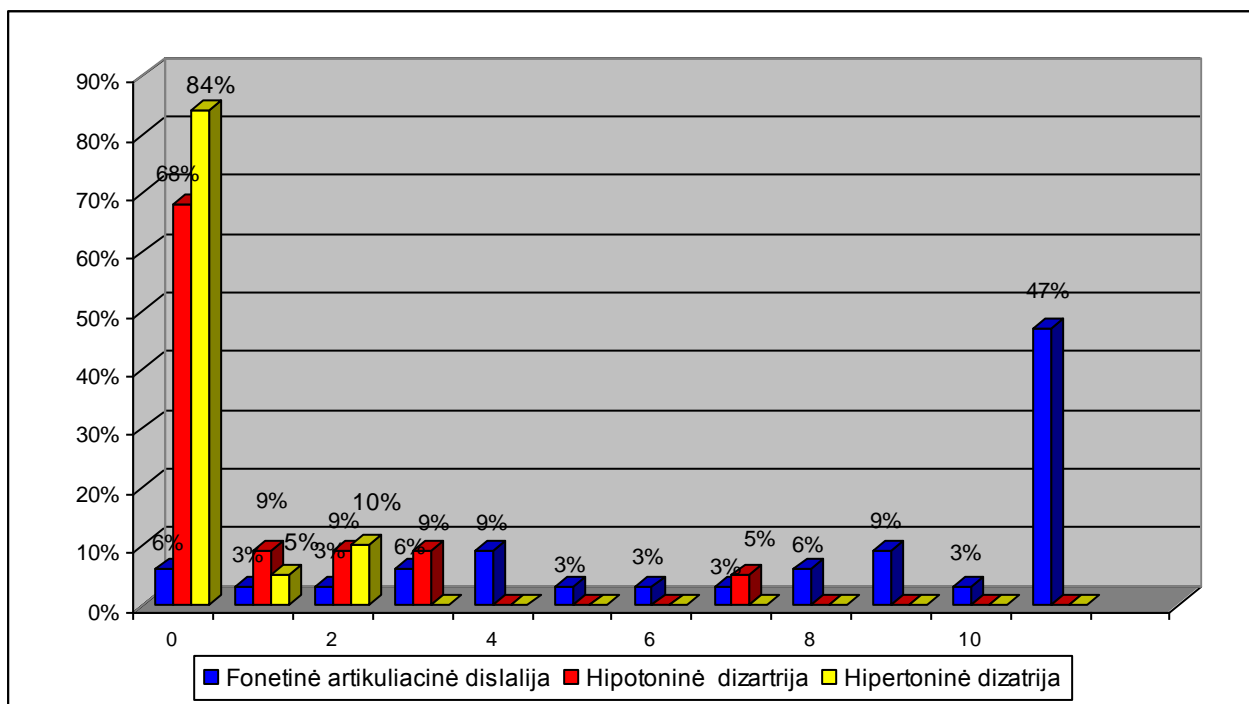
17 pav. Vaikų, lankančių logopedines pratybas ir turinčių kalbėjimo sutrikimų, skaičius, %

Surinkti duomenys rodo, kad įvairiose įstaigose ir pas įvairius logopedus logopedines pratybas lanko labai įvairus skaičius vaikų. Apklausoje metu paaiškėjo, kad dažniausiai pas logopedą lankosi nuo 11 iki 20 vaikų. Kiti skaičiai pasiskirstė apylygiai, t. y. nuo 0 iki 10 vaikų, nuo 21 iki 30 ir nuo 31 iki 40 logopedines pratybas lanko. Galima daryti prielaidą, kad vaikų kiekį lemia skirtingi etatiniai krūviai ugdymo įstaigose.

Gerokai rečiau pasitaiko, kad logopedines pratybas lanko daugiau vaikų, t.y. nuo 41 iki 50, o daugiau nei 51 vaiką.

Apibendrinus atsakymus į klausimą, kiek vaikų, lankančių logopedines pratybas, turi kalbėjimo ir kalbos sutrikimą galima teigti, kad dažniausiai logopedai veda pratybas su 40 vaikų.

Toliau anketoje logopedams užduoti klausimai, kuriais siekiama atskleisti, kiek vaikų turi fonetinį sutrikimą, duomenys pateikiami 18 paveiksle, turinčių sklاندus kalbėjimo sutrikimų duomenys pateikiami 19 paveiksle, sklاندus kalbėjimo (tempo) sutrikimą - 20 paveikslas, balso sutrikimą - 21 paveikslas, kalbos (fonologinį, kalbos neišsivystymo ar kalbos netekimo) sutrikimų duomenys pateikiami 22, 23, 24, 25 paveiksle.

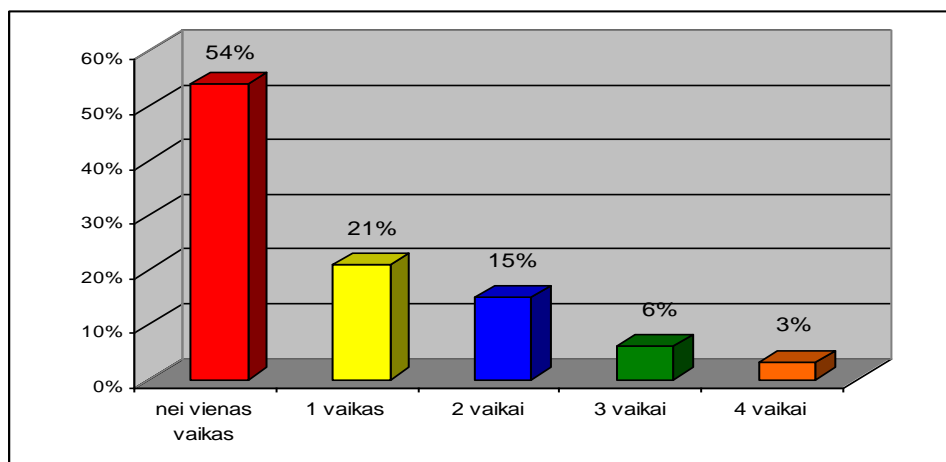

18 pav. Vaikai, turintys fonetinį kalbos sutrikimą, %

Atlikus logopedų apklausą nustatyta, kad tarp vaikų, turinčių fonetinį sutrikimą, logopedines pratybas dažniausiai lanko turintys fonetinę artikuliacinę dislaliją, pusė apklausoje dalyvavusių logopedų tokių vaikų turi po daugiau nei 10.

Gauti rezultatai parodė, kad absoliuti dauguma logopedų visai neturi vaikų, turinčių hipertoninę dizartriiją. Panaši situacija ir su turinčiais hipotonine dizartriija – daugiau nei pusė respondentų taip pat nesusiduria su tokiais vaikais. Matyti, kad logopedai, kurių pratybas lanko vaikai, turintys hipotoninę ar hipertoninę dizartriiją, dažniausiai turi po 1 – 3 vaikus.

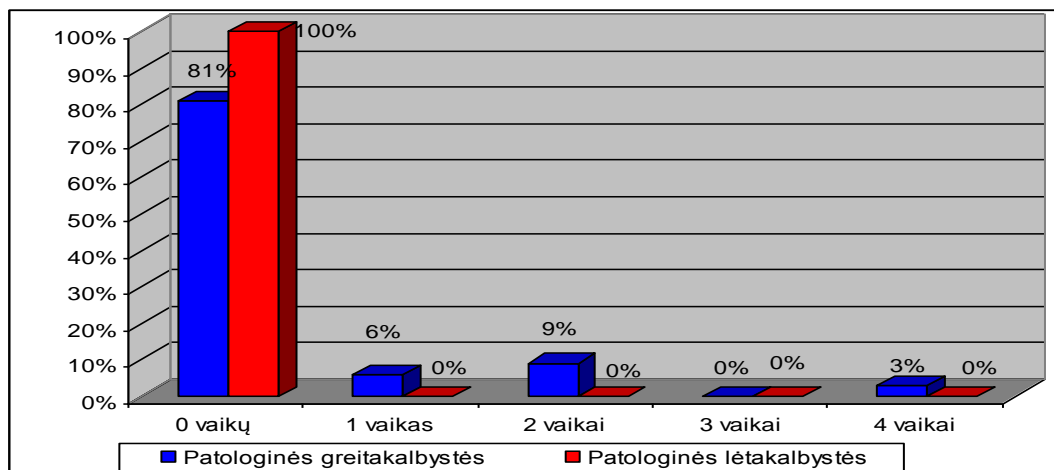
Toliau anketoje logopedų teirautasi, *Kiek jų pratybas lanko vaikų, turinčių sklандаus kalbėjimo sutrikimą.* Duomenys pateikiami 19 paveiksle.

19 pav. Vaikų, turinčių sklандаus kalbėjimo sutrikimą (mikčiojimą), %

Atlikus logopedų apklausą nustatyta, kad dauguma logopedų neturi sklандаus kalbėjimo sutrikimų turinčių vaikų. Vieną vaiką turi penktadalis apklaustųjų, 2 vaikus turi 15 proc. apklaustųjų, 3 vaikus turi 6 proc. apklaustųjų, 4 vaikus turi 3 procentai apklaustųjų.

Gauti rezultatai parodė, kad sklандаus kalbėjimo sutrikimas yra retas reiškinys. Toliau anketoje logopedų teirautasi, *kiek jų pratybas lanko vaikų, turinčių kalbėjimo tempo sutrikimą.* Duomenys pateikiami 20 paveiksle.

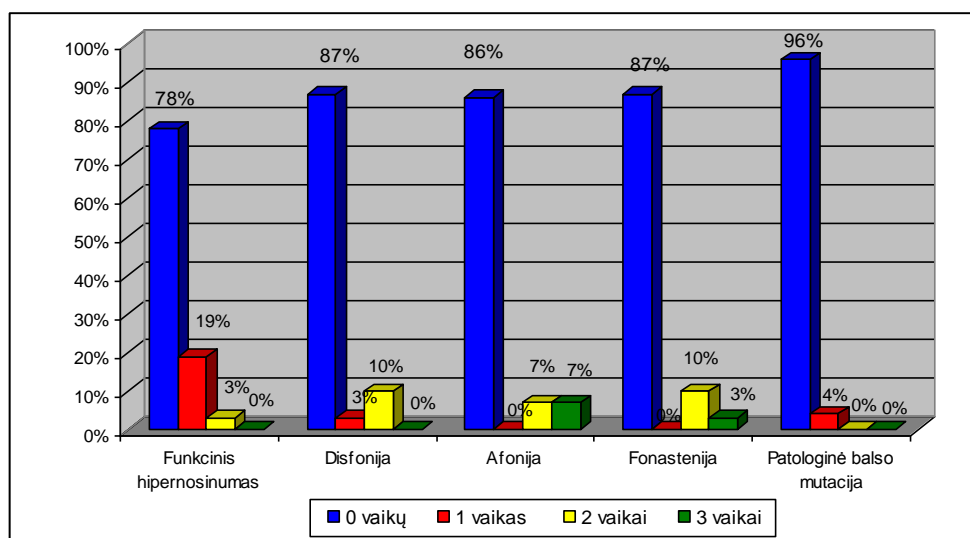
20 pav. Vaikų, turinčių kalbėjimo tempo sutrikimą, %

Atlikus logopedų apklausą nustatyta, kad nei vienas iš 50 tyrime dalyvavusių logopedų neturi vaikų, kuriems būtų rengiamos logopedinės pratybos dėl patologinės lėtakalbystės .

Panaši situacija ir su vaikų, turinčių problemų dėl patologinės greitakalbystės, skaičiumi. Tik 6 proc. respondentų turi po 1 tokį vaiką, o 9 proc. – po 2 tokius vaikus.

Taigi, darytina išvada, kad kalbėjimo tempo sutrikimas yra gana retas.

Toliau 21 paveiksle parodyta, *kiek vaikų turinčių balso sutrikimą lanko logopedines pratybas.*

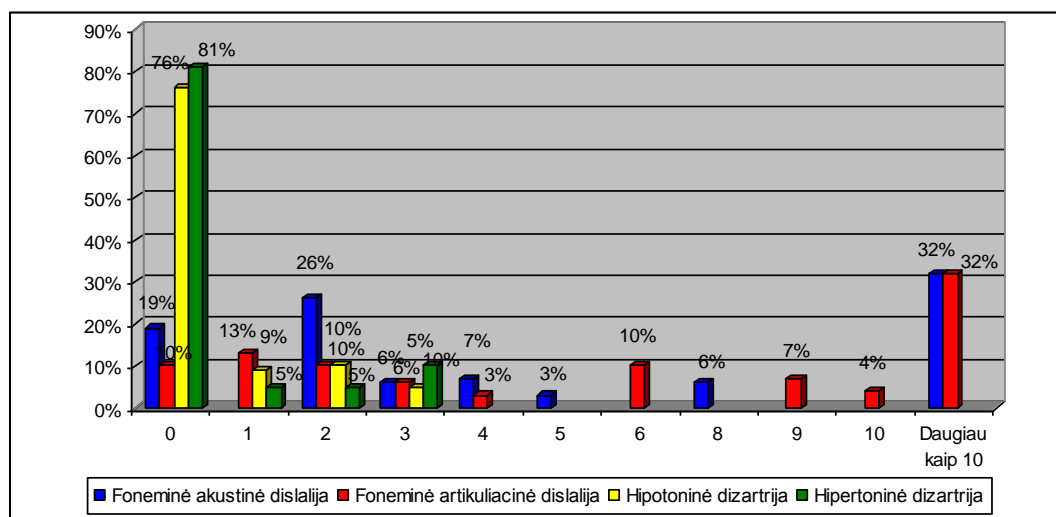
21 pav. Vaikų, turinčių balso sutrikimų, %

Atlikus logopedų apklausą nustatyta, kad įvairūs balso sutrikimai (funkcinis hipernosinumas, disfonija, afonija, fonastenija, patologinė balso mutacija) yra gana retas reiškinys, t.y. apklausoje dalyvavę respondentai praktiškai nesusiduria su tokią problemą turinčiais vaikais.

Detaliau pažvelgus į rezultatus matyti, kad apie penktadalis respondentų logopedinėse pratybose turi po 1 vaiką, kuriam nustatytas funkcinis hipernosinumas. Po 2 vaikus, turinčius funkcinis disfoniją, afoniją ar fonasteniją, turi maždaug dešimtadalis apklausoje dalyvavusių logopedų. 7 proc. logopedų turi po 3 vaikus, kuriems nustatyta afonija.

Darytina išvada, kad balso sutrikimas yra retas reiškinys, tačiau dažnesnis nei kalbėjimo tempo sutrikimas.

22 paveiksle parodyta, kiek vaikų turinčių fonologinį kalbos sutrikimą lanko logopedines pratybas.

22 pav. Vaikų, turinčių fonologinį kalbos sutrikimą, %

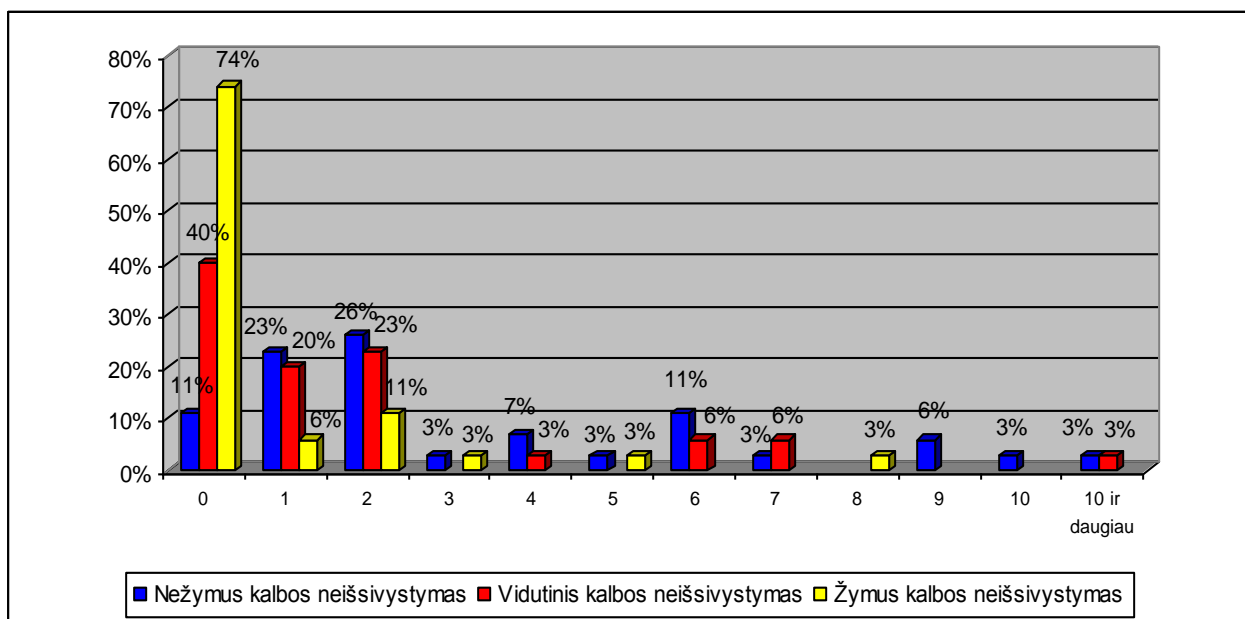
Atlikus logopedų apklausą nustatyta, kad fonologinį kalbos sutrikimą turi nemažai vaikų, o tarp jų daugiausia turinčių foneminę akustinę dislaliją – net trečdalis apklausoje dalyvavusių logopedų tokių vaikų turi daugiau nei 10, tas pats pasakytina ir apie kitą sutrikimą – foneminę artikuliacinę dislaliją.

Tuo tarpu vaikų, turinčių hipotoninę dizartriją ar hipertoninę dizartriją visiškai neturi atitinkamai 76 ir 81 proc.tyrimo dalyvavusių logopedų.

Atlikus tyrimą darytina išvada, kad fonologiniai kalbos sutrikimai, tokie kaip foneminę akustinę bei artikuliacinę dislaliją yra gerokai dažnesnės už hipotoninę ir hipertoninę dizartriją,

Toliau tyrimo metu logopedų klausta, kiek vaikų turinčių kalbos neišsivystymą lanko pratybas. Duomenys pateikiami 23 paveiksle.

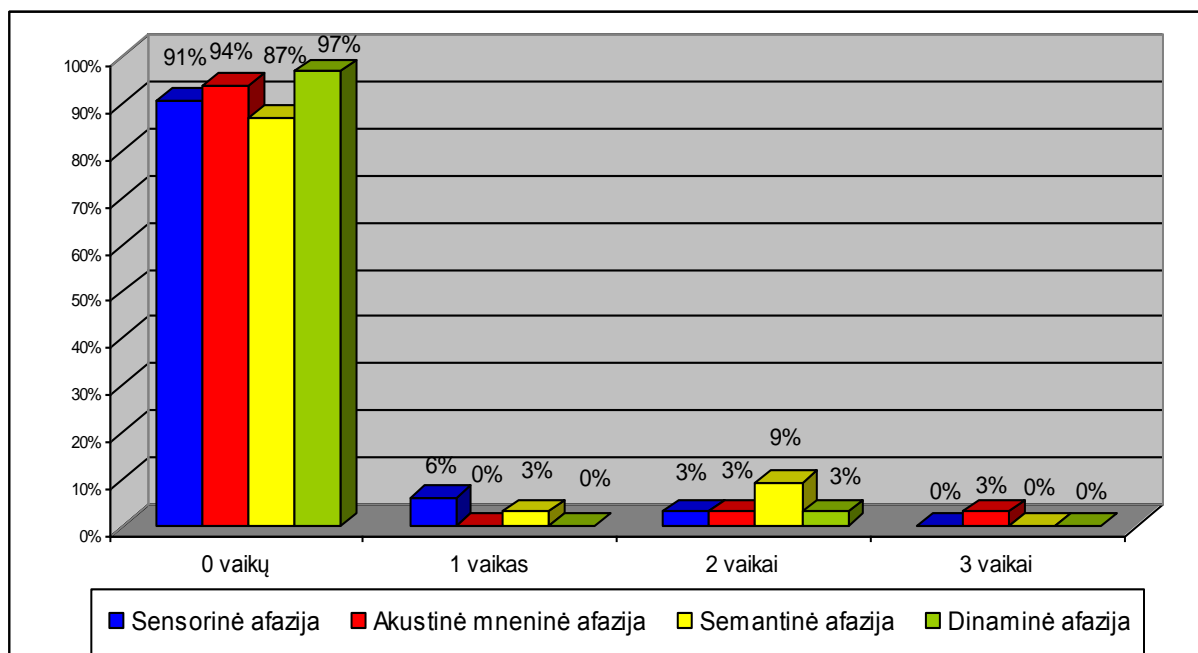

23 pav. Vaikų, turinčių kalbos neišsivystymą, %

Atlikus logopedų apklausą nustatyta, kad vaikų, turinčių žymų kalbos neišsivystymą, neturi net 74 proc. logopedų. 40 proc. respondentų taip pat savo darbe nesusiduria ir su vaikais, turinčiais vidutinį kalbos neišsivystymą.

Reziumuojant gautus rezultatus darytina išvada, kad dažniausiai logopedines pratybas lanko vaikai, turintys nežymų kalbos neišsivystymą.

24 paveikslas rodo, kiek vaikų turinčių kalbos netekimo sutrikimą lanko logopedines pratybas.

24 pav. Vaikų, turinčių kalbos netekimo sutrikimą, %

Natūralu, kad atlikus logopedų apklausą nustatyta, jog daugiau nei 90 proc. logopedų pratybose nesusiduria su vaikais, turinčiais kalbos netekimo atvejų.

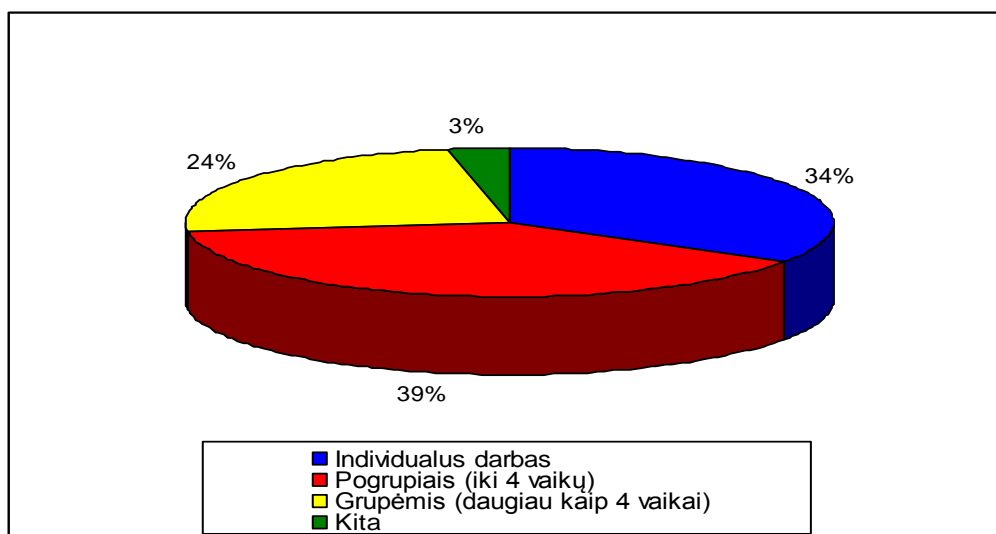
Taip pat tyrimas parodė, kad tarp likusio maždaug dešimtadalio respondentų yra tokių, kurių pratybas lanko visokių rūšių kalbos netekimo sutrikimą turintys vaikai, t. y. ir sensorinę afaziją, ir akustinę meninę afaziją, ir semantinę afaziją, ir dinaminę afaziją.

Darytina išvada, kad tarp dalyvavusių tyrime logopedų auklėtinių šis sutrikimas yra pats rečiausias.

2. 3. 6. Logopedų požiūris į pratybų formas naudingumą, dirbant su kalbėjimo ir kalbos sutrikimų turinčiais vaikais

Šiame tyrimo poskyryje apibendrinsime logopedų nuomonę ir patirtį apie tai, kokios formos pratybos yra naudingiausios, dirbant su kalbėjimo ir kalbos sutrikimų turinčiais vaikais. Taip pat apžvelgsime respondentų nuomonę apie tai, kada tikslinga su vaikais dirbti individualiai, kada – pogrupiais ar grupėmis.

Anketinėje apklausoje logopedų klausta, *kokios formos pratybas jie dažniausiai veda su vaikais, turinčiais kalbėjimo ir kalbos sutrikimų*. Duomenys pateikiami 25 paveiksle.

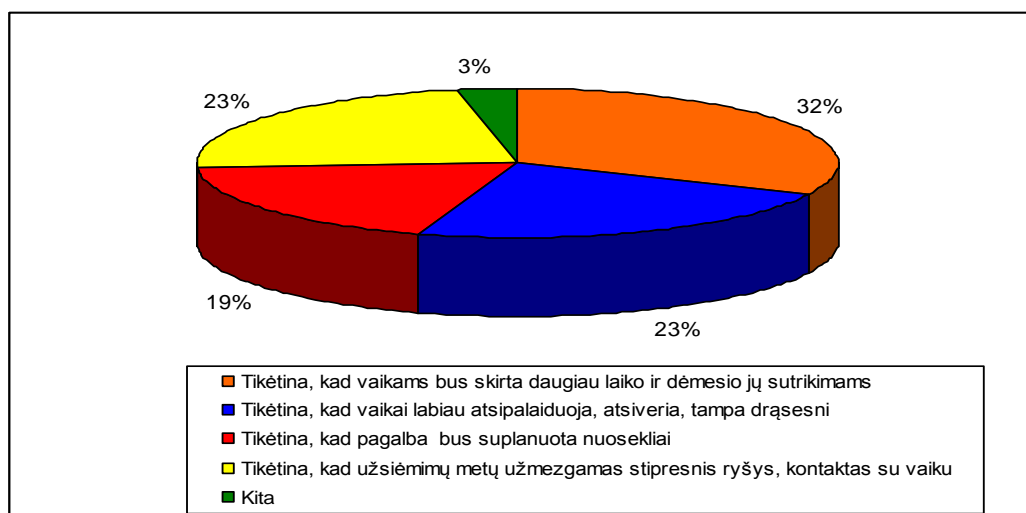

25 pav. Dažniausios logopedinių pratybų formos taikomos vaikams, %

Atlikus tyrimą matyti, kad visų trijų formų pratybas logopedai renkasi maždaug vienodai dažnai. Visgi galima išskirti, kad dažniausiai logopedinės pratybos rengiamos pogrupiams (iki 4 vaikų) ir individualiai. Tačiau nuo jų tik nežymiai atsilieka darbas su grupėmis (daugiau kaip 4 vaikai).

Nustatyta, kad kitokių formų pratybas renkasi tik 3 proc. respondentų.

Toliau tyrimo metu logopedų teirautasi, kuomet tikslinga rinktis individualų darbą su vaikais, duomenys pateikiami 26 paveiksle, kuomet – pogrupiais duomenys pateikiami 27 paveiksle, o kada grupėmis - 28 paveiksle.

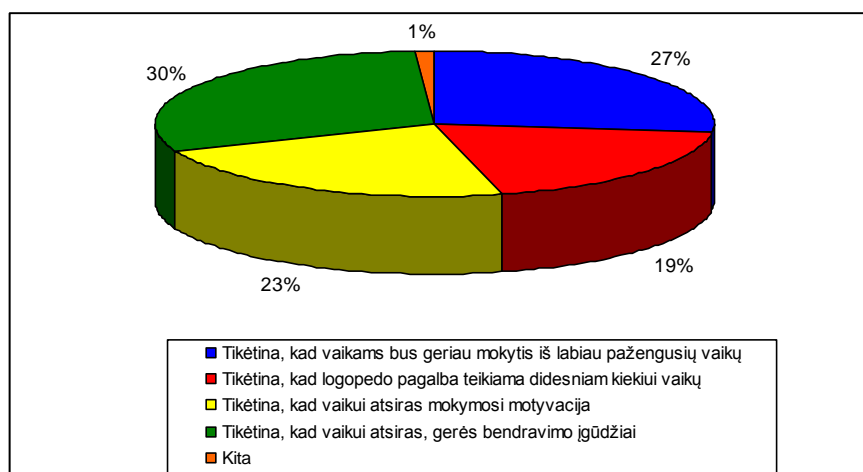
26 pav. Logopedų nuomonė, kada tikslingas individualus darbas su vaikais, %

Atlikus tyrimą nustatyta, kad, logopedų nuomone, svarbiausia priežastis, kodėl tikslinga su vaikais dirbti individualiai – *tikėtina, kad vaikams bus skirta daugiau laiko ir dėmesio jų sutrikimams* (32 proc.). Dažnai logopedai minėjo ir kitas pasiūlytas priežastis – po 23 proc. surinko teiginiai: *tikėtina, kad vaikai labiau atsipalaiduoja, atsiveria, tampa drąsesni* bei *tikėtina, kad užsiėmimų metų užmezgamas stipresnis ryšys, kontaktas su vaiku*. Tik šiek tiek rečiau logopedai pritarė teiginiui *tikėtina, kad pagalba bus suplanuota nuosekliai* (19 proc.).

Taip pat, atsakydami į anketos klausimus, logopedai nurodė ir savo priežastis, kodėl kai kuriais atvejais individualiai dirbti yra veiksmingiau: *tikėtina, kad dirbant individualiai bus pasiekiami geresnių ir greitesnių rezultatų, galima lanksčiau taikyti darbo metodus, reikia turėti omenyje, kad kai kuriems vaikams darbas grupėje yra sėkmingesnis nei individualus, tai priklauso nuo vaiko savybių* ir kt.

Darytina išvada, kad yra daug svarbių priežasčių, kodėl tikslinga dirbti individualiai.

27 paveiksle pavaizduota, kada tikslinga logopedines pratybas rengti pogrupiais (iki 4 vaikų).

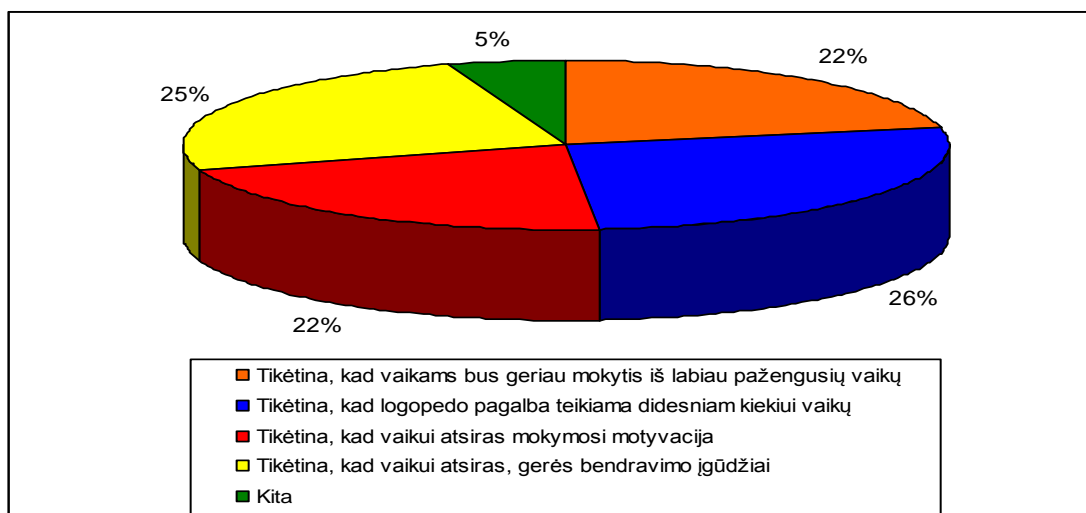
27 pav. Logopedų nuomonė, kada tikslinga pratybas rengti pogrupiais (iki 4 vaikų), %

Atlikus tyrimą nustatyta, kad, logopedų nuomone, svarbiausia priežastis, kodėl tikslinga su vaikais dirbti pogrūpiais (iki 4 vaikų) – *tikėtina, kad vaikui atsiras, gerės bendravimo įgūdžiai* (30 proc.), kas gana sudėtinga rengiant individualias pratybas. Tik šiek tiek rečiau logopedai minėjo kitą pasiūlytą priežastį – *tikėtina, kad vaikams bus geriau mokytis iš labiau pažengusių vaikų* (27 proc.).

Maždaug ketvirtadalis logopedų kaip svarbią priežastį rinkosi teiginį - *tikėtina, kad vaikui atsiras mokymosi motyvacija*, o penktadalis respondentų – *tikėtina, kad logopedo pagalba teikiama didesniai kiekiui vaikų*.

Darytina išvada, kad tikslinga logopedines pratybas pogrūpiais tuomet, kai norima pagerinti vaiko bendravimo įgūdžius, siekiama sudaryti galimybę mokytis iš labiau pažengusių vaikų ir kt.

28 paveikslas rodo, kada tikslinga logopedines pratybas rengti grupėmis (po daugiau kaip 4 vaikus).

28 pav. Logopedų nuomonė, kada tikslinga pratybas rengti grupėmis (po daugiau kaip 4 vaikus), %

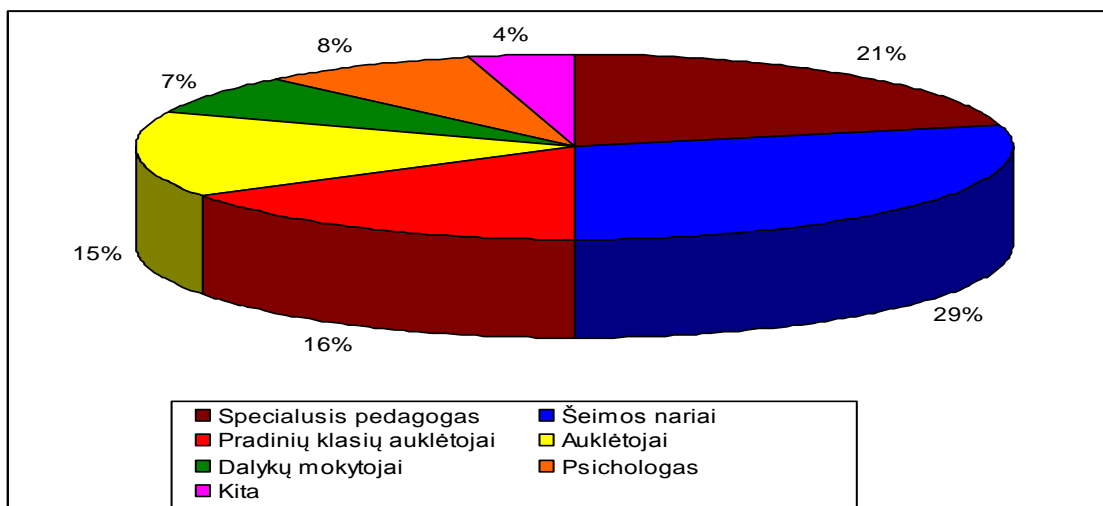
Reziumuojant atlikto tyrimo rezultatus galima teigti, kad, logopedų nuomone, yra kone vienodai svarbios visos pasiūlytos formos, kodėl tikslinga su vaikais dirbti grupėmis (po daugiau kaip 4 vaikus): *tikėtina, kad logopedo pagalba teikiama didesniai kiekiui vaikų*, *tikėtina, kad vaikui atsiras, gerės bendravimo įgūdžiai*, *tikėtina, kad vaikams bus geriau mokytis iš labiau pažengusių vaikų* bei *tikėtina, kad vaikui atsiras mokymosi motyvacija*.

Darytina išvada, kad tikslinga logopedines pratybas rengti grupėmis tuomet, kai norima suteikti pagalbą didesniai kiekiui vaikų, siekiama pagerinti bendravimo įgūdžius ar siekiant padidinti mokymosi motyvaciją.

3. 7. Logopedų nuomonė apie bendradarbiavimą su tėvais ir kitais pedagogais, siekiant įveikti vaiko kalbėjimo ir kalbos sutrikimus

Šiame tyrimo poskyryje bus analizuojama logopedų nuomonė apie bendradarbiavimo su tėvais ir kitais pedagogais svarbą, siekiant įveikti vaiko kalbėjimo ir kalbos sutrikimus.

Anketoje logopedų teirautasi, *kas be logopedo dar padeda vaikui įveikti kalbėjimo ir kalbos sutrikimus*. Duomenys pateikiami 29 paveiksle.

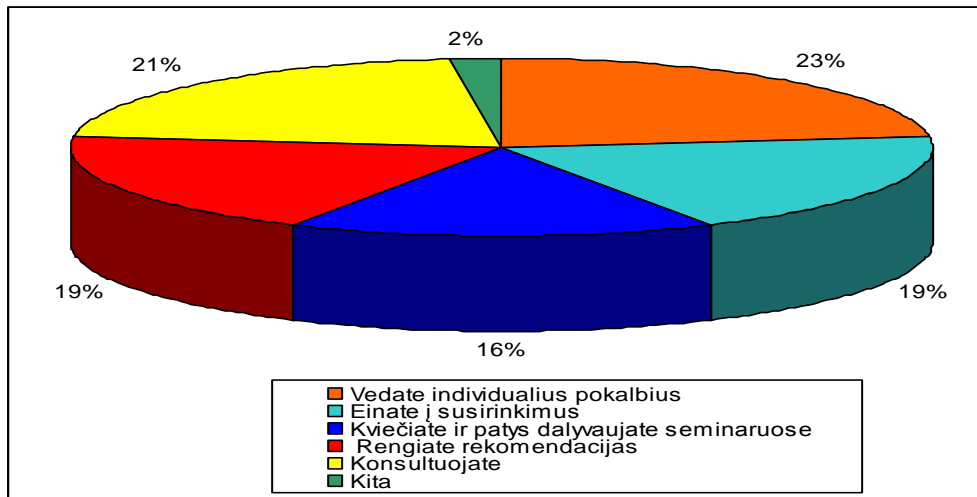
29 pav. Logopedų nuomonė, kas be logopedo padeda vaikui įveikti kalbėjimo ir kalbos sutrikimus, %

Apibendrinus logopedų nuomonę apie tai, kas be logopedo dar padeda vaikui įveikti kalbėjimo ir kalbos sutrikimus, matyti, kad didžioji dalis atsakomybės šiuo klausimu tenka šeimos nariams bei specialiajam pedagogui. Taip pat po daugiau nei dešimtadalį apklaustų logopedų įsitikinę, kad svarbų vaidmenį šiuo klausimu vaidina pradinių klasių auklėtojai ir auklėtojai, po beveik dešimtadalį tenka psichologui ir dalykų mokytojams.

Pildydami anketą respondentai paliko ir komentarų: „*Turėtų padėti mokytojai ir kiti su vaiku dirbantys*“, „*Meninio ugdymo mokytojai, kūno kultūros, dailės užsiėmimus dėstantys mokytojai, keramikos būrelio mokytojas – jie padeda lavinti bendrąją ir smulkiąją motoriką*“, „*Priešmokyklinių grupių pedagogai*“ ir kt.

Taigi šiuo klausimu galima daryti išvadą, kad vaikui įveikti kalbėjimo ir kalbos sutrikimus turi padėti ne vien logopedas, bet ir artimiausia jo aplinka: tėvai, artimieji, auklėtojai.

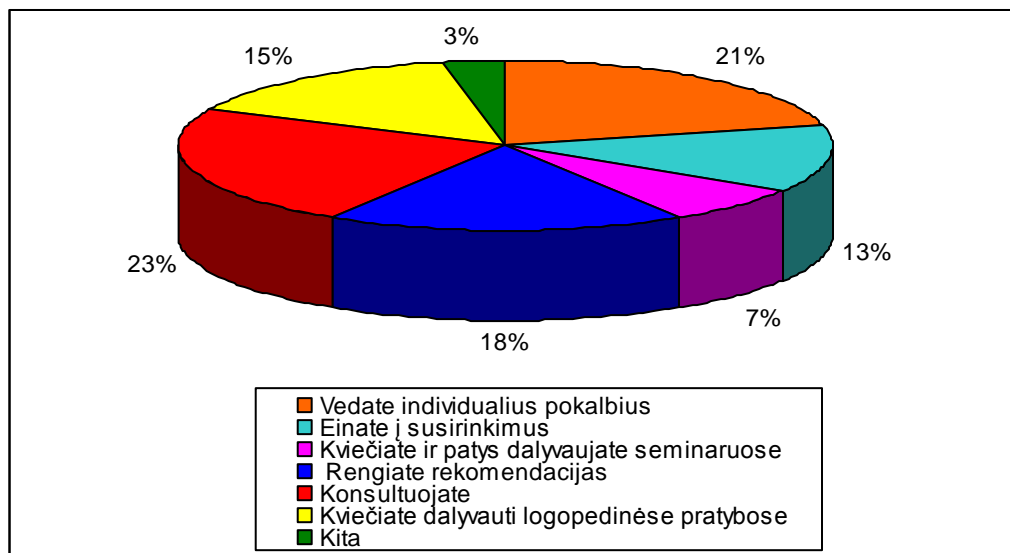
30 paveiksle parodyta, *kaip logopedai bendradarbiauja su kitais pedagogais, siekdami įveikti vaikų kalbėjimo ir kalbos sutrikimus*.

30 pav. Logopedų nuomonė apie jų bendradarbiavimą su kitais pedagogais, %

Apibendrinus logopedų nuomonę apie tai, kaip jie bendradarbiauja su kitais pedagogais, išaiškėjo, kad jie maždaug vienodai dažnai naudoja visus pasiūlytus metodus, t. y. veda individualius pokalbius ir konsultuoja, rengia rekomendacijas bei eina į susirinkimus, kviečia bei patys dalyvauja seminaruose. Šiuo atveju darytina išvada, kad logopedai su kitais pedagogais bendradarbiauja įvairiais būdais, neišskirdami nei vieno kaip geresnio ar dažniau naudojamo.

Toliau apklausoje logopedų teirautasi, kaip jie bendradarbiauja su tėvais vaikų, kurie turi kalbėjimo ir kalbos sutrikimų. Duomenys pateikiami 31 paveiksle.

31 pav. Logopedų nuomonė apie bendradarbiavimą su tėvais vaikų, turinčių kalbėjimo ir kalbos sutrikimų, %

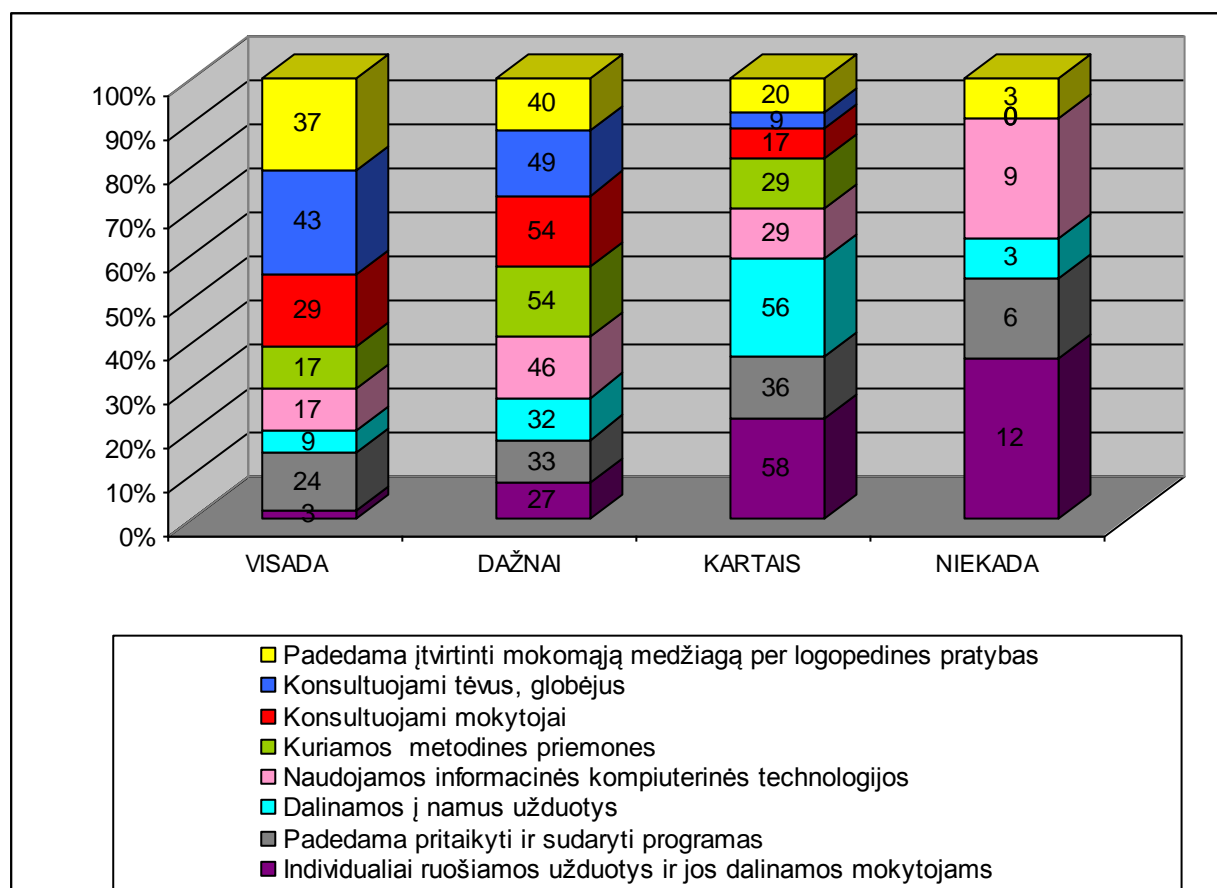
Atlikus apklausą nustatyta, kad logopedai, bendraudami su tėvais vaikų, turinčių kalbėjimo ir kalbos sutrikimų, dažniausiai tai daro konsultuodami (penktadalis), penktadalis – veddami individualius pokalbius ir rengdami rekomendacijas.

Kitus būdus bendravimui su tėvais logopedai taiko gerokai rečiau: eina į susirinkimus, kviečia ir patys dalyvauja seminaruose.

Taip pat logopedai, komentuodami anketos klausimą, teigė, kad *Glaudžiai bendradarbiaujame, kartu su keliais tėvais esame vaikui paruošę individualų darbo planą, buvo išklaustyti tėvų norai, poreikiai, tikslai, lūkesčiai. Rezultatai teigiami, Rengiu individualias, konkrečiam vaikui tinkančias garsų įtvirtinimo kalboje priemones ir teikiu tėvams darbui namuose, Rašau straipsnius į tėvams skirtą stendą, rengiu lankstinukus, talpinu straipsnius apie kalbą grupių kampeliuose ir kt.*

Taigi šiuo atveju darytina išvada, kad logopedai su tėvais vaikų, turinčių kalbėjimo ir kalbos sutrikimų, dažniausiai bendradarbiauja juos konsultuodami, kalbėdamiesi individualiai ar pateikia tėvams rekomendacijas.

32 paveiksle pavaizduota, ką logopedai veikia be tiesioginio logopedinio darbo.

32 pav. Papildomi logopedų atliekami darbai, %

Gautų duomenų analizė rodo, kad maždaug pusė logopedų be tiesioginio logopedinio darbo, visada dar konsultuoja tėvus, globėjus, padeda įtvirtinti mokomąją medžiagą per logopedines pratybas, konsultuoja mokytojus.

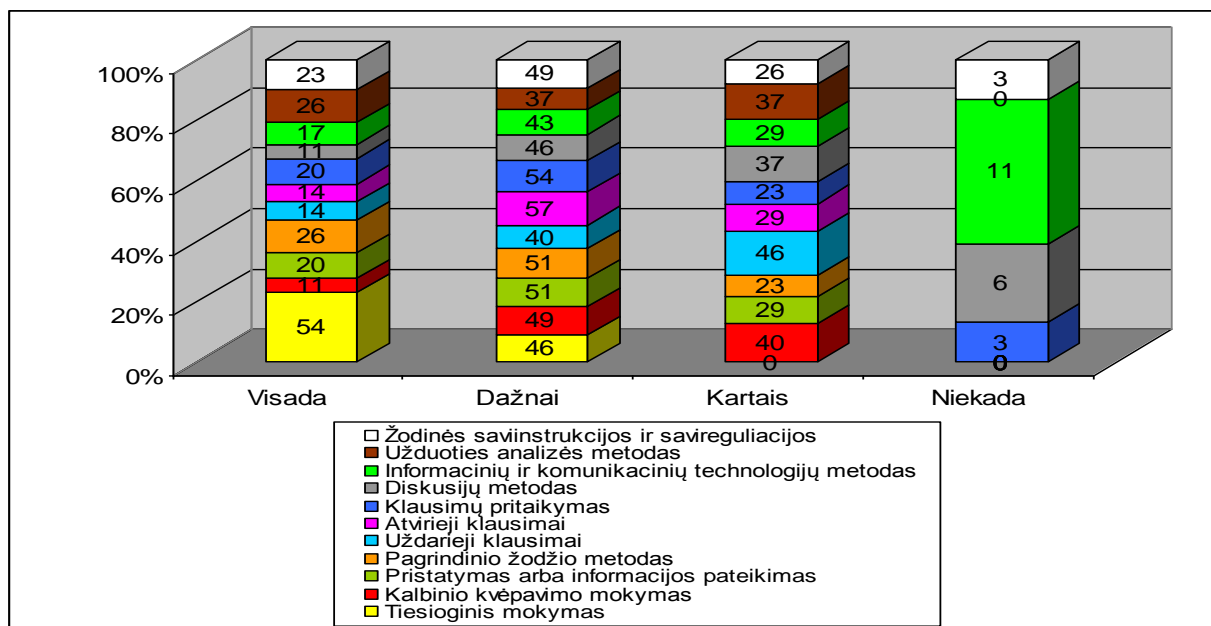
Taip pat nustatyta, kad apie pusę apklaustų logopedų be tiesioginio darbo dažnai kuria metodines priemones.

Apklausos metu nustatyta, kad tik dešimtadalis logopedų niekada individualiai neruošia užduočių ir jų nedalija mokytojams bei tiek pat logopedų niekada nenaudoja kompiuterinių mokomųjų priemonių.

Reziumuojant, kokius papildomus darbus atlieka logopedai, galima teigti, kad dažniausiai jie konsultuoja tėvus, globėjus, mokytojus bei padeda įtvirtinti mokomąją medžiagą per logopedines pratybas.

2. 3. 8. Logopedų naudojami mokymo metodai

Šiame tyrimo poskyryje bus analizuojama, kokius tradicinius, aktyvius ir kitokius metodus logopedai dažniausiai taiko logopedinių pratybų metu, kokius vaikų pojūčius įtraukia siekdami įveikti vaiko kalbėjimo ir kalbos sutrikimus. Anketoje logopedų teirautasi, *kokius metodus jie taiko darbe.* Duomenys yra pateikiami 33 paveiksle.

33 pav. Logopedų taikomi darbo metodai, %

Atlikus apklausą nustatyta, kad didžioji dalis logopedų savo darbe visada naudoja tiesioginį mokymą, po ketvirtadalį logopedų naudoja užduoties analizės metodą bei pagrindinio žodžio metodą.

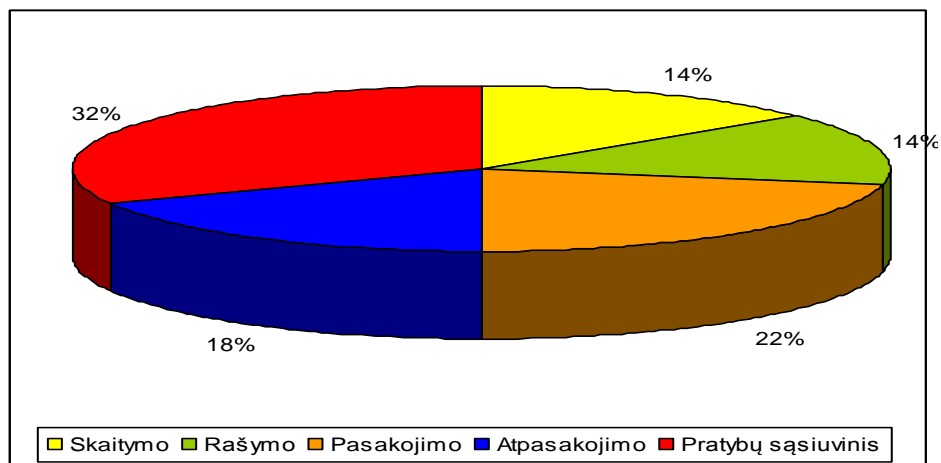
Taip pat nustatyta, kad apie pusę apklaustų logopedų dažnai naudoja atvirus klausimus, klausimų pritaikymo metodą, pagrindinio žodžio bei pristatymo arba informacijos pateikimo metodą.

Duomenys rodo, kad maždaug dešimtadalis dalyvavusių tyrime logopedų niekada netaiko informacinių ir komunikacinių technologijų metodo bei diskusijų metodo.

Reziumuojant, kokius metodus darbe taiko logopedai nustatyta, kad dažniausiai taiko tiesioginį mokymą, užduoties analizės ir pagrindinio žodžio metodą, atvirus klausimus ir klausimų pritaikymo metodą.

34 paveiksle vaizduojama, kokius tradicinius metodus logopedai taiko darbe.

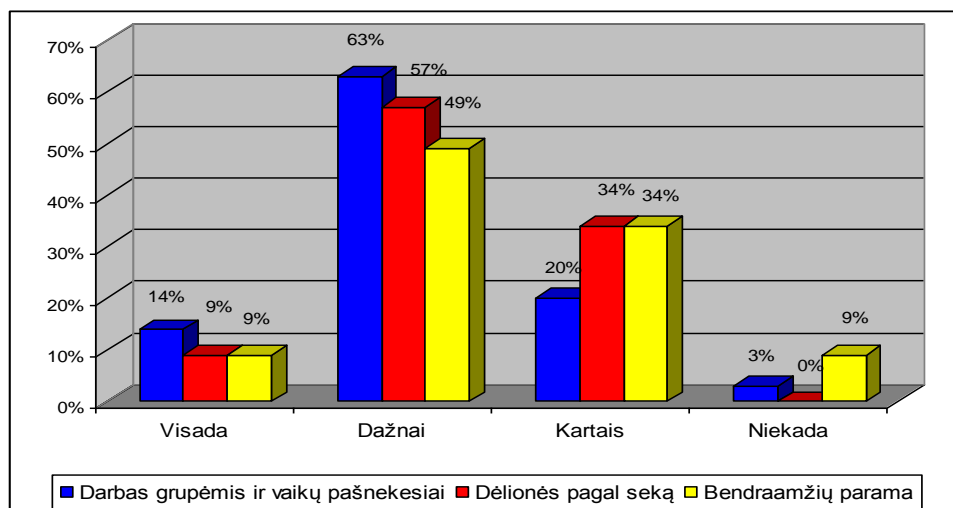
34 pav. Logopedų taikomi tradiciniai darbo metodai, %

Atlikus apklausą nustatyta, kad iš tradicinių darbo metodų dauguma logopedų dažniausiai taiko pratybų sąsiuvinio metodą bei pasakojimo metodą.

Taip pat nustatyta, kad maždaug po penktadalį logopedų savo darbe dažniausiai taiko atpasakojimo, skaitymo ir rašymo metodus.

Apibendrinant, kokius tradicinius metodus darbe dažniausiai naudoja logopedai, nustatyta, kad pratybų sąsiuvinio ir pasakojimo metodus. Pastebėta, kad pratybų sąsiuvinis turi būti naudojamas tik įgūdžiams patikrinti, o ne visų pratybų metu.

Toliau anketoje logopedams užduotas klausimas, kokius aktyvius mokymo(si) metodus jie naudoja darbe. Duomenys rodomi 35 paveiksle.

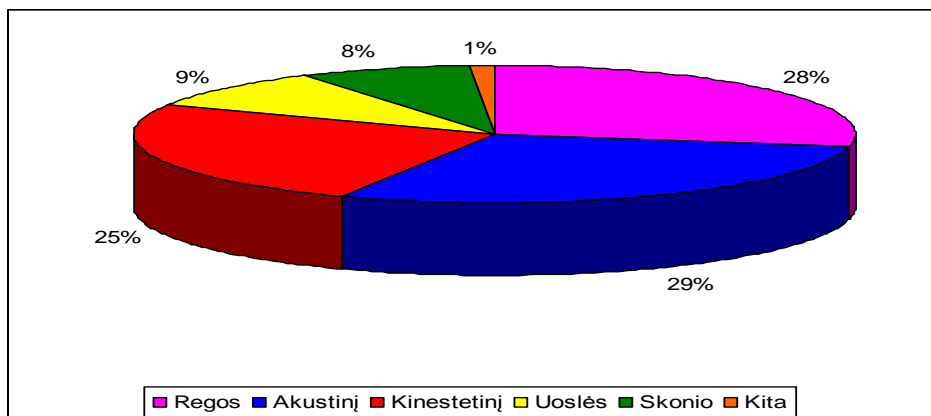

35 pav. Logopedų darbe taikomi aktyvūs mokymo(si) metodai, %

Tyrimo metu pasiteiravus, kokius aktyvius mokymo(si) metodus respondentai naudoja darbe, paaiškėjo, kad dažniausiai jie renkasi darbą grupėmis ir vaikų pašnekesius bei dėliones pagal seką.

Nustatyta, kad maždaug dešimtadalis logopedų savo darbe niekada nenaudoja bendraamžių paramos.

36 paveiksle rodoma, kokiais pažinimo procesais remiasi logopedai, siekdami įveikti vaikų kalbėjimo ir kalbos sutrikimus.

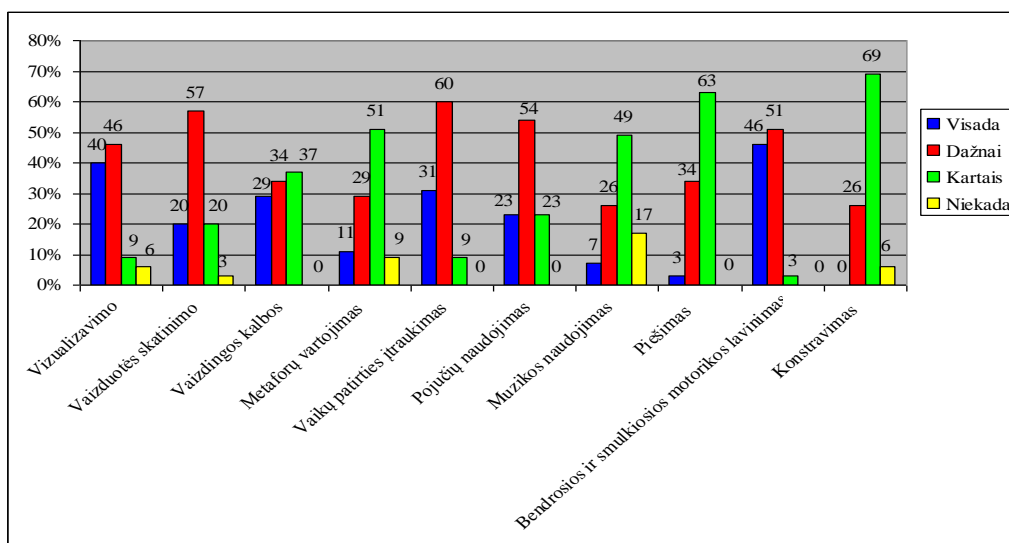

36 pav. Logopedų darbe taikomi pojūčiai, %

Tyrimo metu paklausus, kokius pojūčius logopedai, siekdami įveikti vaikų kalbėjimo ir kalbos sutrikimus, naudoja darbe, paaiškėjo, kad maždaug po trečdalį jų pasitelkia 3 pojūčius: akustinį, regos bei kinestezinį.

Apklausoje nustatyta, kad rečiausiai logopedai išnaudoja uoslę ir skonį.

Toliau anketoje logopedams užduotas klausimas, *kokius metodus naudoja norėdami pakeisti situaciją dirbant su vaikais*. Duomenys pateikiami 37 paveiksle.

37 pav. Logopedų naudojami metodai dirbant su vaikais, %

Tyrimo metu paklausus, kokius metodus taiko logopedinių pratybų metu, nustatyta, kad beveik pusė respondentų naudoja bendrosios ir smulkiosios motorikos lavinimą, vizualizavimą.

Apklausoje metu nustatyta, kad daugiau nei pusė logopedų dažnai į pratybas įtraukia vaikų patirtį, skatina jų vaizduotę bei išnaudoja jų pojūčius.

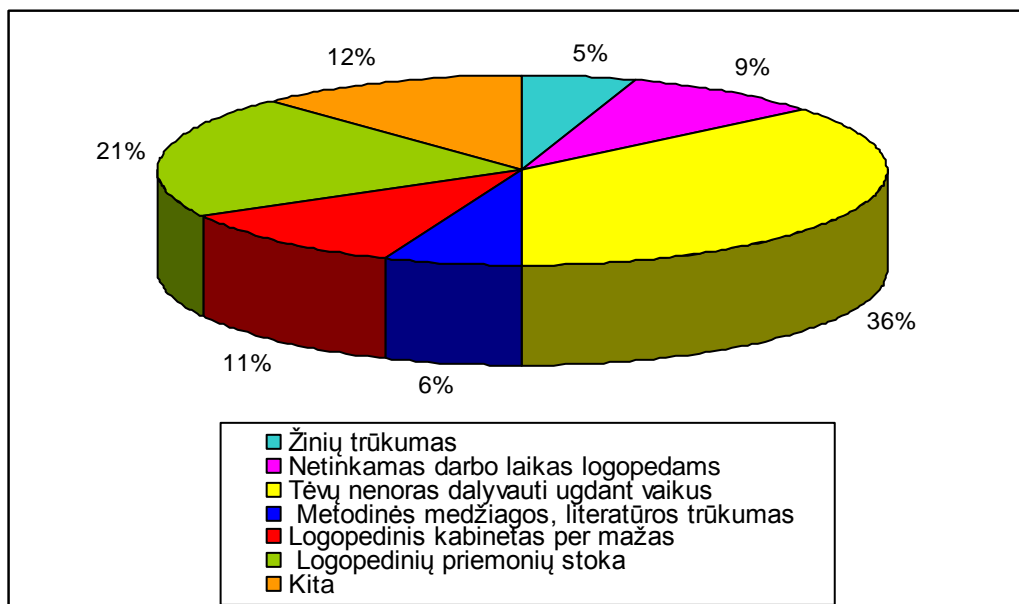
Tyrimo metu paaiškėjo, kad penktadalis respondentų niekada netaiko muzikos siekdami pakeisti situaciją, dešimtadalis nevalo metaforų.

Apibendrinus, kokius metodus ir kaip dažnai logopedai taiko siekdami pakeisti situaciją dirbant su vaikais, galima teigti, kad visada taiko bendrosios ir smulkiosios motorikos lavinimą, vizualizavimą bei vaikų patirtį, kaip niekada tokioje situacijoje nenaudojamus metodus galima įvardinti muziką, metaforų vartojimą bei konstravimą. Gaila, kad logopedai nenaudoja konstravimo metodo, nes lavina motoriką, nenaudoja metaforų, nes turtina žodyną, nenaudoja muzikos, kuri lavina klausą. Galima nuspėti priežastį, kodėl logopedai nenaudoja tokių metodų, gali būti, kad tai lemia laiko stoka.

2.3.9. Logopedų nuomonė apie sunkumus jų darbe

Šiame tyrimo poskyryje bus analizuojama, su kokiais sunkumais logopedai dažniausiai susiduria savo darbe ir ar, jų manymu, visada turi tinkamas sąlygas (galimybes) efektyviai organizuoti darbą, įveikiant mokinių kalbėjimo ir kalbos sutrikimus.

38 paveiksle vaizduojama, su kokiais sunkumais logopedai susiduria savo darbe

38 pav. Sunkumai, su kuriais logopedai susiduria savo darbe, %

Iš 38 paveikslo matyti, kad, tiriamųjų nuomone, dažniausiai savo darbe jie susiduria su tėvų nenoru dalyvauti ugdant vaikus (36 proc.), logopedinių priemonių stoka (21 proc.) bei per mažu logopediniu kabinetu (11 proc.).

Kadangi mažiau nei dešimtadalis apklausoje dalyvavusių logopedų nurodė kitas priežastis kaip sunkumus darbe, tikslinga paminėti jų komentarus:

- *per didelis vaikų skaičius logopedo etatui. Vienam vaikui per savaitę tenka 15 min. Kai kuriems vaikams labai reikalinga individuali logopedo pagalba, todėl tenka laiką „pavogti“ iš kitų vaikų ar dirbti viršvalandžius, kad pagalba būtų efektyvesnė. Visi tėvai, mokytojai ir patys logopedai nori suteikti efektyvią pagalbą, tačiau neįmanoma to padaryti vienam vaikui per mėnesį skiriant 1 val.*

- *didžiausias sunkumas – kolegų nenoras dalintis gerąja patirtimi, savo parengtomis priemonėmis. Turiu per mažai praktikos, nes ką tik baigiau logopediją. Asmeniškai aš dirbu ir lopšelyje-darželyje, ir ligoninėje su suaugusiais, todėl galiu pasakyti, kad abiejose vietose situacija labai prasta: menkos žinios apie afazijas, dizartriją, ką jau kalbėti apie balso sutrikimus ar įvairiausių sindromus.*

- *sunku sulaukti auklėtojų pagalbos įtvirtinant rišlioje kalboje išmokus garsus.*

- *neturėjimas savo kabineto, kabinetas neaprupintas būtina mokomąją kompiuterine ir kita technika (multimedija).*

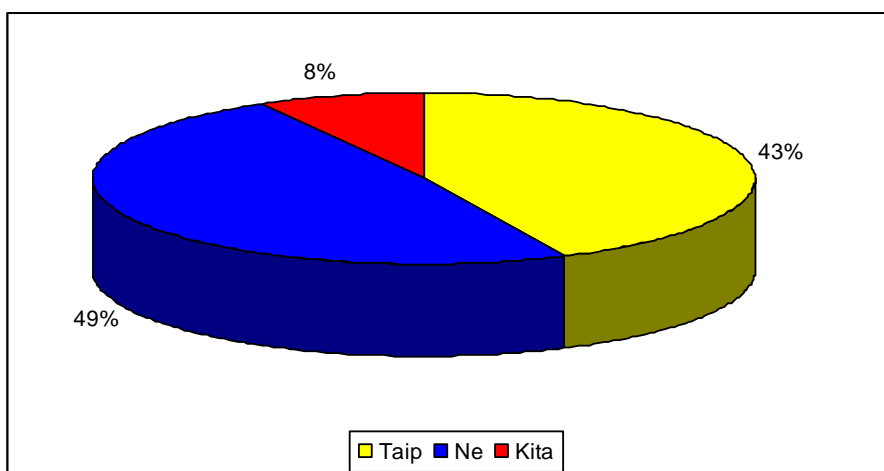
- *neturiu kompiuterio.*

- *vaikų sergamumas, blogesnis lankomumas.*

- *laikas nepatogus, nes po pamokų vaikai labai nenoriai ateina į pratybas.*

Iš daugybės komentarų apie logopedinio darbo sunkumus matyti, kad respondentams ši problema labai opi, skaudi. Pastebėtina, kad sunkumai susiję ne tik su buitinėmis sąlygomis, lemia ir tarpusavio bendradarbiavimas su kolegomis, patirties pasidalijimo stoka.

Toliau anketoje logopedų teirautasi, *ar visada turi tinkamas sąlygas (galimybes) organizuoti darbą efektyviausiu būdu*. Duomenys pateikiami 39 paveiksle.

39 pav. Logopedų nuomonė, ar visada turi tinkamas galimybes organizuoti darbą, %

Atlikus tyrimą matyti, kad, respondentų nuomonė apie tai, ar visada turi tinkamas galimybes organizuoti darbą, pasiskirstė apylygiai, t. y. 49 proc. respondentų teigia neturintys

galimybės rengti logopedines pratybas, o panaši dalis apklaustųjų tvirtina esantys patenkinti esamomis darbo sąlygomis.

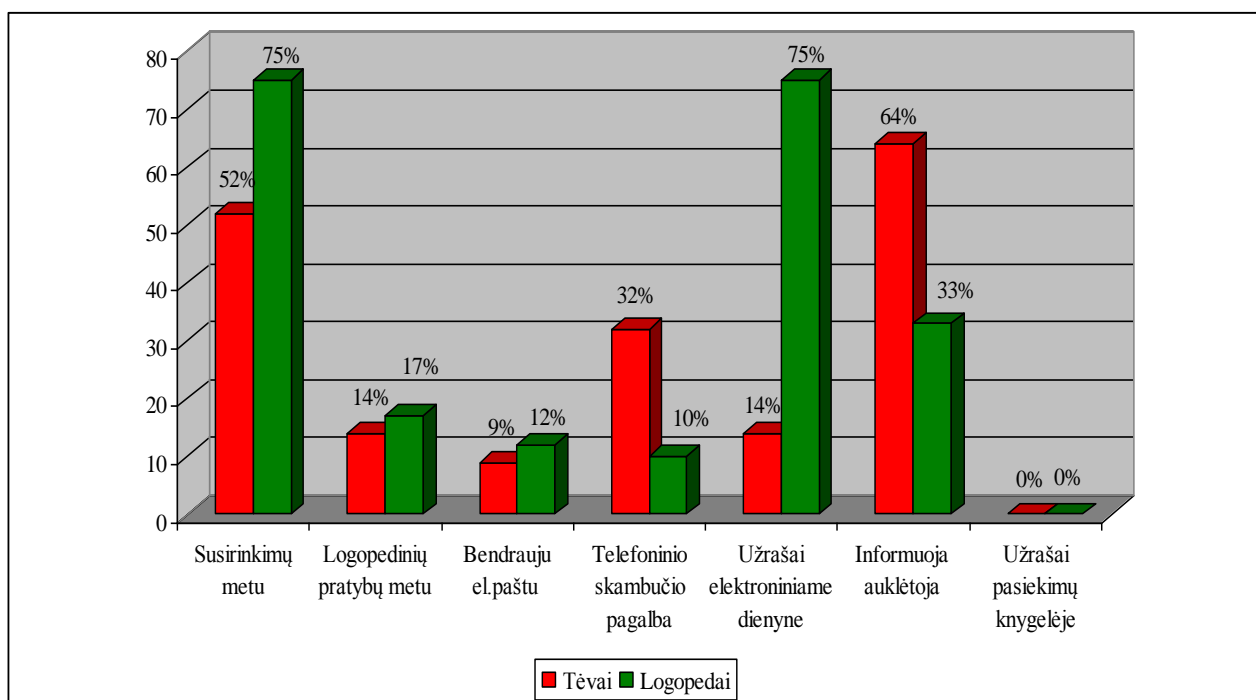
Taigi beveik dešimtadalis respondentų išsamiau pakomentuoja esamą situaciją teigdami, kad: *sąlygos tinkamos aplinkos ir priemonių atžvilgiu, tačiau laiko atžvilgiu netinkamos (popamokiniai užsiėmimai, per didelis privalomų vaikų skaičius), priemonių trūkumas, tėvų reikalavimai, valdžios reikalavimai, dokumentų pildymas atima daug laiko, kabinete trūksta kompiuterio, negali taikyti mokymo programų* ir kt.

Taigi, apibendrinant logopedų nuomones apie sąlygas organizuoti darbą, galima teigti, kad didesnė dalis jų nėra patenkinti dabartinėmis galimybėmis tinkamai organizuoti darbą.

2. 4. Tėvų ir logopedų nuomonės apie teikiamą logopedinę pagalbą palyginimas

Toliau analizuojama, kuo skiriasi ir kuo panašus tėvų ir logopedų požiūris į tai, kas dar be logopedų padeda vaikams, turintiems kalbėjimo ir kalbos sutrikimų. Taip pat siekiama palyginti tėvų ir logopedų nuomonę apie tai, kas dar be logopedų galėtų labiausiai padėti kalbos ir kalbėjimo sutrikimų turintiems vaikams.

40 paveiksle išryškėja skirtumai, koku būdu tėvai, kurių vaikai turi kalbos ar kalbėjimo sutrikimų, ir logopedai bendrauja tarpusavyje.

40 pav. Tėvų ir logopedų tarpusavio bendravimo būdų palyginimas, %

Atlikus palyginamąją analizę nustatyta, kad tėvai, siekdami sužinoti apie savo vaiko kalbos raidos pokyčius, dažniausiai kreipiasi į auklėtoją. Taip pat maždaug pusė apklausoje dalyvavusių

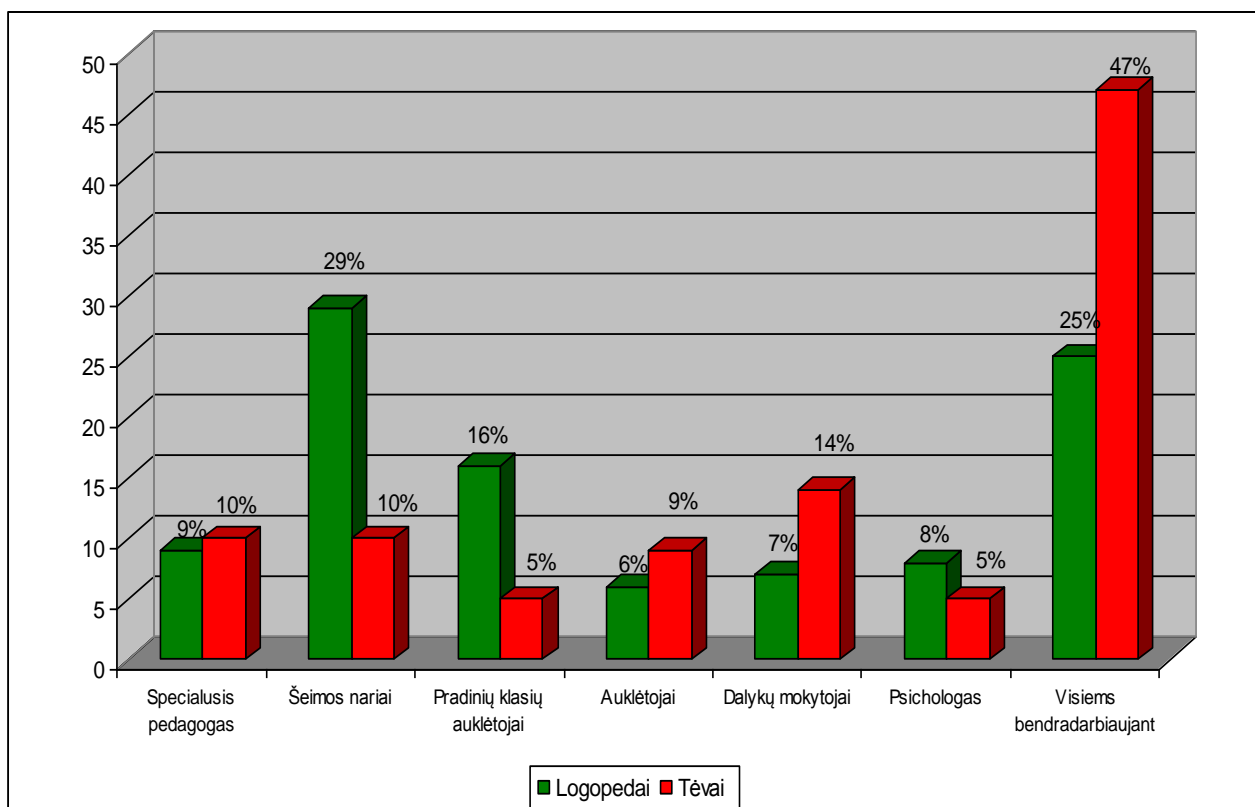
tėvų apie savo vaikus išgirsta susirinkimų metu, o dar trečdalis tėvų – tiesiog skambina logopedui telefonu.

Tuo tarpu logopedai, norėdami tėvams pranešti apie vaiko kalbos raidos pokyčius ar iškilusias problemas, dažniausiai apie tai informuoja susirinkimų metu ar pateikdami įrašą elektroniniame dienyne. Pastebėtina, kad telefonu ar elektroniniu paštu logopedai savo iniciatyva bendrauja retai.

Gauti anketiniai duomenys rodo, kad rečiausiai tėvai ir logopedai vieni su kitais bendrauja elektroniniu paštu ar pasiekimų knygelės pildymo būdu.

Apibendrinant, koku būdu tėvai, kurių vaikai turi kalbos ar kalbėjimo sutrikimų, ir logopedai bendrauja tarpusavyje, darytina išvada, kad skirtumų šiuo atveju yra. Išryškėja dėsningumas, kad ir tėvai, ir logopedai dažniausiai imasi pasyvių bendravimo priemonių, t.y. bendrauja susirinkimų metu, užrašų elektroniniame dienyne pagalba ar per vaiko auklėtoją. Bendravimas telefonu ar elektroniniu paštu yra retas reiškinys.

41 paveiksle pateikiama tėvų, kurių vaikai turi kalbėjimo ir kalbos sutrikimų, ir logopedų nuomonė apie tai, kas dar be logopedų galėtų padėti vaikams, turintiems kalbos ar kalbėjimo sutrikimų.

41 pav. Tėvų ir logopedų nuomonės apie tai, kas dar be logopedų galėtų padėti vaikams, turintiems kalbos ar kalbėjimo sutrikimų, palyginimas, %

Atlikus palyginamąją analizę nustatyta, kad maždaug pusė tėvų, turinčių vaikų, kuriems nustatyta kalbėjimo ir kalbos sutrikimų, galvoja, kad išspręsti šią problemą lengviausia

bendradarbiaujant ir šeimos nariams, ir auklėtojams, ir logopedams, ir kitiems specialistams. Tik dešimtadalis tyrime dalyvavusių tėvų galvoja, kad, išskyrus logopedą, geriausiai vaikams, turintiems kalbos raidos sutrikimų, padėti gali šeimos nariai. Panašus, nedidelis, procentas tyrime dalyvavusių tėvų įsitikinę, kad šią problemą išspręsti gali auklėtojai, dalykų mokytojai, specialusis pedagogas.

Tuo tarpu tyrime dalyvavusių logopedų nuomonė yra šiek tiek kitokia. Dauguma logopedų įsitikinę, kad vaikams, turintiems kalbėjimo ir kalbos sutrikimų, be logopedų dar labai padėti gali šeimos nariai ir pradinių klasių auklėtojai. Tiesa, anketiniame tyrime dalyvavę logopedai taip pat pritaria tėvams teigdami, kad didžiausia pagalba vaikui – ir specialistų, ir šeimos narių, ir auklėtojų, mokytojų bendradarbiavimas.

Apibendrinant tėvų ir logopedų nuomonę apie tai, kas dar be logopedų galėtų padėti vaikams, turintiems kalbos ar kalbėjimo sutrikimų, darytina išvada, kad šią problemą spręsti reikėtų bendradarbiaujant visiems artimiausiems vaiko aplinkos žmonėms: ir specialistams, ir šeimos nariams.

Išvados

1. Atlikus mokslinės literatūros analizę apie logopedo teikiamos pagalbos būdų įvairovę, išaiškėjo, kad esama skirtingų logopedo teikiamos pagalbos būdų. Vaikų kalbos sutrikimų įveikimas priklauso nuo to, kaip bendradarbiauja logopedas su mokytojais ir kitais mokyklos specialistais bei tėvais.
2. Empirinis tyrimas rodo, kad logopedai vaikų kalbėjimo ir kalbos sutrikimams įveikti taiko tokius metodus:
  - Tradicinius pagal linksnį turėtų būti tradicinius mokymo metodus - skaitymą, rašymą, pasakojimą, atpasakojimą ir pratybų sąsiuvinį;
  - Aktyvius mokymo(si) metodus – darbą grupėmis ir vaikų pašnekesiai, dėlionės pagal seką, bendraamžių paramą;
  - Siekiant pakeisti situaciją dirbant su vaikais taiko – bendrosios ir smulkiosios motorikos lavinimą, vizualizavimą, vaizdingą kalbą, vaikų patirties įtraukimą, vaizduotės skatinimą, pojūčių naudojimą, piešimą, muziką ir konstravimą.
3. Paaiškėjo, kad logopedai dažniausiai susiduria su tokiais sunkumais darbe: maži kabinetai, darbo priemonių trūkumas, taip pat bendradarbiavimo su kolegomis ir patirties pasidalijimo.
4. Tėvų nuomone, jų vaikas gauna visą reikiamą pagalbą, iš esmės visi tėvai yra patenkinti logopedinių pratybų kokybe, tik pageidautų, kad jos vyktų dažniau.
5. Palyginus tėvų ir logopedų požiūrį į tai, kas dar be logopedų padeda vaikams, turintiems kalbėjimo ir kalbos sutrikimų, išryškėja dėsningumas, kad ir tėvai, ir logopedai dažniausiai imasi pasyvių bendravimo priemonių, t.y. susirinkimų metu, užrašų elektroniniame dienyne ar per vaiko auklėtoją. Bendravimas telefonu ar elektroniniu paštu yra retas reiškinys. Tuo tarpu tėvų ir logopedų nuomonė apie tai, kas dar be logopedų galėtų padėti vaikams, turintiems kalbėjimo ir kalbos sutrikimų, nustatyta, kad šią problemą abi pusės siūlo spręsti bendradarbiaujant visiems artimiausiems vaiko aplinkos žmonėms t.y. specialistams ir šeimos nariams.

NAUDOTA LITERATŪRA

1. Adams, C., Lockton, E., Gaile, J., Earl, G., & Freed, J. (2012). „Implementation of a manualized communication intervention for school-aged children with pragmatic and social communication needs in a randomized controlled trial: the Social Communication Intervention Project“. *International Journal Of Language & Communication Disorders*, 47(3), 245-256.
2. Allen, J., & Marshall, C. R. (2011). „Parent-Child Interaction Therapy (PCIT) in school-aged children with specific language impairment“. *International Journal Of Language & Communication Disorders*, 46(4), 397-410
3. Ališauskas, A. (2002). *Vaikų raidos ypatingumų ir specialiųjų ugdymo(si) poreikių įvertinimas*. Šiauliai: UAB „Šiaulių knygrišykla“.
4. Ališauskas, A. (2011). Taikomųjų tyrimų įtaka edukacinės realybės kaitai. Pranešimas skaitytas konferencijoje Vilniuje, SPPC. <http://www.sppc.lt/index.php?1898805855> (žiūrėta 2014-01-04).
5. Ališauskienė, S., Miltenienė, L.(2003). Tėvų, specialistų ir specialiųjų poreikių turinčių vaikų bendradarbiavimo plėtotė ugdymo institucijose (Ankstyvosios reabilitacijos tarnybose ir bendrojo lavinimo mokyklose). Tyrimo ataskaita. Prieiga internete (žiūrėta 2014-04-05) http://www.smm.lt/svietimo_bukle/.../ataskaita_smm_03.doc
6. Ambrukaitis J., Ališauskas A, Labinienė R., Ruškus J. (2003). *Specialiojo ugdymo pagrindai*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
7. Almanienė, R., Sirvydaitė, R.(2004). Kalbos sutrikimai ir jų korekcijos efektyvumas stacionarinės reabilitacijos etape. *Sveikatos mokslai*, Nr.1.
8. Baxendale, J., Lockton, E., Adams, C., & Gaile, J. (2013). Parent and teacher perceptions of participation and outcomes in an intensive communication intervention for children with pragmatic language impairment. *International Journal Of Language & Communication Disorders*, 48(1), 41-53.
9. Bagdonas, A., Brazdauskaitė, A., Gevorgianienė, V., Girdzijauskienė. S., Kašalynienė, J.(2003). Specialiųjų poreikių vaikų integravimo problemos. Ataskaita švietimo ir mokslo ministerijai. http://www.elibrary.lt/resursai/LR_ministerijos/Ataskaitos/smm/38.pdf (žiūrėta 2014-04-05).
10. Balčiūnienė, I. (2012). Lietuvos vaikų kalba kasmet prastėja. *Veidas*, 2012 sausio 29 d.
11. Bankausnienė, N., Jegelevičienė, S. (2006). Ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių kalbos ir komunikacijos sutrikimų, socialinė ir adaptacija: ekspertinis vertinimas. *Specialusis ugdymas*, Šiauliai, Nr.1 (14).

12. Bishop, D. M., & McDonald, D. (2009). „Identifying language impairment in children: combining language test scores with parental report“. *International Journal Of Language & Communication Disorders*, 44(5), 600-615.
13. Bliumbergienė, V., Pastuchova, E., Slavinskienė, B. (2000). *Logopedinio darbo organizavimas mokyklose*. Kaunas: Kauno miesto švietimo ir ugdymo skyrius.
14. Carraccio, C. L., Dettmer, K. S., DuPont, M., & Sacchetti, A. D. (1998). „Family member knowledge of children's medical problems“. *The.. Pediatrics*, 102(2), 367.
15. Chiat, S., & Roy, P. (2013). „Early Predictors of Language and Social Communication Impairments at Ages 9-11 Years: A Follow-Up Study of Early-Referred Children.“ *Journal Of Speech, Language & Hearing Research*, 56(6)
16. Chen, D., Miles, C. (2004). „Working with families“. Orelove, F. O., Sobsey, D., Silberman, R. K. (Ed.). *Educating Children with Multiple Disabilities*, 31 – 61.
17. Daugirdienė, I. (2003). *Kalbos ir komunikacijos korekcija. Vaikų raidos sutrikimai: mokomoji priemonė studentams, gydytojams rezidentams, abilitacijos ir reabilitacijos specialistų komandos nariams*. Kaunas: Kauno vaiko raidos klinika „Lopšelis“.
18. Dudzinskienė, R., Kalesnikienė, D., Paurienė, L., Žininskienė, I. (2010). *Inovatyvių mokymo(si) metodų ir IKT taikymas*. II knyga. Vilnius: Ugdymo plėtotės centras.
19. East V., Evans L. (2008). *Vienu žvilgsniu: praktinis vaiko specialiųjų poreikių tenkinimo vadovas*. Vilnius: Tyto alba.
20. Gabriel, A., Stefaniak, N., Maillart, C., Schmitz, X., & Meulemans, T. (2012). „Procedural Visual Learning in Children With Specific Language Impairment“. *American Journal Of Speech-Language Pathology*, 21(4), 329-341.
21. Glogowska, M., & Campbell, R. (2000). „Investigating parental views of involvement in pre-school speech and language therapy“. *International Journal Of Language & Communication Disorders*, 35(3), 391-405.
22. Gaizelytė, D. (2007). Kalbos ir kalbėjimo anatomija bei fiziologija. A.Prasauskienė (Sud. ir moksl. Red.). *Mokykimės bendrauti. Knyga apie vaikų komunikacijos sutrikimus*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
23. Garšvienė, A., Ivoškuvienė R. (1993). *Logopedija*. Vadovėlis specialiosios pedagogikos fakultetų studentams. Kaunas: Šviesa.
24. Garšvienė, A., Juškienė, G. (2008). Priešmokyklinio amžiaus vaikų tarimo ypatumai. *Socialiniai mokslai. Edukologija*, Nr.2 (18).
25. Gevorgianienė, V. (2003). Komandinis darbas mokykloje. *Specialiojo ugdymo pagrindai*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, p.211-220.

26. Girdzijauskienė, R., Gudynas, P., Jakavonytė, D., Jevsikova, T. (Red.). (2007). *Inovatyvių mokymo metodų ir IKT taikymas*. I knyga. Metodinė priemonė pradinių klasių moktojams. Vilnius: Švietimo plėtotės centras.
27. Girdzijauskienė, R., Gudynas, P., Jakavonytė, D., Jevsikova, T. (Red.).(2010). *Inovatyvių mokymo(si) metodų ir IKT taikymas*. I knyga. Vilnius: Ugdymo plėtotės centras.
28. Hallahan, D.P., Kauffman, J.M. (2003). *Ypatingieji mokiniai. Specialiojo ugdymo įvadas*. Vilnius: Alma littera.
29. Ivoškuvienė, R., Kaffemanienė, I., Baranauskienė, V., Burneckienė, I., Makarovienė, M., Varkalevičienė A. (2003). *Sutrikusios raidos vaikų ikimokyklinio ugdymo gairės. I dalis*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
30. Ivoškuvienė, R., Balčiūnienė, J. (2002). *Autistiškų vaikų ugdymas*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
31. Ivoškuvienė, R., Mamonienė, Z., Pečiulienė, O., Suveizdienė, V. (1997). *Ikimokyklinio amžiaus vaikų žymiai ir vidutiniškai neišsivysčiusios kalbos ugdymas*. Šiauliai.
32. Ivoškuvienė, R., Makauskienė, V. (2009). Multidimensinis požiūris į mikčiojimą. Teoriniai ir praktiniai aspektai. Lietuvos bendrosios praktikos gydytojas, tomas XIII, Nr.2.
33. Jakimavičienė, E. (1998). *Pradinių klasių mokinių rašymo sutrikimų šalinimas*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
34. Kaffemanienė, I., Raseckienė, L. (2008). Ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių kalbos ir komunikacijos sutrikimų, individualizuoto motorikos ir kalbinių gebėjimų ugdymo ypatumai. *Socialiniai mokslai. Edukologija*, Nr.2 (18), p 140-148.
35. Kaffemanienė, I., Šimaitienė, S. (2005). Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo nuostatos ugdant neįgalų vaiką. *Specialiųjų poreikių vaikų pažinimas ir ugdymas : mokslinės konferencijos medžiaga* (p. 45-53). Šiauliai.
36. Kaffemanienė, I. (2006). *Negalės ir socialinės gerovės tyrimų metodologiniai aspektai*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
37. Kasperavičienė, G., Sabalažiauskienė, R., Rimkienė, R. (Sud.) (2002). *Jūs ne vieni. Šeimoms, auginančioms specialiųjų poreikių vaikus*. Vilnius: Garnelis.
38. Kielaitė, R. (2013). *Kartu įveikime mokymosi sunkumus*. Šiauliai: Liucijus.
39. Lawrence, R. R., & Bateman, N. N. (2013). 12 minute consultation: an evidence-based approach to the management of a child with speech and language delay. *Clinical Otolaryngology*, 38(2), 148-153.

40. Leišienė, A. (2007). Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas ugdant specialiųjų ugdymo(si) poreikių vaikus bendrojo lavinimo darželyje. *Specialusis ugdymas*. (p. 46-52). Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
41. Lietuvos statistikos departamentas. <http://www.stat.gov.lt/> (žiūrėta 2014-04-06).
42. Lukoševičius, S. (2009). *Kalbos sutrikimus svarbu pastebėti kuo anksčiau*. Prieiga per internetą: <http://www.balsas.lt/naujiena/252138/kalbos-sutrikimus-svarbu-pastebeti-kuo-anksčiau/rubrika:naujienos-gyvenimas-sveikata> (Žiūrėta 2013-11-15).
43. Marshall, J., Goldbart, J., & Phillips, J. (2007). „Parents' and speech and language therapists' explanatory models of language development, language delay and intervention“. *International Journal Of Language & Communication Disorders*, 42(5), 533-555.
44. Marshall, J., & Goldbart, J. (2008). „'Communication is everything I think.' Parenting a child who needs Augmentative and Alternative Communication (AAC)“. *International Journal Of Language & Communication Disorders*, 43(1), 77-98.
45. Makauskienė, V., Ivoškuvienė, R. (2011). *Tėvų ir vaiko interakcijos metodas mikčiojimui įveikti*. Kaunas: Aušra.
46. McLeod, S., Harrison, L. J., McAllister, L., & McCormack, J. (2013). „Speech Sound Disorders in a Community Study of Preschool Children“. *American Journal Of Speech-Language Pathology*, 22(3), 503-522.
47. Razali, A., & Razali, N. (2013). „Parent-Child Communication and Self Concept among Malays Adolescence.“ *Asian Social Science*, 9(11), 189-200
48. Radzevičienė, L. (2003). *Vaikų, turinčių specialiųjų poreikių, psichosocialinė raida*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
49. Ruškus, J. (2002). *Negalės fenomenas*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
50. Ruppard, A. L. (2013). „Authentic Literacy and Communication in Inclusive Settings for Students With Significant Disabilities“. *Teaching Exceptional Children*, 46(2), 44-50.
51. Preja, C. (2013). „Verbal and non-verbal communication in sports culture“. *Palestrica Of The Third Millennium Civilization & Sport*, 14(3), 239-243.
52. Pring, T., Flood, E., Dodd, B., & Joffe, V. (2012). „The working practices and clinical experiences of paediatric speech and language therapists: a national UK survey“. *International Journal Of Language & Communication Disorders*, 47(6), 696-708.
53. Teresevičienė, M., Gedvilienė, G. (2003). *Mokymai grupėse ir asmenybės kaita*. Monografija. Kaunas: Vyrauto Didžiojo universiteto leidykla.
54. Zambacevičienė, E. P. (2006). *Vaiko psichologinis pažinimas*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.

55. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas. (2011). Vilnius.
56. LR sveikatos apsaugos ministro įsakymas dėl Lietuvos medicinos normos. Logopedas. Teisės, pareigos, kompetencija ir atsakomybė (2005). *Valstybės žinios*, Nr. V-162.
57. LR švietimo ir mokslo ministro įsakymas Nr. V-1509 *Specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo specialiųjų poreikių ikimokyklinio amžiaus vaikams namuose tvarka* (2009 m. lapkričio 11d. Nr.1509, *Žin.*, 2009.11.21, Nr.: 138).
58. LR švietimo ir mokslo ministro įsakymas Nr. ISAK-614: *Logopedų, dirbančių mokyklose, bendrieji pareiginiai nuostatai* (2006 m. kovo 31 d. Nr. ISAK-614; *Žin.*, 2006-04-08, Nr.39-1421).
59. LR švietimo ir mokslo ministro įsakymas Nr: V-1775 *Dėl mokinio specialiųjų ugdymosi poreikių (išskyrus atsirandančius dėl išskirtinių gabumų) pedagoginiu, psichologiniu, medicininiu ir socialiniu pedagoginiu aspektais įvertinimo ir specialiojo ugdymosi skyrimo tvarkos aprašo patvirtinimo* (2011 m. rugsėjo 30 d. *Žin.*, 2011-10-11, Nr.: 122-5769).
60. Logopedo ir tėvėlių bendradarbiavimas, prieiga internete:
<http://maziejisnekoriai.blogspot.com/2010/09/logopedo-ir-teveliu-bendradarbiavimas.html>. (Žiūrėta 2014 01 22).
61. Kodėl svarbus įstaigos specialistų ir tėvų bendradarbiavimas? Prieiga internete:
<http://www.vaikystedarzelis.lt/kodel-svarbus-istaigos-specialistu-ir-tevu-bendradarbiavimas/>. (Žiūrėta 2014 01 24).
62. Specialiųjų poreikių vaikų integravimo problemos. Prieiga internete?
63. http://www.elibrary.lt/resursai/LR_ministerijos/Ataskaitos/smm/38.pdf (žiūrėta 2014-03-26)
64. Specialiojo ugdymo įstatymas. (1998-12-15) Prieiga internete:
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=69873 (Žiūrėta: 2014 01 14).
65. Specialiųjų poreikių asmenų sutrikimų ir jų laipsnių nustatymo ir specialiųjų poreikių asmenų priskyrimo specialiųjų ugdymosi poreikių grupei tvarka. 2002 m. liepos 12 d. Nr.1329/368/98, Prieiga internete:
http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/02_132936898.htm (Žiūrėta: 2014 01 14).
66. Wittke, K., Spaulding, T. J., & Schechtmana, C. J. (2013).“Specific Language Impairment and Executive Functioning: Parent and Teacher Ratings of Behavior“. *American Journal Of Speech-Language Pathology*, 22(2), 161-172.

Attitude of Teachers and Speech Therapists towards Provision of Speech Assistance to Children
with Language and Speech Disorders

Summary

The work carried out an analysis of documents governing theoretical special education and speech therapists' work, speech therapy assistance methods and techniques, cooperation of speech therapists and parents.

A research was carried out using questionnaire survey method. The aim of which was to find out parents' and speech therapists' views on speech therapy aid for children with speech and language disorders. Quantitative analysis of the data was performed.

Speech therapists working in the offices of Klaipeda and Kretinga towns and districts and schoolchildren's parents took part in the survey. In the empirical part methods and techniques of speech therapy support are analysed, parents and speech therapists opinion regarding the speech therapy support for children with speech and language disorders is compared.

The main conclusions of the empiric research:

1. Empiric research shows, that in order to overcome children's speech and language disorders speech therapists use the following methods:
  - Traditional teaching methods—reading, writing, narration, a recital and exercise books;
  - Active teaching (learning) methods – work groups and children's conversations, doing puzzles in the order, peer support;
  - In order to change a situation use – general and fine motor training, visualization, evocative language, inclusion of children's experience, imaginative promotion, use of the senses, drawing, music and construction.
2. It appeared that speech therapists are most often faced with the difficulties at work like: small rooms, lack of working tools and also cooperation with colleagues and sharing experience.
3. Parents think, their child receives all the necessary assistance, basically, all the parents are satisfied with the quality of speech therapy classes, but they would prefer to have more classes.
4. Comparing parents' and speech therapists approach, who else except speech therapists assist the children with speech and language disorders, a pattern was revealed that both, parents and speech therapists, usually take a passive means of communication, i.e. during meetings, writing notes in the electronic diary or through

the child's teacher. Communication by telephone or e-mail is a rare phenomenon. Meanwhile, in parents' and speech therapists' opinion about who else could assist the children with speech and language disorders, it was found that both sides offer co-operation of all the closest people of child's environment i.e. specialists and family members.

Key words: speech therapist, speech and language disorders, speech therapist's assistance, co-operation.

PRIEDAI

ANKETA TĖVAMS

Gerbiami tėveliai, šios anketos tikslas- išsiaiškinti, kokius metodus ir darbo būdus naudoja logopedai, siekdami įveikti vaikų kalbos ir kalbėjimo sutrikimus. Prašau Jūsų atsakyti į žemiau pateiktus klausimus. Tikiuosi Jūsų pagalbos ir išsamių, nuoširdžių atsakymų.

Anketa ANONIMINĖ, todėl nereikia nurodyti nei vardo, nei pavardės.

Apklausa atlieka Šiaulių universiteto
Socialinės gerovės ir negalės fakulteto
magistrantė Janina Mickuvienė

Iškilus klausimams galite kreiptis telefonu :
8-645-11014 arba rašyti el.paštu:
janina.zakyte@gmail.com

Pildyti pradėti čia:

Jums tinkamą atsakymą pažymėkite taip: arba parašykite savo nuomonę prie atsakymo varianto „Kita“.

1. Prašau pateikti informaciją apie save.

<p>Jūsų lytis:</p> <p>☐ Moteris</p> <p>☐ Vyras</p>	<p>Kiek vaikų šeimoje turite</p> <p>☐ Vieną</p> <p>☐ Du</p> <p>☐ Tris</p> <p>☐ Keturis ir daugiau</p>
<p>Kur gyvenate?</p>	<p>☐ Klaipėdoje</p> <p>☐ Klaipėdos raj.</p> <p>☐ Kretingoje</p> <p>☐ Kretingos raj.</p> <p>☐ Kita.....</p>
<p>Kokią ugdymo įstaigą lanko Jūsų vaikas (jei turite kelis vaikus ir lanko skirtingas ugdymo įstaigas pažymėkite jas visas)</p>	<p>☐ Ikimokyklinio ugdymo įstaiga</p> <p>☐ Pradinė mokykla</p> <p>☐ Pagrindinė mokykla</p> <p>☐ Progimnazija</p> <p>☐ Gimnazija</p> <p>☐ Vidurinė mokykla</p> <p>☐ Kita.....</p>

2. Kieno pagalba, Jūsų nuomone, padėtų įveikti vaikų kalbėjimo ir kalbos sutrikimus?

- Logopedų
- Pedagogų
- Šeimos narių
- Specialistų, pedagogų ir šeimos narių bendradarbiavimas
- Kita.....

3. Ar Jūsų vaikui yra teikiama logopedinė pagalba?

- Taip
- Ne (*jei atsakėte ne, daugiau pildyti anketos nereikia*)
- Nežinau

4. Kaip dažnai Jūsų vaikas lanko logopedines pratybas?

- 1-2 kartus per savaitę
- 2-3 kartus per savaitę
- 3-4 kartus per savaitę

Kita.....

5. Kokių būdu gaunate informaciją iš logopedo apie vaiko kalbos raidą?

- Susirinkimų metu
- Lankausi logopedinėse pratybose
- Bendrauju el.paštu su logopedu
- Logopedė skambina man
- Skambinu logopedei
- Informuoja auklėtoja
- Užrašai pasiekimų knygelėje
- Užrašai elektroniniame dienyne

Kita.....

6. Kaip vertinate logopedo darbo rezultatus įveikiant Jūsų vaiko kalbėjimo ir kalbos sutrikimus ?

- Padėjo vaikui išmokti kalbėti.
- Išmokė tarti kalbos garsus kurių netarė.
- Išmokė kalbėti sakiniais
- Išmokė papasakoti, atpasakoti.
- Mano vaikui nesuteikė jokios pagalbos
- Nežinau

7. Pažymėkite Jums tinkamiausią variantą

Eil. nr.		VISADA	DAŽNAI	KARTAIS	NEŽINAU
1.	Logopedas teikia pasiūlymus tėvams, kaip su vaiku dirbti namuose				
2.	Logopedas duoda užduotis į namus				
3.	Logopedas naudoja kompiuterines priemones				
4.	Kita.....				

8. Ar Jūsų vaikas gauna visą reikiamą iš logopedo pagalbą?

- Taip
- Ne
- Logopedinės pratybos galėtų vykti dažniau
- Logopedinės pratybos galėtų vykti rečiau
- Nežinau

Ačiū už Jūsų atsakymus!

ANKETA LOGOPEDAMS

Gerbiami logopedai, šios anketos tikslas - išsiaiškinti, kokius metodus ir darbo būdus taiko logopedai, siekdami įveikti vaikų kalbėjimo ir kalbos sutrikimus. Prašau Jūsų atsakyti į žemiau pateiktus klausimus. Tikiuosi Jūsų pagalbos ir išsamių, nuoširdžių atsakymų. Apklausoje dalyvauja Klaipėdos ir Kretingos rajonų logopedai.

Anketa ANONIMINĖ, todėl nereikia nurodyti nei vardo, nei pavardės.

Apklausą atlieka Šiaulių universiteto
Socialinės gerovės ir negalės fakulteto
magistrantė Janina Mickuvienė

Iškilius klausimams galite kreiptis telefonu :
8-645-11014 arba rašyti el.paštu:
janina.zakyte@gmail.com

Pildyti pradėti čia:

Jums tinkamą atsakymą pažymėkite taip: ⊗ arba parašykite savo nuomonę prie atsakymo varianto „Kita“.

1. Prašau pateikti informaciją apie save.

<p>Jūsų lytis:</p> <p>☐ Moteris</p> <p>☐ Vyras</p>	<p>Jūsų pedagoginio darbo stažas:</p> <p>☐ iki 5 m.</p> <p>☐ 5-15 m.</p> <p>☐ 15-25 m.</p> <p>☐ virš 25 m.</p>
<p>Kur dirbate? →</p>	<p>☐ Klaipėdoje</p> <p>☐ Klaipėdos rajone</p> <p>☐ Kretingoje</p> <p>☐ Kretingos rajone</p> <p>☐ Kita.....</p>
<p>Jūsų darbovietė? (jei dirbate keliose darbovietėse pažymėkite jas visas) →</p>	<p>☐ Ikimokyklinio ugdymo įstaiga</p> <p>☐ Pradinė mokykla</p> <p>☐ Pagrindinė</p> <p>☐ Progimnazija</p> <p>☐ Gimnazija</p> <p>☐ Vidurinė mokykla</p> <p>☐ Kita.....</p>
<p>Kvalifikacinė kategorija →</p>	<p>☐ Logopedė (-as)</p> <p>☐ Vyr.logopedė (-as)</p> <p>☐ Metodininkė (-as)</p> <p>☐ Ekspertė (-as)</p>
<p>Ar priklausote Vaiko gerovės komisijai? →</p>	<p>☐ Taip</p> <p>☐ Ne</p>

2. Kiek vaikų lanko logopedines pratybas, turinčių kalbėjimo sutrikimą? (įrašykite skaičių)

Skaičius vaikų, kurie turi kalbėjimo sutrikimą

3. Kiek vaikų lanko logopedines pratybas, turinčių fonetinį sutrikimą? (įrašykite skaičių)

Eil. Nr.	Pavadinimas	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Daugiau nei 10
1.	fonetinė artikuliacinė dislalija												
2.	hipotoninė dizartrijs												
3.	hipertoninė dizartrijs												

4. Kiek vaikų lanko logopedines pratybas, turinčių sklاندaus kalbėjimo sutrikimą? (įrašykite skaičių)

Eil.Nr.	Pavadinimas	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Daugiau nei 10
1.	Mikčiojimas												

5. Kiek vaikų lanko logopedines pratybas, turinčių sklاندaus kalbėjimo (tempo) sutrikimą? (įrašykite skaičių)

Eil.Nr.	Pavadinimas	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Daugiau nei 10
1.	Patologinė greitakalbystė												
2.	Patologinė lėtakalbystė												

6. Kiek vaikų lanko logopedines pratybas, turinčių kalbėjimo (balso) sutrikimą? (įrašykite skaičių)

Eil. Nr.	Pavadinimas	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Daugiau nei 10
1.	funkcinis hipernosinumas												
2.	Disfonija												
3.	Afonija												
4.	Fonastenija												
5.	patologinė balso mutacija												

7. Kiek vaikų lanko logopedines pratybas turinčių kalbos sutrikimą? (įrašykite skaičių)

Skaičius vaikų, kurie turi kalbos sutrikimą

8. Kiek vaikų lanko logopedines pratybas turinčių fonologinį kalbos sutrikimą? (įrašykite skaičių)

Eil.Nr.	Pavadinimas	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Daugiau nei 10
1.	Foneminė akustinė dislalija												
2.	Foneminė artikuliacinė dislalija												
3.	Hipotoninė dizartrijs												
4.	Hipertoninė dizartrijs												

9. Kiek vaikų lanko logopedines pratybas, turinčių kalbos neišsivystimą? (įrašykite skaičių)

Eil.Nr.	Pavadinimas	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Daugiau nei 10
1.	Nežymus												
2.	Vidutinis												
3.	Žymus												

10. Kiek vaikų lanko logopedines pratybas, turinčių kalbos netekimą? (įrašykite skaičių).

Eil.Nr.	Pavadinimas	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Daugiau nei 10
1.	sensorinė afazija												
2.	akustinė mneminė afazija												
3.	semantinė afazija												
4.	dinaminė afazija												

11. Kokios formos pratybas vedate su vaikais, turinčiais kalbėjimo ir kalbos sutrikimų?

- Individualus darbas
- Pogrupiais (iki 4 vaikų)
- Grupėmis (daugiau nei 4 vaikai)
- Kita.....

12. Kada tikslinga rinktis individualų darbą su vaikais?

- Tikėtina, kad vaikams bus skirta daugiau laiko ir dėmesio jų sutrikimams;
- Tikėtina, kad vaikai labiau atsipalaiduoja, atsiveria, tampa drąsesni;
- Tikėtina, kad pagalba bus suplanuota nuosekliai.
- Tikėtina, kad užsiėmimų metų užmezgamas stipresnis ryšys, kontaktas su vaiku.
- Kita.....

13. Kada tikslinga rinktis darbą su vaikais pogrūpiais ?

- Tikėtina, kad vaikams bus geriau mokytis iš labiau pažengusių vaikų.
- Tikėtina, kad logopedo pagalba teikiama didesniai kiekiui vaikų.
- Tikėtina, kad vaikui atsirastų mokymosi motyvacija,
- Tikėtina, kad vaikui atsirastų, gerės bendravimo įgūdžiai.
-

Kita.....

14. Kada tikslinga rinktis darbą su vaikais grupėmis?

- Tikėtina, kad vaikams bus įdomesni užsiėmimai.
- Tikėtina, kad logopedas taikys įdomesnius darbo grupėse metodus.
- Tikėtina, kad sunku suburti grupes, nes logopedo kabinetas per mažas.
-

Kita.....

15. Jūsų nuomone, kas be logopedo padeda vaikui įveikti kalbėjimo ir kalbos sutrikimus?

- Specialusis pedagogas
- Šeimos nariai
- Pradinių klasių mokytojai
- Auklėtoja
- Dalykų mokytojai
- Psichologas
-

Kita.....

16. Kaip Jūs bendradarbiaujate su kitais pedagogais, siekdami įveikti vaikų kalbėjimo ir kalbos sutrikimus?

- Vedate individualius pokalbius.
- Einate į susirinkimus.
- Kviečiate ir patys dalyvaujate seminaruose.
- Rengiate rekomendacijas.
- Konsultuojate.
- Kita.....

17. Kaip Jūs bendradarbiaujate su tėvais vaikų, turinčių kalbėjimo ir kalbos sutrikimų?

- Vedate individualius pokalbius.
- Einate į susirinkimus.
- Kviečiate ir patys dalyvaujate seminaruose.
- Kviečiate dalyvauti logopedinėse pratybose
- Rengiate rekomendacijas.
- Konsultuojate.
- Kita.....

18. Ką dar veikiate be tiesioginio logopedinio darbo. Pažymėkite Jums tinkamiausią variantą ⊗

Eil. nr.		VISADA	DAŽNAI	KARTAIS	NIEKADA
a.	Individualiai ruošiamos užduotys ir jos dalinamos mokytojams	☐	☐	☐	☐
b.	Padedama pritaikyti ir sudaryti programas	☐	☐	☐	☐
c.	Dalinamos į namus užduotys	☐	☐	☐	☐
d.	Naudojamos kompiuterinės mokomosios priemonės	☐	☐	☐	☐
e.	Kuriamos metodines priemonės	☐	☐	☐	☐
f.	Konsultuojami mokytojai	☐	☐	☐	☐
g.	Konsultuojami tėvus, globėjus	☐	☐	☐	☐
h.	Padedama įtvirtinti mokomąją medžiagą per logopedines pratybas	☐	☐	☐	☐
i.	Kita.....				

19. Kokius metodus naudojate darbe?

Eil. nr.		VISADA	DAŽNAI	KARTAIS	NIEKADA
a.	Tiesioginis mokymas	☐	☐	☐	☐
b.	Kalbinio kvėpavimo mokymas	☐	☐	☐	☐
c.	Pristatymas arba informacijos pateikimas	☐	☐	☐	☐

d.	Pagrindinio žodžio metodas	☐	☐	☐	☐
e.	Klausimų metodas (uždarieji klausimai)	☐	☐	☐	☐
f.	Klausimų metodas (atvirieji klausimai)	☐	☐	☐	☐
g.	Klausimų pritaikymas	☐	☐	☐	☐
h.	Diskusijų metodas	☐	☐	☐	☐
i.	Informacinių ir komunikacinių technologijų metodas	☐	☐	☐	☐
j.	Užduoties analizės metodas	☐	☐	☐	☐
1.	Žodinės saviinstrukcijos ir savireguliacijos	☐	☐	☐	☐
k.	Kita.....				

20. Kokius naudojate tradicinius mokymo(si) metodus:

- Skaitymo
  - Rašymo
  - Pasakojimo
  - Atpasakojimo
  - Pratybų sąsiuvinį
  - Kita.....
- ....

21. Kokius aktyvius mokymo(si) metodus naudojate darbe?

Eil. nr.		VISADA	DAŽNAI	KARTAI	NIEKADA
a.	Darbas grupėmis ir vaikų pašnekesiai	☐	☐	☐	☐
b.	Dėlionės pagal seką	☐	☐	☐	☐
c.	Bendraamžių parama	☐	☐	☐	☐
d.	Kita	☐	☐	☐	☐

22. Kokius pojūčius naudojate, įveikiant vaikų kalbėjimo ir kalbos sutrikimus?

- Regos
- Akustinį
- Kinestetinį
- Uoslės
- Skonio
- Kita.....

....

23. Kuriuos metodus naudojate dirbant su vaikais?

- Vizualizavimo
- Vaizduotės skatinimo
- Vaizdingos kalbos
- Metaforų vartojimo
- Vaikų patirties įtraukimo
- Pojūčių naudojimo
- Muzikos naudojimo
- Piešimo
- Konstravimo
- Bendrosios ir smulkiosios motorikos lavinimo
- Muzikos naudojimo

24. Su kokiais sunkumais susiduriate darbe?

- Žinių trūkumas
- Netinkamas darbo laikas logopedams
- Tėvų nenoras dalyvauti ugdant vaikus
- Metodinės medžiagos, literatūros trūkumas
- Logopedinis kabinetas per mažas
- Logopedinių priemonių stoka
- Kita.....

....

25. Ar visada turite tinkamas sąlygas (galimybes) organizuoti darbą efektyviai, įveikiant mokinių kalbėjimo ir kalbos sutrikimus?

- Taip
- Ne
- Kita

Ačiū už Jūsų atsakymus!